

180. Perjantaina 8 päivänä helmikuuta 1991

kello 13

Siv.

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Toinen käsittely:

1) Ehdotukset laeiksi rikosten yhtymistä koskevan lainsäädännön uudistamisesta 6315

Hallituksen esitys n:o 40

Lakivaliokunnan mietintö n:o 15

Suuren valiokunnan mietintö n:o 314

2) Ehdotukset laeiksi lasten päivähoidosta annetun lain 11 a ja 31 §:n sekä lasten kotihoidon tuesta annetun lain muuttamisesta 6317

Hallituksen esitys n:o 319

Lakialoite n:o 140

Toivomusaloitteet n:ot 878, 888 ja 958/1987 vp., 693 ja 730/1988 vp., 531, 598 ja 599/1989 vp. sekä 714, 727 ja 795

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 62

Suuren valiokunnan mietintö n:o 327

3) Ehdotukset laeiksi sotilaskurinpitolain ja rikoslain 2 luvun 1 §:n muuttamisesta 6318

Hallituksen esitys n:o 242

Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 19

Suuren valiokunnan mietintö n:o 329

Kolmas käsittely:

4) Ehdotukset valmiuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi „

Hallituksen esitys n:o 248/1989 vp.

Toivomusaloite n:o 1/1988 vp.

Puolustusasiainvaliokunnan mietintö n:o 7

Siv. Suuren valiokunnan mietintö n:o 310

5) Ehdotus puolustustilalaiksi 6318

Hallituksen esitys n:o 249/1989 vp.

Puolustusasiainvaliokunnan mietintö n:o 6

Suuren valiokunnan mietintö n:o 311

Ensimmäinen käsittely:

6) Ehdotukset Ahvenanmaan itsehallintolaiksi ja laiksi Ahvenanmaan maakunnassa olevan kiinteän omaisuuden hankkimista ja hallintaa koskevan oikeuden rajoittamisesta annetun lain muuttamisesta 6324

Hallituksen esitys n:o 73

Lakialoite n:o 44

Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 15

7) Ehdotukset riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskeviksi laeiksi 6339

Hallituksen esitys n:o 15

Lakivaliokunnan mietintö n:o 16

8) Ehdotukset laeiksi oikeudenkäymiskaaren sekä eräiden muiden lakien tiedoksiantoa riita-asioissa koskevien säännösten muuttamisesta 6342

Hallituksen esitys n:o 16

Lakivaliokunnan mietintö n:o 17

9) Ehdotus laiksi oikeudenkäymiskaaren pöytäkirjaa ja tuomiota koske-

	Siv.		Siv.
vien säännösten uudistamisesta riita-		18) Ehdotukset laeiksi luonnonsuo-	
asioissa	6343	jelulain muuttamisesta ja yleisten asia-	
Hallituksen esitys n:o 154		kirjojen julkisuudesta annetun lain	
Lakivaliokunnan mietintö n:o 18		9 §:n muuttamisesta	6380
10) Ehdotukset laeiksi turvaamis-		Hallituksen esitys n:o 33	
tointa koskevan lainsäädännön uudis-		Laki- ja talousvaliokunnan mietintö	
tamisesta	,,	n:o 45	
Hallituksen esitys n:o 179		19) Ehdotukset laeiksi eräiden kun-	
Lakivaliokunnan mietintö n:o 19		nan ympäristönsuojelulautakuntaa, ter-	
11) Ehdotus ulkomaalaislaiksi	,,	veyslautakuntaa ja rakennuslautakun-	
Hallituksen esitys n:o 47		taa koskevien säännösten muuttamises-	
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 30		ta	,,
12) Ehdotus laiksi ulkomaalaisval-		Hallituksen esitys n:o 295	
tuutetusta	6372	Lakialoite n:o 25/1988 vp.	
Hallituksen esitys n:o 169		Laki- ja talousvaliokunnan mietintö	
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 31		n:o 46	
13) Ehdotus laiksi Euroopan sosiaa-		20) Ehdotus laiksi nuorisoasteen	
lisen peruskirjan ja siihen liittyvän lisä-		koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen	
pöytäkirjan eräiden määräysten hyväk-		kokeiluista	6382
symisestä	,,	Hallituksen esitys n:o 320	
Hallituksen esitys n:o 266		Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 33	
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 32		21) Ehdotus laiksi valtiopäiväjärjes-	
14) Ehdotus laiksi investointivero-		tyksen 48 §:n muuttamisesta	,,
lain muuttamisesta	6373	Lakialoite n:o 139	
Hallituksen esitys n:o 316		Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o	
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o		18	
106		Pöydällepanoa varten esi-	
15) Ehdotukset laiksi poliisin hallin-		tellä ä n :	
nosta	,,	22) Perustuslakivaliokunnan mietin-	
Hallituksen esitys n:o 221		tö n:o 16 hallituksen esityksestä laiksi	
Lakialoite n:o 119		valtiopäiväjärjestyksen väliaikaisesta	
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö		muuttamisesta (HE n:o 321)	6383
n:o 42		23) Perustuslakivaliokunnan mietin-	
16) Ehdotukset laiksi Kyrönjoen eri-		tö n:o 17 hallituksen esityksestä Suo-	
tyissuojelusta	6375	men Hallitusmuodon ja valtiopäiväjär-	
Hallituksen esitys n:o 34		jestyksen valtiontaloutta koskevien	
Lakialoite n:o 49/1987 vp.		säännösten muuttamisesta (HE n:o	
Toivomusaloitteet n:ot 226 ja 227/1989		262)	,,
vp. sekä 260		24) Perustuslakivaliokunnan mietin-	
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö		tö n:o 19 puhemiesneuvoston ehdotuk-	
n:o 43		sesta eduskunnan työjärjestyksen	
17) Ehdotus laiksi Kolin kansallis-		muuttamisesta	,,
puistosta	,,	25) Ulkoasiainvaliokunnan mietin-	
Hallituksen esitys n:o 307		tö n:o 33 hallituksen kehitysyhteistyö-	
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö			
n:o 44			

Siv.

kertomuksesta vuodelta 1989 (K n:o 11) 6383

26) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 34 Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan Pohjoismaiden neuvoston toiminnasta vuodelta 1990 antaman kertomuksen johdosta (K n:o 18) „

27) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 105 eduskunnan palkkavaltuuskunnan toimintakertomuksesta vuodelta 1990 (K n:o 19) „

28) Talousvaliokunnan mietintö n:o 18 valtioneuvoston kertomuksista päihdeolojen kehityksestä vuonna 1988 ja vuonna 1989 (K n:ot 15/1989 vp. ja 14) „

29) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 47 hallituksen esityksestä laiksi valtion paikallishallinnon kehittämisen perusteista (HE n:o 100) 6384

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Petersälä.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Backman, Joutsensaari, Juhantalo, Järvisalo, Lehtosaari, Löyttyjärvi, Melin, Ollila, Ranta, Rinne, T. Roos, Salolainen, Seppänen ja Väyrynen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Väyrynen ja Seppänen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden takia edustajat Järvisalo, Löyttyjärvi ja Rinne, virkatehtävien vuoksi ed. Salolainen sekä yksityisasioiden takia edustajat Backman, Melin, Ollila, T. Roos ja Seppänen.

Uusi hallituksen esitys

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella tältä päivältä on eduskunnalle saapunut hallituksen esitys n:o 324, joka nyt on edustajille jaettu.

Kirjalliset kysymykset

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle on, puhemiehelle osoitetuina, saapunut vastaus kirjalliseen kysymykseen n:o 707. Tämä kysymys vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. Riihijärvi: Herra puhemies! Suuri valiokunta kokoontuu ensi tiistaina kello 12.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotukset laeiksi rikosten yhtymistä koskevan lainsäädännön uudistamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 40
Lakivaliokunnan mietintö n:o 15
Suuren valiokunnan mietintö n:o 314

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 314. Viime istunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy 1. lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

2 luvun 2 ja 4 § ja luvun otsikko sekä 7 luvun 1 § hyväksytään keskustelutta.

7 luvun 2 §.

Keskustelu:

Ed. Vistbacka: Herra puhemies! Ehdotan, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Ed. Moilanen: Herra puhemies! Kannatan ed. Vistbackan ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Vistbacka ed. Moilasan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Vistbackan ehdotus "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 155 jaa- ja 12 ei-ääntä; poissa 32. (Koneään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

7 luvun 3 §.

Keskustelu:

Ed. Vistbacka: Herra puhemies! Ehdotan, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Ed. Moilanen: Herra puhemies! Kannatan ed. Vistbackan ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Vistbacka ed. Moilasan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Vistbackan ehdotus "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 160 jaa- ja 12 ei-ääntä; poissa 27. (Koneään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

7 luvun 4 ja 5 § hyväksytään keskustelutta.

7 luvun 6 §.

Keskustelu:

Ed. Vistbacka: Herra puhemies! Ehdotan, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena eli konkurssensi katkeaisi myös ehdollisesta vankeusrangaistuksesta.

Ed. Moilanen: Herra puhemies! Kannatan ed. Vistbackan ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Vistbacka ed. Moilasan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Vistbackan ehdotus "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 161 jaa- ja 13 ei-ääntä; poissa 25. (Koneään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

7 luvun 7—9 § ja luvun otsikko, 8 luvun 4 § ja luvun otsikko, voimaantulo- ja siirtymäsäännökset, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

2. lakiehdotuksen 16 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike,

3. lakiehdotuksen 5 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

4. lakiehdotuksen 4 ja 5 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike,

5. lakiehdotuksen 1 ja 2 §, johtolause ja nimike,

6. lakiehdotuksen 1 ja 13 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike,

7. lakiehdotuksen 2 luvun 1 a ja 2 § ja luvun otsikko sekä 5 luvun 9 ja 10 § ja luvun otsikko, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike,

8. lakiehdotuksen 7 ja 29 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

9. lakiehdotuksen 18 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

10. lakiehdotuksen 19 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

11. lakiehdotuksen 20 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

12. lakiehdotuksen 10 luvun 21, 22, 22 a—22 e ja 23 § sekä luvun otsikko, 14 luvun 7 a ja 7 b § sekä luvun otsikko, 16 luvun 10 § ja luvun otsikko sekä 31 luvun 9 a § ja luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

13. lakiehdotuksen 8 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä

14. lakiehdotuksen 17 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotukset laeiksi lasten päivähoidosta annetun lain 11 a ja 31 §:n sekä lasten kotihoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 319

Lakialoite n:o 140

Toivomusaloitteet n:ot 878, 888 ja 958/1987 vp., 693 ja 730/1988 vp., 531, 598 ja 599/1989 vp. sekä 714, 727 ja 795

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 62

Suuren valiokunnan mietintö n:o 327

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 327. Viime istunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Yleiskeskustelussa on ed. Stenius-Kaukonen ed. Säilynojan kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaiset lakiehdotukset.

Ed. Mäkipää ed. Kettusen kannattamana on ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi hy-

väksyttäisiin II vastalauseen mukaiset lakiehdotukset.

Ed. Alaranta ed. Väänäsen kannattamana on ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin III vastalauseen mukaiset lakiehdotukset.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjaa koskeissa äänestyksissä ehdotan menettäväksi siten, että ensin äänestetään ed. Stenius-Kaukonen ehdotuksesta ed. Mäkipään ja ed. Alarannan samansisältöisiä ehdotuksia vastaan ja sitten voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Mäkipään ja ed. Alarannan ehdotusten sekä ed. Stenius-Kaukonen ehdotuksen välillä.

Ed. Mäkipään ja ed. Alarannan ehdotukset ”jaa”, ed. Stenius-Kaukonen ehdotus ”ei”.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 139 jaa- ja 28 ei-ääntä, 10 tyhjää; poissa 22. (Koneään. 4)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Mäkipään ja ed. Alarannan ehdotukset.

2) Äänestys ed. Mäkipään ja ed. Alarannan ehdotuksista mietintöä vastaan.

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy suuren valiokunnan mietinnön, äänestää ”jaa”; jos ”ei” voittaa, on ed. Mäkipään ja ed. Alarannan ehdotukset hyväksytty.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 107 jaa- ja 68 ei-ääntä; poissa 24. (Koneään. 5)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt suuren valiokunnan mietinnön.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta hallituksen esitykseen sisältyvien ensimmäisen lakiehdotuksen 11 a ja 31 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike sekä toisen lakiehdotuksen 1, 2, 5, 6 ja 9 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Eduskunta yhtyy suuren valiokunnan ehdotukseen lakialoitteeseen sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotukset laeiksi sotilaskurinpitolain ja rikoslain 2 luvun 1 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 242

Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 19

Suuren valiokunnan mietintö n:o 329

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 329. Viime täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Yleiskeskustelussa on ed. Säilynoja ed. Laineen kannattamana ehdottanut, että ensimmäisen lakiehdotuksen käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy suuren valiokunnan mietinnön, äänestää ”jaa”; jos ”ei” voittaa, on ed. Säilynojan ehdotus hyväksytty.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 155 jaa- ja 22 ei-ääntä; poissa 22. (Koneään. 6)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt suuren valiokunnan mietinnön.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

hallituksen esitykseen sisältyvän ensimmäisen lakiehdotuksen 2, 3, 5, 8, 12, 13, 15, 20, 24, 27, 28, 31—33, 38, 44, 45 a, 45 b ja 51 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike sekä

toisen lakivaliokunnan ehdottaman toisen lakiehdotuksen 2 luvun 1 § ja luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotukset valmiuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Kolmas käsittely, ainoa käsittely

Hallituksen esitys n:o 248/1989 vp.

Toivomusaloite n:o 1/1988 vp.

Puolustusasiainvaliokunnan mietintö n:o 7

Suuren valiokunnan mietintö n:o 310

5) Ehdotus puolustustilalaiksi

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 249/1989 vp.

Puolustusasiainvaliokunnan mietintö n:o 6

Suuren valiokunnan mietintö n:o 311

Toinen varapuhemies: Päiväjärjestyksen 4) ja 5) asia käsitellään yhdessä. Ensin sallitaan keskustelu asioista kokonaisuudessaan. Sen kuluessa on esitettävä kaikki asioissa tehtävät ehdotukset. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksista.

Toisessa käsittelyssä päätetyt, hallituksen esityksiin n:ot 248 ja 249/1989 vp. sisältyvät lakiehdotukset muodostavat sellaisen kokonaisuuden, että lakiehdotuksista on tehtävä päätös yhdessä samalla kertaa. Hallituksen esitykseen n:o 248/1989 vp. sisältyvistä ensimmäisestä ja kolmannelta lakiehdotuksesta on lisäksi päätettävä perustuslain säätämistäjärjestyksessä.

Hallituksen esitykseen n:o 248/1989 vp. sisältyvät ensimmäinen ja kolmas lakiehdotus voidaan nyt, jollei muuta ehdotusta tehdä, äänen enemmistöllä hyväksyä jätettäväksi lepäämään ensimmäisiin vaalien jälkeen pidettäviin varsinaisiin valtiopäiviin tai hylätä. Jos ne hyväksytään jätettäväksi lepäämään yli vaalien, katsotaan lakiehdotusten keskinäisen sidonnaisuuden vuoksi samalla

tehdyksi vastaava päätös toisessa käsittelyssä hyväksytyjen, hallituksen esitykseen n:o 248/1989 vp. sisältyvän toisen lakiehdotuksen ja hallituksen esitykseen n:o 249/1989 vp. sisältyvän lakiehdotuksen osalta. Jos mainittu ensimmäinen ja kolmas lakiehdotus hylätään, katsotaan myös muut edellä tarkoitettut lakiehdotukset hylätyiksi.

Lopuksi päätetään ainoassa käsittelyssä toivomusaloitteesta n:o 1/1988 vp.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. Laine: Herra puhemies! Valmisteltaessa ja säädettäessä lakeja poikkeuksellisten olosuhteiden varalta yleisenä pääperiaatteena tulisi olla, että demokraattisen päätöksenteon ja kansalaisten perusoikeuksien rajoitukset tulisi myös poikkeusoloissa supistaa mahdollisimman vähiiin. Perusoikeuksista tämä koskee erityisesti henkilökohtaisen vapauden sekä yhdistymis-, sanan- ja kokoon-tumisvapauden suojaa. Nyt esillä olevat valmius- ja puolustustilalait eivät toteuta mainittua pääperiaatetta, vaan rikkovat sen.

Demokraattisen päätöksentekojärjestelmän sekä perusoikeuksien suojan ylläpitämisestä on pidettävä yhtenä keskeisenä välineenä ja edellytyksenä poikkeusoloista selviytymiselle. Esimerkiksi parhaillaan työskentelevän perusoikeuskomitean toimeksianossa on eräänä komitean työn lähtökohtana tähdennetty, että perusoikeuksien tulisi olla mahdollisimman laajalti voimassa myös poikkeuksellisissa oloissa. Mikäli valmius- ja puolustustilalait tulevat hyväksytyiksi niiden toisessa käsittelyssä saaman sisällön mukaisina, perusoikeuskomitean työn keskeinen lähtökohta mitätöidään.

Mitä tulee demokraattiseen päätöksentekojärjestelmään nyt ehdotetun lainsäädännön sallimien poikkeussäännösten voimaantumisen osalta, niin eduskunta asetetaan toissijaisen jälkitarkastajan asemaan. Kuitenkin valtiosääntö perustuu sille demokraattiselle periaatteelle, jonka mukaan päätösvalta keskeisistä valtiollispoliittisista ratkaisuista kuuluu eduskunnalle. Tuskin kukaan voi väittää, ettei esimerkiksi puolustustilan voimaansaataminen ole eräs tärkeimmistä ajateltavissa olevista päätöksistä. Siksi pääsääntönä tulisi

olla, että sekä puolustustilan voimaansaattamisesta että sen jatkamisesta päättää eduskunta lailla ilman sitä edeltävää asetusmenettelyä. Nyt eduskunnalle jätetään jälkitarkastusoikeus.

Näiden lakien aikaisemmissa käsittelyvaiheissa on tullut todetuksi se laaja vastustus, joka erilaisten kansalaisjärjestöjen, yhteisöjen, rauhanliikkeiden ja myös poliittisten järjestöjen taholta on ilmaistu esillä olevien lakiehdotusten sisältöä vastaan. Nämä laajaa kansalaismielipidettä edustaneet tahot ovat ehdottaneet lakiehdotusten palauttamista uuteen valmisteluun ja niiden tässä muodossa hylkäämistä. Näin ovat ehdottaneet Sosialidemokraattiset Naiset puheenjohtaja Liisa Jaakonsaaren johdolla mm. 23 päivänä marraskuuta viime vuonna päivätyllä kirjeellään. Suomen Sadankomitealiitto puheenjohtaja Erkki Tuomiojan johdolla lukuisilla kirjeillään, joista viimeisin, kansanedustajille osoitettu on päivätty 29 päivänä tammikuuta tänä vuonna. Suomen Rauhanpuolustajat ja lukuisat muut järjestöt ovat niin ikään vastustaneet lakiehdotusten hyväksymistä.

On erittäin vaikea ymmärtää sitä suhtautumista, jonka lakiehdotusten toinen käsittely osoitti eduskunnan suuren enemmistön mielipiteeksi. Sen mukaan lakiehdotusten sallimien poikkeusvaltuuksien käytön avulla viedään kansalaisyhteiskunnalta kaikki vaikuttamisen mahdollisuudet osittain jo valmiuslain, mutta erityisesti puolustustilalain valtuuksien astuessa voimaan. Lait jättävät presidentin, valtioneuvoston ja soveltamisetusta valmistelevan ja sen esittelevän puolustusministerin poliittiseen harkintaan, valitseeko maassa tavanomaisin keinoin hallitsematon poikkeustila.

Kansan elinmahdollisuuksien suojaaminen on jätetty puolustustilalain tarkoituksen ulkopuolelle. Eduskunnan enemmistö kieltäytyi hyväksymästä tätä tarkoittavaa lisäystä lain sisältökäsittelyssä. Jopa aikanaan kiisteltyssä laissa puolustusvoimista vuodelta 1974 asetetaan aseellisen maanpuolustuksen tehtäväksi puolustaa kansan perusoikeuksia ja elinmahdollisuuksia. Nyt säädettävät lakiehdotukset tähtäävät niiden rajoittamiseen.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän perustelut valmiuslain hylkäämiselle näkyvät puolustusasiainvaliokunnan mietintöön liitetystä vastalauseesta ja aikaisemmin taholtamme käytetyistä puheenvuoroista. Puolustustila-

lain osalta viittaa valiokunnan mietintöön liitetyn vastalauseen perusteluihin ja viime tiistaina mm. ryhmämme puheenjohtajan ja omaan puheenvuorooni.

Haluun kuitenkin toistaa hylkäysehdotuksemme pääperustelut:

1) Eduskunnan asettaminen nyt toissijaiseen asemaan poikkeusolojen määrittelyssä.

2) Turvasäilösäännösten ottaminen lakiin ja sen avulla henkilökohtaisen vapauden suojaan kohdistuva mielivalta ja poliittisen opposition tukahduttaminen.

3) Epämääräisen kapina-käsitteen sisällyttäminen lakiin.

4) Yhdistysten kieltämisvaltuudet.

5) Yleisten kokousten kieltämisvaltuudet.

6) Pisteittäisen sensuurin kohdistaminen tiedotusvälineisiin.

7) Kansalaisten liikkumisvapauden rajoittamisvaltuudet.

8) Siviilihallinnon alistaminen varsin pitkälle sotilashallinnolle.

Puolustustilalakiesityksen 10 §:ssä määrätään, että jos rekisteröity tai rekisteröimätön yhdistys on toiminnallaan muutoin kuin joukkoviestinnässä vaarantanut tai sen toiminnan voidaan todennäköisin syin epäillä vahingoittavan tai vaarantavan valtakunnan puolustusta tai sen turvallisuutta, valtioneuvosto voi kieltää kyseisen yhdistyksen, ei kuitenkaan eduskunnassa edustettuna olevan rekisteröidyn puolueen, toiminnan jatkamisen kokonaan tai osittain.

Esityksen 11 §:ssä yleisten kokousten kieltäminen mahdollistettaisiin poliisipiirin päällikölle annetulla valtuudella. Kansalaiset ja heidän muodostamansa erilaiset yhteiskunnalliset ryhmittymät voitaisiin asettaa keskenään eriarvoiseen asemaan. Keiden kokoukset katsottaisiin sellaisiksi, että ne pitäisi kieltää valtakunnan puolustusta vahingoittavana tai vaarantavana? Riittäisikö tähän esimerkiksi virallisesta käsityksestä poikkeava näkemys, miten sotatilasta selviydytään rauhan aikaan eli suhtautuminen sotaan, tai miten eri poliisipiirin päälliköt asennoituvat pasifistisia näkemyksiä edustavien kokouksiin eli yleisempään asennoitumiseen suhtautumisessa asevoimien käyttöön? Entä sodan ajan hallituksen politiikkaa arvostelevat kokoukset, kuinka niihin suhtaudutaan? Vaarantavatko kaikki tällaiset mielenilmaisut valtakunnan puolustusta? Pelottavan vastauksen tähän antavat esityksen 10 §:n pe-

rustelut, joissa todetaan: "Yhdistyksen lakauttamispäätöstä harkittaessa harkintaan voisi sisältyä poliittisia tai kansainvälispoliittisia näkökohtia, joiden arvottaminen kuuluu sopivimmin valtioneuvostolle."

Vastaavasti kokousten kieltämisen mahdollistavan 11 §:n perusteluissa perustellaan kokouslakia laajempia poliisin toimivaltuuksia: " - - hajottaa kokous, jos sen kulusta ilmenee, että kokouksen jatkaminen saattaisi vahingoittaa tai vaarantaa valtakunnan puolustusta tai sen turvallisuutta. Vahingoittaminen tai vaarantaminen saattaisi johtua monista syistä, kuten esimerkiksi hyväksyttäväksi esitetystä päätöksestä tai kokouksen organisoitumisesta joukkoliikედinnäksi."

Olemme lain toisessa käsittelyssä ehdottaneet näiden pykälien poistamista ja perustelleet sen vastalauseessamme. Eduskunnan enemmistö oli kuitenkin toista mieltä.

Puolustustilalakiesityksen 12 §:ää voidaan tulkita säännökeksi, jolla annetaan lainsäädäntövaltaa lääninhallitukselle ja poliisipiirin päällikölle hallitusmuodon 7 §:n sisältämän liikkumisvapauden sääntelyyn asianomaisen viranomaisen toimialueella. Tällaisen valtuuden antamiseen tällä lailla oli eräs peruste sille, että me ehdotimme puolustustilalain käsittelemistä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä mainitulla tavalla.

Hallituksen esityksen hyvänä puolena on se, että yleisestä ennakkosensuurista on nyt luovuttu. Lähtökohtana pitäisi olla sen, että sodan aikanakin selviydytään ilman sensuuria. Esityksen 14 §:ään on kuitenkin rakennettu tapauskohtainen ennakkosensuurijärjestelmä. Tätä säännöstä rasittaa sama ongelma kuin kokoontumisvapautta koskevaa säännösehdotusta, koska se mahdollistaa valtakunnan puolustus- tai turvallisuusintressiin vetoamalla delegoida yksittäistapauksellista päätäntävaltaa ilman, että tietäisimme, keihin sensuuri tulisi kohdistaa. Riittääkö pelkkä kielteinen yleisasenne vallitsevaan sotaan riittäväksi perusteeksi määräaikaiselle ennakkosensuurille? Ennakkosensuurin mahdollisuus ulottuu vaikutuksiltaan sen tosiasiallista alaa laajemmaksi. Mikään radioasema tai toimittaja ei halua tulla pistesensuurin kohteeksi, joten on ennakoitava kontrolliviranomaisen kantoja vallitsevaan tilanteeseen. Näin poliittinen julkisuus halvaantuu ja yhdenmukainen tiedotusväilyksen näköala on käsillä.

Olen hämmästynyt siitä, että vaikka puolustusasiainvaliokunnassa kuullut sanomalehdistön ja tiedotuksen asiantuntijat polemisoiivat sensuuripykälää vastaan ja eräät ehdottivat sen poistamista kuten me täällä istunnossa ehdotimmekin, julkinen sana on ollut hiiren hiljaa juuri tästä asiasta. Mistä tämä johtuu? (Ed. Jokinen: Häpeästä!)

Maassamme voimassa oleva valtiosääntö antaa presidentille oikeuden hajottaa eduskunta. Mikäli tätä oikeutta käytettäisiin myös valmiuslain ja puolustustilalain soveltamisoloissa, se loisi pelottavat näköalat muutoinkin näissä oloissa rajoitettavalle demokraattiselle päätöksenteolle. Siksi eduskunnan tulisi siltä varalta, että lakiehdotukset tulevat hyväksytyiksi, edellyttää, että hallitus valmistelee välittömästi esityksen hallitusmuodon ja valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta niin, että eduskuntaa ei saa hajottaa puolustustila- ja valmiuslain toimivaltuuksia käytettäessä.

Edellä mainitsemisiani laajan poliittisen taustan omaavien kansalaisjärjestöjen, yhteisöjen ja monien asiantuntijoiden lausunnoissa on osoitettu valmiuslain ja puolustustilalain suuret heikkoudet ja epämääräisyydet. Siitä syystä lakiehdotukset tulisi palauttaa uuteen valmisteluun. Samasta syystä lakiehdotukset tulisi tässä vaiheessa hylätä. Mikäli ne kuitenkin tulevat hyväksytyiksi, lakiehdotusten puutteiden ja heikkouksien korjaamiseen suuntautuva valmistelu erityisesti kansalaisten perusoikeuksien suojaamisen ja demokraattisen päätöksentekojärjestelmän toimivuuden osalta tulisi käynnistää välittömästi.

Herra puhemies! Koska esillä olevien lakiehdotusten hyväksymisellä ei ole sellaista kiirettä, että se olisi esteenä lakiehdotusten palauttamiselle uuteen valmisteluun, ehdotan valiokunnan mietintöön liitettyyn vastalauseeseen ja edellä esitettyihin perusteluihin viitaten, että hallituksen esitykseen n:o 248/1989 vp. sisältyvä ensimmäinen lakiehdotus, valmiuslaki, hylätään.

Puhemiehen äskeisen tulkinnan mukaan tämä jo merkitsee puolustustilalain hylkäämisehdotusta, mutta varmuuden vuoksi teen myös hallituksen esitykseen n:o 249/1989 vp. sisältyvää puolustustilalakia koskevan hylkäämisehdotuksen.

Siltä varalta, että lakiehdotukset tulevat hyväksytyiksi, ehdotan perusteluissa lausut-

tavaksi seuraavaa: ”Koska eduskunnan hajotusoikeuden käyttämistä valmius- ja puolustustilalaeissa säädettyjen poikkeusvaltuuksien aikana ei voida pitää hyväksyttävänä, eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee välittömästi esityksen Suomen Hallitusmuodon ja valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta niin, että eduskuntaa ei saa hajottaa puolustustila- ja valmiuslain toimivaltuuksia käytettäessä.”

Ed. Uitto: Herra puhemies! Kannatan kaikkia ed. Laineen tekemiä ehdotuksia.

Ed. Holvitie: Herra puhemies! Haluan ed. Laineen puheenvuoron johdosta lyhyesti, mutta mahdollisimman selkeästi todeta, että parlamentaariset komiteat ovat noin kymmen vuoden ajan hioneet ed. Laineen luettelemia oikeusturvakysymyksiä. Ne ovat olleet kaikki tuttuja jo komiteavaiheessa puhumattakaan, että myös valiokunta on ollut näistä vaatimuksista ja toiveista tietoinen.

Kuitenkin valiokunta on pyrkinyt saamaan esityksen rakenteellisesti toimivaksi, niin että se selkeyttäisi varautumiseen liittyviä toimenpiteitä. Samalla valiokunta on katsonut, että esitykseen on riittävässä määrin sisällytetty sellaisia säännöksiä, jotka nimenomaan ottavat huomioon oikeusturvaa ja perusoikeuksia koskevia periaatteita, kun toimivaltuuksia sovelletaan. Tämä on ollut primäärisenä tavoitteena.

Samoin haluan todeta, että ehdotettu laki on valiokunnassa tarkennettu sellaiseen muotoon, että se on sopusoinnussa Suomen kansainvälisoikeudellisten velvoitteiden kanssa. Nämä olivat ne ehdot, joilla laki on lopultakin saatu kelpoiseensa kuntoon.

Ed. Joenpalo: Herra puhemies! Ed. Laineen puheenvuoron johdosta toteaisin, että en nyt pidä itseäni minkäänlaisena sapelinkalistajana, vaikka olenkin hyväksymässä näitä lakeja kolmannessa käsittelyssä. Olen ajatellut tällä tavalla, kun olen käynyt sisäistä painiskelua lakien hyväksymisestä taikka hylkäämisestä, että nykyisissä tunnelmissa sodan ollessa noinkin lähellä kuin se on saattaisi näistä laeista tulla vielä hullumpia. Ainakin keskustelut valiokunnassa ja salissa ovat osoittaneet, että sotaiset aatteet ja sota-aatteen esittäjät ovat nyt voimansa tunnossa. Jos he pääsisivät kirjoittamaan

näitä selvästi rauhallisemmissa oloissa tehtyjä lakeja uuteen muotoon, niin epäilen todella niitten muuttuvan vielä huonommiksi.

Tässä mielessä, kun näillä laeilla, joita nyt ollaan hyväksymässä, kuitenkin korjataan todella vanha sotatilalaki ja vanhentunut lainsäädäntö valmiustilanteessa, niin mennään mieluummin näillä eteenpäin kuin kriisajan herkkien tunnelmien ylimitoitetuilla lailla.

Ed. P. Leppänen: Arvoisa puhemies! Näihin lakeihin sisältyy hyvin paljon sellaista, jota ei uskoisi tämän päivän Suomen valtiollisessa historiassa säädettävän. Kun ajatellaan, että tänä päivänä voimassa olevassa sotatilaissaakaan ei puhuta säilöönostosta eikä se sisälly siihen, niin nyt ollaan säätämässä lakia, jossa ihmisiä voidaan ottaa säilöön. Samanaikaisesti kun puhutaan demokratian laajentamisesta yleensäkin yhteiskunnassamme, niin tässä ja näissä laeissa valtaa siirretään entistä enemmän eduskunnalta valtioneuvostolle eli mennään juuri päinvastaiseen suuntaan, mitä hyvin useasti puhutaan täällä.

Myöskin kiinnittäisin huomiota siihen, että eduskunta säati 1987 valtiopäiväjärjestyksen kautta muutoksen, jolla eduskunta pystyy säätämään sellaisissa olosuhteissa poikkeuslakeja, jos kansantalouttamme uhaan. Tätäkin lakipakettia on lähinnä nyt kokoomuksen suunnalta kiirehditty, niin että jos meille saattaa tulla sellainen tilanne, että tarvitsisi mm. energiaa säännellä, voitaisiin näitä lakeja käyttää. Mielestäni meillä on tänä päivänä jo sellaiset lait, joilla pystyvät niin maan presidentti kuin eduskunta ja valtioneuvosto säätämään, mikäli tarvetta on. Sen vuoksi kannatan sitä ajatusta, että nämä lait pitäisi palauttaa parempaan valmisteluun.

Ed. Männistö: Herra puhemies! Ed. Holvitien puheenvuoron johdosta täytyy surulla todeta, että pitkstä valmistelusta huolimatta vielä perustuslakivaliokunnan antaessa lausuntoaan esillä olevista laeista kuulimme runsaan joukon asiantuntijoita, jotka olivat nimenomaan huolissaan oikeusturvasta, mielipiteen vapaudesta ja eduskunnan asemasta, kun näitä asioita toteutetaan. Näitä huolenaiheita ei ole kuin pienin osin jatkokäsittelyssä korjattu, ja se on erittäin

vakava aihe palauttaa nämä asiat parempaan, uuteen käsittelyyn. Ei yhtään auta se, että on pitkään valmisteltu, jos valmistelu on ollut huonoa.

Ed. Laine: Herra puhemies! Tarkoitukseni oli ed. Holvitien puheenvuoron johdosta todeta itse asiassa sama, minkä ed. Männistö nyt totesi, eli että vaikka asiaa on pitkälti valmisteltu, siitä huolimatta laajat kansalaistahot ovat tyytymättömiä valmistelun lopputulokseen. Tätä mielipidettä olemme heijastaneet omissa ehdotuksissamme ja puheenvuoroissamme.

Kun ed. Holvitie sanoi, että kansainvälisten sopimusten säännökset ja määräykset on tarkkaan otettu nyt huomioon, niin asetan tämän hieman epäilyläiseksi juuri sen vuoksi, että tämä turvasäilöasia on ollut YK:n ihmisoikeuskomitean käsittelyssä sellaisin äänenpainoin, että siellä on arvioitu Suomen lainsäädännön tältä osin olevan YK:n tavoitteiden ja säännösten vastaisen. Mutta tätä asiaa ei ole valiokunnalle eikä eduskunnalle tämän pidemmälti selvitelty.

Ed. Joenpalon puheenvuoron johdosta sanoisin, että minä en ainakaan ole syyttänyt ed. Joenpaloa enkä täällä muitakaan sape-linkalistelusta ja kaikkein vähiten uskon tähän tällaiseen väitteeseen juuri ed. Joenpalon osalta.

Ed. Holvitie: Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti haluan vain todeta, että tähän lakiesityspakettiin on otettu kaikki mahdolliset valiokuntalausunnat mukaan eikä niin kuin tyypillisesti ja yleensä, että niitä ei huomioida. Perustuslakivaliokunnan toiveet on sanatakseni korjattu tähän lakiin. Minusta se on arvokasta demokraattista työskentelyä ja nyt voidaan minusta mennä eteenpäin estelemättä ja tätä asiaa jarruttamatta.

Ed. Jääskeläinen: Herra puhemies! Ed. Männistön puheenvuoron johdosta totean puolustusasiainvaliokunnan jäsenenä, että saamani käsityksen mukaan valmistelu on ollut erittäin hyvää ja perusteellista sen materiaalin pohjalta, mikä meille on annettu. Valiokunnassa oli kuultavana yli 80 asiantuntijaa, ja lait olivat valiokunnan käsittelyssä melkein täyden vuoden.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Turvasäilöpykälä on erittäin kyseen-

alainen. Kannattaa täällä tuoda esille se, miten muualla maailmassa vastaavia pykäläiä käytetään.

Israelin miehittämällä alueilla käytetään brittiläisen mandaatin aikaisia säännöksiä ja niiden perusteella voidaan ilman oikeudenkäyntiä pidättää ihminen kuudeksi kuukaudeksi. Pisin aika, mikä on ilman oikeudenkäyntiä yhtäjaksoisesti oltu vankilassa, on ollut yhdeksän vuotta.

Minkälaisia henkilöitä siellä on tälläkin hetkellä? Juuri pari viikkoa sitten saimme tietää, että professori Sari Nusseibeh, maltillisena tunnettu palestiinalainen, on pantu turvasäilöön. Kansainvälisten vastalauseiden vuoksi, kuten Ranskan hallituksen esittämän, tätä pidätysaikaa lyhennettiin kuudesta kuukaudesta kolmeen. Radwan Abu Ayyash, lehtimiesliiton puheenjohtaja, on ollut maraskuun puolivälistä pidätettynä, ja tähän on saatu kuukauden lyhennys. Myöskin lukuisia muita lehtimiehiä, ammattiyhdistysjohtajia ja yleensä kaikkien järjestöjen johtajia kuten naisliikkeiden on ollut pidätettynä ilman oikeudenkäyntiä.

Tämä kaikki tapahtuu sen valtion toimesta, jota tässä maassakin monet pitävät ainoana demokraattisena valtiona Lähi-idässä. Demokradiasta ei ole tietoaakaan. Kun me tiedämme, miten paljon täällä annetaan tukea niille menettelyille, mitä siellä käytetään, niin ei voi muuta kuin pelätä sitä, että meillä ollaan valmiita samanlaisiin toimenpiteisiin, jos lait sen mahdollistavat.

Erityisesti, niin kuin ed. Laine toi ja kuten jo itse aikaisemmassa käsittelyssä toin esille, YK:n ihmisoikeuskomitea on juuri turva- paikkapykälään kiinnittänyt huomiota. Se ei varmasti ole kansainvälisten säädösten mukainen.

Ed. Männistö: Arvoisa puhemies! Tietysti voi olla tyytyväinen siitä, että puolustusasiainvaliokunnan mietinnössä on otettu huomioon perustuslakivaliokunnan enemmistön ehdottamat asiat, mutta täytyy sanoa, että tämä samalla paljastaa juuri sen poliittisen tilanteen, mikä näissä asioissa on. Ei ole haluttu tutustua niihin käsityksiin ja vielä vähemmän ottaa huomioon niitä käsityksiä, mitä vähemmistö perustuslakivaliokunnassa esitti ja mitä monet asiantuntijat esittivät. Poliittinen tahto ilmeisesti haluaa meillä tä-

män huonon lainsäädännön toteuttaa eikä ole valmis uuteen valmisteluun.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Laine ed. Uiton kannattamana ehdottanut, että hallituksen esitykseen n:o 248/1989 vp. sisältyvä ensimmäinen lakiehdotus ja hallituksen esitykseen n:o 249/1989 vp. sisältyvä lakiehdotus hylättäisiin.

Lisäksi ed. Laine ed. Uiton kannattamana on ehdottanut perusteluissa lausuttavaksi: ”Koska eduskunnan hajotusoikeuden käyttämistä valmius- ja puolustustilalaeissa säädettyjen poikkeusvaltuuksien aikana ei voida pitää hyväksyttävänä, eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee välittömästi esityksen Suomen Hallitusmuodon ja valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta niin, että eduskuntaa ei saa hajottaa puolustustila- ja valmiuslain toimivaltuuksia käytettäessä.”

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Toinen varapuhemies: Ensin on päätettävä hallituksen esitykseen n:o 248/1989 vp. sisältyvien ensimmäisen ja kolmannen lakiehdotuksen hyväksymisestä jätettäväksi lepäämään ensimmäisiin vaalien jälkeen pidettäviin varsinaiisiin valtiopäiviin tai niiden hylkäämisestä.

Äänestys ja päätös:

Joka hyväksyy hallituksen esitykseen n:o 248/1989 vp. sisältyvät ensimmäisen ja kolmannen lakiehdotuksen jätettäväksi lepäämään ensimmäisiin vaalien jälkeen pidettäviin varsinaiisiin valtiopäiviin, äänestää ”jaa”; jos ”ei” voittaa, on lakiehdotukset hylätty.

Toinen varapuhemies: Ilmoitan, että pöytäkirjaan merkitään, miten kukin edustaja on äänestänyt.

”Jaa” äänestävät seuraavat edustajat:

Aittoniemi, Ajo, Ala-Harja, Alaranta, Alho, Almgren, Anttila, Antvuori, von Bell, Björklund, Björkstrand, Bärlund, Donner, Dromberg, Elo, Fred, Gustafsson, Hacklin,

Hautala, Heikkinen, Hetemäki-Olander, Hietala, Hilpelä, Hokkanen, Holvitie, Hurskainen, Huuhtanen, Häkämies, Hämäläinen, Ikkala, Ikonen, Isohookana-Asunmaa, Jansson, Joenpalo, Jokiniemi, Jouppila, Junnila, Jurva, Järvenpää, Jääskeläinen, Jätteenmäki, Kalima, Kalliomäki, Kankaanniemi, Karinen, Kasurinen, Kauppinen, Kautto, Kekkonen, Kettunen, Kietäväinen, Knuuttila, Kohijoki, Kokko, Korkia-Aho, Kuuskoski-Vikatmaa, Kärhä, Kääriäinen, Lahti-Nuuttila, M. Lahtinen, Laitinen, Lamminen, Lapiolahti, Laurila, Lax, Lindroos, Linnainmaa, Louvo, Luttinen, Majjala, Malm, Mattila, Miettinen, Moilanen, Muttilainen, Mäkelä, Mäki-Hakola, Mäkipää, Mönkäre, Mörttinen, Nieminen, Niinistö, Nordman, Nyby, Nyman, Paakkinen, Paasio, Paloheimo, Pekkarinen, Peltari, Pesola, Pohjanoksa, Pohjola, Pokka, Puhakka, Puisto, Pulliainen, Puolanne, Puska, Pystynen, Rajamäki, Rantanen, Rauramo, Rehn, Renko, Renlund, Riihijärvi, J. Roos, Rusanen, Ryyänen, Röntynen, Saapunki, Saari, Saarinen, Saastamoinen, Sarapää, Sasi, Savela, Savolainen, Sillanpää, Siuruainen, Skinnari, Soinvaara, Suominen, Särkijärvi, Taina, Tenhiälä, Tiuri, Turunen, Tykkyläinen, Tähkämaa, Törnqvist, Uosukainen, Valli, Valo, Varpasuo, Vastamäki, Westerlund, Vihriälä, Viinanen, Viljanen, Virolainen, Vistbacka, Vuoristo, Vähänäkki, Väistö, Väänänen ja Zyskiewicz.

”Ei” äänestävät seuraavat edustajat:

R. Aho, Andersson, Apukka, Astala, Haavisto, Helle, Jokinen, Laaksonen, P. Lahtinen, Laine, P. Leppänen, U. Leppänen, Männistö, Stenius-Kaukonen, Säilynoja, Tennilä, Uitto, Wahlström ja Vähäkangas.

Poissa äänestyksestä ovat seuraavat edustajat:

Aaltonen, E. Aho, Ahonen, Backman, Halonen, Jaakonsaari, Joutsensaari, Juhanatalo, Järvisalo, Kanerva, Kemppainen, Koistinen, Lehtosaari, Louekoski, Löyttyjärvi, Melin, Metsämäki, Myller, Ollila, Paavilainen, Perho, Pesälä, Pietikäinen, Ranta, Rinne, T. Roos, Salolainen, Seppänen, Taxell, Urpilainen, Wasz-Höckert ja Väyrynen.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 148 jaa- ja 19 ei-ääntä; poissa 32. (Koneään. 7)

Eduskunta on hyväksynyt hallituksen esitykseen n:o 248/1989 vp. sisältyvät ensimmäisen ja kolmannen lakiehdotuksen jätettäväksi lepäämään ensimmäisiin vaalien jälkeen pidettäviin varsinaisiin valtiopäiviin.

Toinen varapuhemies: Hyväksytyn menettelytavan mukaisesti katsotaan toisessa käsittelyssä päätetty, hallituksen esitykseen n:o 248/1989 vp. sisältyvä toinen lakiehdotus ja hallituksen esitykseen n:o 249/1989 vp. sisältyvä lakiehdotus hyväksytyiksi jätettäväksi lepäämään ensimmäisiin vaalien jälkeen pidettäviin varsinaisiin valtiopäiviin.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Nyt on äänestettävä perusteluja koskevasta ehdotuksesta.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Laineen ehdotus ”ei”.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 146 jaa- ja 21 ei-ääntä; poissa 32. (Koneään. 8)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Eduskunta yhtyy puolustusasiainvaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteen n:o 1/1988 vp. hylkäämisestä.

Asia on toivomusaloitteen osalta loppuun käsitelty.

6) Ehdotukset Ahvenanmaan itsehallintolaiksi ja laiksi Ahvenanmaan maakunnassa olevan kiinteän omaisuuden hankkimista ja hallintaa koskevan oikeuden rajoittamisesta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 73
Lakialoite n:o 44

Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 15

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 15.

Keskustelu:

Ed. Zyskiewicz: Herra puhemies, arvoisat kansanedustajat! Perustuslakivaliokunta on antanut mietinnön esityksestä Ahvenanmaan uudeksi itsehallintolaiksi. Uuden lain on tarkoitus korvata nykyinen 40 vuotta vanha itsehallintolaki. Valiokunta on tehnyt koko joukon muutoksia esitykseen, niin itsehallintolakiin kuin siihen liittyvään maanhankintalakiin. Valtaosaltaan muutokset ovat asiamerkitykseltään vähäisiä tai teknisiä.

Valiokuntakäsittelyn aikana huomio keskittyi suureksi osaksi neljään isompaan kysymykseen: ensinnäkin opetuskieltä koskevaan 40 §:ään, toiseksi säännöksiin maakunnan taloudenhoidosta, kolmanneksi itsehallintolaille 69 §:ssä ehdotettuun perustuslakistatukseen ja neljänneksi maanhankintalain mukaisiin maanhankkimisrajoituksiin.

Opetuskielikysymys on näistä aiheista julkisessa keskustelussa herättänyt varmaankin eniten kannanilmaisuja. Mistä tässä asiassa oikeastaan on kysymys? On lyhyesti katsottava historiaa. Suomen itsenäistymisen aikaan Ahvenanmaan kuuluminen Suomeen ei ollut itsestäänselvää, vaan tuolloin ilmeni monenlaisia pyrkimyksiä. Asiaan saatiin kansainvälinen ratkaisu, kun Kansainliiton liittoneuvosto kesäkuussa 1921 tunnusti Suomen täysivaltaisuuden Ahvenanmaahan. Tällöin edellytettiin, että silloiseen itsehallintolakiin sisällytettiin takuut ahvenanmaalaisten kansallisuussuojasta. Takuut muotoiltiin ns. Ahvenanmaan sopimuksessa, joka sisälsi mm. sen, että opetuskielenä maakunnan kouluissa on ruotsin kieli.

Tällä kohdalla haluan korostaa kahta seikkaa. Ensiksikin Ahvenanmaan kysymyksestä aivan yleisesti: On muistettava, että esillä on itsehallinnollinen alue suhteessa muuhun Suomeen. Itsehallinto merkitsee kansainvälistikin tarkasteltuna aina jonkin asteista itsenäistä päätösvaltaa keskushallintoon nähden ja tapauksesta riippuen myös erilaisten itsehallinnon turvaamisen kannalta tärkeiden asukkaiden, olojen ja yhteisöjen sääntöjen järjestämistä tavalla, joka saattaa täysin poiketa valtion valtaenemmistön osalta voimassa olevasta.

Toiseksi maakunnan koulujen opetuskieli nähtiin vuonna 1921 asiaksi, josta täytyi maakunnan väestön kielen ja kulttuurin säi-

lyttämiseksi ottaa eri maininta kansainväliseen asiakirjaan. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin muuttanut opetuskieltä koskevaa 40 §:ää siten, että ruotsin kielen lainsäädännöllinen yksinomainen asema maakunnan kouluissa poistuu. Miten tämä sopii edellä sanomaani?

Valiokunnan mietinnössä todetaan ulkoasiainvaliokunnan lausunnon pohjalta, että Ahvenanmaan sopimuksen jälkeen on laadittu useita kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia, joihin molemmat Ahvenanmaan sopimukseen kytkeytyneet valtiot, Suomi ja Ruotsi, ovat liittyneet. Lisäksi Ahvenanmaan sopimuksen opetuskieltä koskevan ehdotoman muotoilun ja ihmisoikeussopimusmääräysten sanatarkan tulkinnan välillä on havaittavissa ristiriitaa. Näistä syistä valiokunta katsoi uudemman ihmisoikeussopimusten alalla tapahtuneen kehityksen aiheuttaneen muutoksen siihen periaatteeseen, että ruotsin kielen tulee olla yksinomainen opetuskieli maakunnan kouluissa kaikissa tilanteissa.

Valiokunnan mielestä maakunnassa on järjestettävä opetusta muullakin kielellä, jos yksinomaan ruotsinkielinen opetus merkitsisi sopimusten kieltämää syrjintää. Tällä valiokunnan kannanotolla on ainakin kahdenlaisia merkitystä. Ensiksikin, jos yksinomaan ruotsin kielellä annettava opetus todettaisiin jonkin kansainvälisen sopimuksen vastaiseksi järjestelyksi, olisi maakuntapäivillä opetusalan maakuntalainsäädäntöä uudistamalla tilaisuus muuttaa asia Suomen kansainvälisten velvoitteiden mukaiseksi. Perustuslakivaliokunnan ehdotuksen mukaan näet itsehallintolain perusteella juuri maakuntalailla säädetään muun kuin ruotsin kielen käyttämisestä opetuskielenä.

Toiseksi, ja tämä mainitaan nimenomaisesti mietinnön perusteluissa, maakuntalailla tultaisiin säätämään muun kuin ruotsin kielen eli lähinnä suomen kielen käyttämisestä opetuskielenä, jos maakunnan kieliolot sitä vaativat. Tältä osin valiokunnan mietinnössä todetaan olevan riittävää, että opetuskielenä on suomen kieli silloin, jos syntyy laajempaa tarvetta järjestää suomenkielistä opetusta. Tarpeen täsmällisemmän määrittelyn osalta valiokunta viittaa siihen, että Manner-Suomen kuntaan on perustettava vähemmistönkielinen peruskoulun ala-asteen koulupiiri, jos vähemmistönkielisten oppilaiden lukumäärä on vähintään 13.

Kaiken kaikkiaan valiokunta arvioi suomenkielisen opetuksen järjestämistä maakunnassa seuraavasti: Itsehallintotasolla poistetaan ruotsin kielen yksinasema opetuskielenä. Maakuntalailla säädetään muunkielisestä opetuksesta. Maakuntapäivät uudistavat maakuntalainsäädäntöä siten, että säännökset suomenkielisen opetuksen antamisesta ovat olemassa, jos — mikä ei tämän päivän näkökulmasta ole kovinkaan todennäköistä — on laajempaa tarvetta suomenkieliseen opetukseen maakunnan kouluissa.

Perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaan voidaan täydellä syyllä luottaa siihen, että Ahvenanmaan maakuntapäivät toimivat edellä tarkoitettulla tavalla. Onhan nyt puheena olevaan ratkaisuun päädytty yhteismääräyksessä Ahvenanmaan maakunnan edustajien kanssa, joihin valiokunnalla oli sekä suoraan että Ahvenanmaalta valitun kansanedustajan kautta koko asian käsittelyn ajan hyvät ja myönteisesti toimineet neuvotteluyhteydet.

Toisena esityksen ongelmakokonaisuutena mainitsen maakunnan taloudenhoitoa koskevien kysymysten sääntelyn. Vaikein kohta on ollut 47 §:ssä mainitun tasoitusperusteen suuruus, jota koskevat erimielisyydet jo viivyttivät pitkään esityksen antamista eduskunnalle. Valiokunta on tässä kuten lähes kaikissa muissakin talousasioissa pitäytynyt valtiovainvaliokunnan lausuntoon. Tasoitusperuste on hallituksen esittämä 0,45 prosenttia valtion kunkin vuoden tilinpäätöksen perusteella lasketuista tuloista ilman uusia valtion lainoja.

Esityksestä poiketaan perustuslakivaliokunnan mietinnössä säilyttämällä valtiovainvaliokunnan lausunnon mukaisesti voimassa olevan itsehallintolain mukainen mahdollisuus myöntää maakunnalle erityinen ylimääräinen määräraha poikkeuksellisen suuriin kertainvestointeihin.

Perustuslakivaliokunta muutti esitystä lisäksi kohtuullisuusperustein siten, että maakunnalle suoritetaan verohyvitys siltä osin kuin maakunnassa verovuodelta maksuun pantu tulo- ja varallisuusvero ylittää 0,5 prosenttia vastaavasta verosta koko maassa. Hallituksen esityksessä verohyvityksen laskaiseva kynnys oli 0,02 prosenttiyksikköä tätä korkeammalla.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että Ahvenanmaan itsehallintolaki on voimassa

perustuslakina, mikä olisi muutos nykytilaan nähden. Valiokunta arvioituaan asiaa periaatetasolla poisti laista tämän uudistuksen. Valiokunnan omaksuma kanta johtaa joka tapauksessa siihen, että maakunnan itsehallinnosta olisi otettava säännös hallitusmuotoon. Tällä tavoin käsittäakseni saavutetaan myös symboliset näkökohdat, joita valiokunnan itsehallintolailta epäämään perustuslakistatukseen mahdollisesti liitettiin. Valiokunnan mietinnössä on ehdotettu eduskunnan hyväksyttäväksi erityinen ponnus muodossa oleva toivomus hallitusmuodon täydentämisestä säännöksellä Ahvenanmaan maakunnan itsehallinnosta.

Ahvenanmaan maanhankintalakiin kytkeytyy koko joukko vaikeita lakisysteematistia ja lakiteknisii ongelmia. Monien merkitystä on julkisessa keskustelussa paisuteltu tiedostamatta, muistamatta tai ymmärtämättä niitä seikkoja, joita puheenvuoroni alussa tarkoitin sanoessani, että itsehallinto merkitsee myös asukkaiden olojen ja yhteisön sääntöjen järjestämistä tavallisesta poiketen. Maanhankintalain mukaiset rajoitukset ovat keskeinen osa Ahvenanmaan väestön, kielen ja kulttuurin säilyttämisen turvaa.

Lakivaliokunnan lausunnossaan tekemät huomautukset ovat kuitenkin merkityksellisiä. Perustuslakivaliokunta on mietinnössään päättänyt, voinee sanoa, asiaa monipuolisesti harkittuaan siihen, että nämä seikat enimmäkseen otetaan huomioon maakuntalainsäädännössä.

Herra puhemies! Nykyinen Ahvenanmaan itsehallintolaki on vuodelta 1951 ja sen edeltäjä vuodelta 1920. Jos vain näitä vuosilukuja katsoo, voi odottaa seuraavan itsehallintouudistuksen olevan käsiteltävänä joskus 2040-luvulla nyt arvioiden. Tämä uskoakseni on myös Ahvenanmaalla vallitseva käsitys. Uudella itsehallintolailla on hyvät edellytykset selviytyä tästä 50-vuotistaipaleestaan.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! SMP:n eduskuntaryhmän edustajana perustuslakivaliokunnassa on kansanedustaja Raimo Vistbacka, joka on jättänyt perustuslakivaliokunnan mietintöön eriävän mielipiteensä, varsin laajan eriävän mielipiteen, jonka lakitekstin toteutuminen muuttaisi itsehallintolakia aika tavalla, niin kuin vastalauseesta on todettavissa.

En kovin syvällisesti puheenvuorossani pa-

neudu Ahvenanmaan itsehallintolakiesitykseen. Tulen sen omalta osaltanikin tekemään toisen käsittelyn yhteydessä, jossa myös ed. Vistbacka ilmeisesti käyttää puheenvuoron. Kuitenkin muutamia yleisiä näkemyksiä sekä joitakin yksityiskohtia ranskalaisten viivojen perusteella.

Ensinnäkin ahvenanmaalaiset ja Ahvenanmaa-fanit, joita tietysti etupäässä löytyy ruotsalainen kansanpuolueen riveistä, katsovat, että Ahvenanmaan itsehallintolaki perustuu ja nojaa kovin laajalle kansainvälisten sopimusten pohjalle. Valitettavasti tämä ei pidä paikkaansa enää tänä päivänä, koska — niin kuin asiantuntijatkin ovat todenneet — ainoa selvästi olemassa oleva sopimus on Suomen ja Ruotsin välinen sopimus Ahvenanmaan itsehallinnosta. Siis ei se ole niin vankalla kansainvälisellä pohjalla kuin luullaan. Erilaisia sopimuksia on ollut, myös Kansainliiton aikoinaan hyväksymä, vahvistama ja siunaama sopimus, mutta ne ovat ajan kuluessa, ajan saatossa murentuneet pois, eikä niitä ole enää olemassa.

Herra puhemies! Itsehallintolain muutos tulee kovin huonoon aikaan. Tämän kautta, sanoisin, Ahvenanmaasta tulee Suomelle poliittinen rasite. Siitä tulee myös taloudellinen rasite tulevaisuudessa tämän lain perusteella, mutta se ei ole taas tietysti kiinni ajankohdasta, jolloin lakia säädetään.

Poliittiselta puolelta on lähdettävä siitä, että olemme juuri astumassa ratkaiseviin vaiheisiin Euroopan talousaluetta koskevien neuvottelujen kanssa, mahdollisesti jopa EY-jäsenyyttä koskevien neuvottelujen kanssa. Tällaisen lain säännösten on ihmisoikeuksien, elinkeinon harjoittamisen, maanomistuksen ym. osalta jo ennakoon selvästi tiedetty olevan ristiriidassa tulevien Etäsäännösten kanssa, joita me emme toki tarkalleen tällä hetkellä tiedä, minkälaisia ne tulevat olemaan. On lähdettävä siltä perustalta, mitä Eta-neuvottelijoiden taholta on meille tarjottu ja minkälaisia varaumia me itse olemme vaatineet ja minkälainen Eta-sopimus mahdollisesti tulisi olemaan.

Ahvenanmaasta tulee entistä enemmän riippakivi, jos sitä koskien säädetään sellainen itsehallintolaki, jonka lähes jokaista pykälää koskien joudutaan neuvottelemaan erikseen, tekemään varaumia jne. Tämän vuoksi tätä lakia ei olisi pitänyt säätää tämän eduskunnan aikana vaan se olisi pitänyt

jättää yli vaalien odottamaan käsittelyä ensi eduskunnan aikana tai sitten, mitä tulemme myös ehdottamaan ensisijaisena, lakiehdotus tässä vaiheessa hylätään.

Ei meidän pidä kerjätä itsellemme vaikeuksia kansainvälisten neuvottelujen osalta, tehdä sellaista lakia, jonka kanssa me olemme vaikeuksissa. Kukaan ei voi väittää, ettei tästä tule vaikeuksia. Minä en ole sitä asiaa niin tarkoin tutkinut. Minä luotan korkean tason asiantuntijoihin, jotka olivat ulkoasiainvaliokunnassa, kun asiaa siltä osin siellä käsiteltiin. (Välihuuto) — Mutta heidän sanansa ovat kaikuneet, ed. Joenpalo, kuuroille korville. — Ahvenanmaan vaatiessa mitä hyvänsä, ahvenanmaalaisen, ja ruotsalaisen kansanpuolueen edustajien eduskunnassa, kaikki hyväksytään täällä kuin huumeen vallassa. Kukaan ei uskalla sanoa mitään vastaan. Me SMP:n eduskuntaryhmässä sanomme ja myös esitämme, emme yksin sano.

Herra puhemies! Muutamista erityisistä kohdista haluan mainita, jotka ovat täysin käsittämättömiä ja joita emme tietystikään voi sellaisina hyväksyä.

Ei mikään yllätys ollut tietysti, että ensimmäisenä on puhe kotiseutuoikeudesta, joka on lain 6 ja 7 §:ssä. Minä en hyväksy sitä, että Suomen kansalainen omassa maassaan ei saa kotiseutuoikeutta, vaikka Suomen kansalainen jaksaisi hieroa takapuoltaan Ahvenanmaan kalliolla viisi vuotta, jos hän ei opi ”tala svenska”. Häneltä voidaan kieltää kotiseutuoikeus, olivat hänen perhesuhteensa siihen suuntaan mitkä tahansa. Tämän vuoksi olemme lähteneet siitä, että voimassa oleva avioliitto on aina kestätyään vuoden ja ollessaan edelleen voimassa ehdoton edellytys kotiseutuoikeuden saamiseen.

Mitä tulee 7 §:ään, kotiseutuoikeuteen hakemuksen perusteella, sellainen tulisi saada, jos henkilöllä on ollut kotipaikka ja asunto Ahvenanmaalla viimeiset kaksi vuotta, oppii hän sitten ”tala svenska” tai ei. Ei sellaisia säännöksiä voida suomalaiselle omassa maassaan laatia, että hänen täytyy oppia ruotsin kieltä saadakseen kotiseutuoikeuden. Jos ei opi, on muukalainen omassa maassaan. Mitä tämä on muuta kuin apartheidia? Sitä se on pahimmillaan. Mutta me mannersuomalaiset, kansainväliset hölmöt, hyväksymme mitä tahansa silloin, kun ruotsalainen väestö sitä esittää, joka muutenkin pitää valtaa Suomessa kaikissa asioissa ja ohjaa

päin prinkkalaa (Ed. Virolainen: Kaikissa asioissa?) — Aivan oikein, ed. Virolainen. Mukavaa, että ed. Virolainen osallistuu keskusteluun. Ei ole vaihdettukaan sanoja moiniin vuosiin, joten onhan nyt mukava muutama lause heittää.

Sitten eräitä muita kohtia. Ehkä kaikkein inhimillisesti tärkein on se, että suomalainen lapsi ei voi saada opetusta omalla äidinkielellään omassa maassaan. Tämänkin on Suomen eduskunta valmis hyväksymään käytännössä tällaisena. Niillä mutkilla, joita lakiin ja perusteluihin on saatettu, ei ole asian kannalta mitään merkitystä. Asia jää siis ennalleen. Suomalainen lapsi ei saa opetusta omalla äidinkielellään, se tulee pitämään paikkansa.

Ahvenanmaasta tulee myös ei yksinomaan poliittinen vaan taloudellinen rasite Suomelle, mutta sitä koskien on yhdentekevää, milloin päätökset tehdään. Oli tasoitusperuste sitten mikä hyvänsä, 0,45 tai ei — minähän en ole sitä sillä tavalla laskenut — se saattaa olla aivan oikea. Mutta ne perusteet, joilla sitä muutetaan, ovat täysin kestäättömiä. Mietinnön 47 §:n säännökset nimittäin merkitsevät sitä, että tasoitusperustetta on korjattava, kunhan ahvenanmaalaiset esittävät perusteita maakunnan hallinnossa esiintyvistä lisämenoina. Vaikka kadut siloitettaisiin kullalla ja he haluavat, että Suomen valtio osallistuu, pakkohan tämän lainsäädännön mukaan on osallistua, koska siitä on selvät pykälät. Sen sijaan toiseen suuntaan ei ole mitään mahdollisuuksia liikkua paitsi, jos valtio ottaa Ahvenanmaan maakunnalta sille kuuluvia tehtäviä itselleen hoitaakseen. Mutta toiseen suuntaan on täydet portit liikkua kuinka vain. Siis tämä on vain yksisuuntaista liikettä, menojen lisäämistä silloin, kun Ahvenanmaa haluaa, mutta ei koskaan toiseen suuntaan.

Lisäksi on tehty vielä esitys ylimääräisestä tasoituksesta tai korvauksesta, rahanannista, josta ed. Zyskowitz mainitsi. Kun lain sisältöä olisi pitänyt siirtää toiseen suuntaan eli mahdollistaa se, etteivät ahvenanmaalaiset saa ryöstettyä meiltä rahaa, eduskunnassa perustuslakivaliokunta on tehnyt vielä lisäpykälän, joka mahdollistaa, että jos nämä eivät riitä, niin annetaan tällä pykälällä vielä lisää. Tämä on uskomatonta hölmöilyä. Täytyy uskoa Ilaskiven mainintaan, että olemme kansainvälisiä hölmöjä eikä mitään muuta

omassa maassamme ja omaa maata koskevien asioiden suhteen.

Ainoa asia, jota on muutettu, josta olen jo puhunut aikanaan, kun laki oli täällä esitellyssä, on se, että eivät ahvenanmaalaiset kruununperinnön muodossa saa enää peria Enontekiöltä omakotitonttia niin kuin tämän lakiesityksen mukaisesti. Se on onneksi korjattu. Se olisi jo kohtuutonta, jos ahvenanmaalaiset kruununperinnön perusteella saavat, jos henkilö kuolee vailla rintaperillisiä, Suomen mantereelta kartanon tai mökin omistukseensa. Tämä nyt onneksi on korjattu. En tiedä, olisiko tätä huomattu, jollen olisi aikanaan kovaa meteliä tästä pitänyt. Kuinka olisi ollut mahdollisesti, ed. Jansson? Olisiko tämä asia huomattu vai ei? Tietysti henkilökohtaisesti katson, että se on minun ansioni, koska minä siitä puhuin aikanaan, ja minulla on oikeus siihen, ed. Jansson, aivan varmasti. Se lämmittää minua itseäni suuresti näin perjantaina.

Vielä lopuksi asevelvollisuusasiasta. Asevelvollisuuskysymys ei muutu miksikään, se jää yhtä sekavaksi kuin ennenkin. Valtakunnan ja Ahvenanmaan välillä ei ole saatu sopimusta siitä, miten muu kuin aseellinen palvelus toteutetaan. Sitä on kolme kertaa yritetty. Joka kerta on epäonnistuttu asiassa. Anteeksi, ed. Vistbacka, että teidän tekemäänne lakiehdotukseen puutun vähän pidemmältä, mutta totean, että meillä on selvät kannat siihenkin. Ahvenanmaalaisella ei ole velvollisuutta osallistua puolustusvoimiin, mutta jos hän sen haluaa tehdä, se tapahtuu valtakunnan lakien mukaisesti. Eikö tämä ole selvää systeemiä, siinä ei tarvita sen kummempia kommentteja. Tämähän ei tästä miksikään muutu, mutta toivottavasti ahvenanmaalaiset ovat jaloista pois silloin, kun sota alkaa, etteivät ole tiellä, kun Suomen poika tulee saarta sinne puolustamaan, ettei kompastella ahvenanmaalaisiin.

Herra puhemies! Ehkä puheeni on ollut vähän huumorivoittoinen ja hiukan sillä pehmennetty tätä asiaa — en ole käyttänyt niin kovia puheenvuoroja Ahvenanmaa-kysymyksestä — mutta jos tämä systeemi jatkuu, että siitä tulee Suomelle poliittinen ja taloudellinen rasite, kyllä pitää tutkia, olisiko se irrotettavissa mannerjalustasta ja hinattavissa Juutinrauman kautta Atlantille. Minkälaista väestöä sinne sitten asetetaan asumaan, on toinen asia. (Ed. Virolainen: Vaihdetaan

Karjalaan?) Anteeksi nyt ed. Jansson. Ed. Jansson on hieno kansanedustaja, enkä halua häntä tällä loukata, eikä hän varmasti loukkaannukaan. Minä olen vain esittänyt näkemykseni Ahvenanmaa-kysymyksestä. Itsehallintolain muuttaminen tässä vaiheessa ja näillä perusteilla on kansallista hulluutta.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä tunnustaudun näiden kansainvälisten hölmöjen joukkoon, jotka tosin ovat, siteeratakseni puhujaa, "hieroneet takapuoltaan Ahvenanmaan kallioilla" noin 20 vuonna eri kesinä erityisesti Ahvenanmaan koillisosassa, joka on siitä poikkeuksellista aluetta Suomessa, että se hallinnollisesti kuuluu Ahvenanmaahan, mutta on erittäin pitkällä Maarianhaminasta, ja näin ollen siellä ei ole maarianhaminlaisten kesämökkejä.

Kihti on se väylä, joka erottaa Ahvenanmaan hallinnollisesti mantereesta. On mielenkiintoista nähdä, minkälainen huikea ero vallitsee Kihdin itä- ja länsipuolella. Kihdin itäpuolella on tiukkaa turkulaista kesämökiasutusta, kaikki saaret on pilattu kesämökeillä. Kun siirrytään Kihdin länsipuolelle, mihin rannikolta muuttavat eivät ole saaneet rakentaa kesämökkejään, siellä on ihanaa alkuperäistä luontoa, autioita kallioita, lintuja ja aivan poikkeuksellista ympäristöä, jota Suomessa nykyisin saa etsiä. Sitä ei oikeastaan mistään muualta näin etelästä löydykään.

Mikä tähän on syynä? Siihen on syynä nimenomaan Ahvenanmaan itsehallintolaki, se, että sinne ei ole päästetty suomalaisia rakentamaan kesämökkejä kaikille rannoille. Minusta on erittäin myönteinen asia, että tällainen alue on pystytty säilyttämään vielä Suomessa.

Ed. Kekkonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Paloheimo puuttui yhteen hyvin mielenkiintoiseen kohtaan, siis juuri siihen, miten eri kulttuurit osaavat säilyttää eri tavalla ympäristöään. Tässä suhteessa ahvenanmaalaiset ovat sen tehneet huomattavan paljon sivistyneemmin kuin me mannersuomalaiset. — Sivistymisestä ja sivistämisestä puheen ollen on hiukan vaikea vastata ed. Aittoniemen valitsemaan tyyliin. Itse asiassa se on täysin mahdotonta.

Sen verran haluaisin siihen kuitenkin puuttua olematta ahvenanmaalainen, että kun hän mainitsee jotakin tulevasta sodasta ja joistakin jalkoihin jäämisistä, niin sen verran ed. Aittoniemen olisi hyvä ollut lukea historiaa, että hän tietäisi niiden vapaaehtoisten määrän ja uhraukset, jotka osallistuivat niihin sotiin, joita Suomi joutui käymään. Ed. Aittoniemi: Millä rintamalla? — Nimenomaan rintamalla, missä muutkin suomalaiset olivat.

Mitä tulee siihen, että olemme ajautumassa kansainvälisiin vaikeuksiin sen takia, että toimimme Ahvenanmaan kanssa niin kuin toimimme, niin sehän on väitteenä täysin käsittämätön. Jos me olisimme toimineet jotenkin muulla tavoin kuin olemme, siinä tapauksessa ymmärtääkseni me olisimme todellakin joutuneet kansainvälisiin vaikeuksiin. Käyttääkseni ed. Aittoniemen tyyliä vähän hillitymmin sanoisin, että olisimme munaanneet täydellisesti itsemme, niin kuin eräät puhujat aina joskus munaavat itsensä vaikkapa eduskuntasalissa.

Ed. Jansson: Herr talman! Jag skall nu som tidigare här i talarstolen tala svenska. (Ed. Virolainen: Några ord också på finska!) — Ja, nå vi får se på slutet, rdm. Virolainen, om jag gör det.

Jag vill först börja kanske där rdm. Paloheimo slutade och säga varför det är som det är i fråga om naturskyddet, strandbebyggelsen och strandskyddet på Åland. Det beror på att Finlands riksdag 1974 stiftade denna jordförvärvslag som kollegan Aittoniemi citerar. Den jordförvärvslagen har tillämpats under sexton års tid med framgång. Problemen fanns när lagen stiftades därför att vi såg hur det var i södra Finland och i Sverige. Fritidstomter var det en enorm efterfrågan på, priserna steg kolossalt i Åboland, i Nyland, i Österbotten, i Sverige och överallt i Östersjöns västra del. Ändå ville ålänningarna stifta en sådan här begränsningslag för att skydda jorden och skydda miljön. Samtidigt insåg alla som ägde och äger jord på Åland att detta sänker priserna dramatiskt. När vi vet att en holme till exempel i Korpo eller Houtskär kanske kostar 2 miljoner mark så har jag läst om byggnadsföretag i Åbo och Helsingfors som köper holmar i Åboland, uppenbarligen för att ingen annan skall få komma dit, och betalar summor som

vi på Åland överhuvudtaget inte kan förstå, 5–6 miljoner mark för en holme som på Åland kostar kanske 100 000 eller 50 000 mark. Då frågade man också av dessa bönder och småbrukare, torpare, fiskare och vanliga, ofta fattiga människor i skärgården: Är ni villiga att avstå från en sådan här förväntad vinst bara för att skydda jorden och naturen eller vill ni ha fri försäljning eller kräver ni ersättning av någon, t.ex. av samhället? Alla dessa jordägare, torpare, fiskare och småbönder sa: För ett större intresse får ett mindre vika, vi avstår med andra ord för en snävsnörd ekonomisk vinning till förmån för att trygga jorden och naturen sådan den är.

Det var så det gick till, rdm. Paloheimo, jag bara menar att det var en riktig beskrivning som gavs. Den har alltså åtföljts av enormt stora ekonomiska uppoffringar från befolkningen, uppoffringar som man naturligtvis har gjort just därför att de ändå, i fråga om naturen som vi alla där på öarna är beroende av, representerar mycket större värden än sådana värden som man räknar i pengar.

Herr talman! Den offentliga makten tillkommer folket. Makten utövas av folkets valda ombud och makten skall utövas under lagarna. Lagarnas lag är grundlagen — för Ålands del självstyrelselagen. Jag beklagar, delvis som vår ordförande i grundlagsutskottet redan gjorde, att utskottet strukit första meningen i 69 §, men denna åtgärd ändrar inte på lagens karaktär. Jag är glad över att utskottets förslag till kläm nr 3 i betänkandet tillkommit för det betyder att denna viktiga fråga reds ut i förbindelse med de övriga grundlagarna i Finland.

”Oss till nytta och ingen till skada” var mottot när denna förnyelseprocess år 1978 kom till det stadium, som är grund för de texter vi nu handlägger.

Den här processen startade i själva verket 1971, för tjugo år sedan på Åland med en beredning, 1978 tog det parlamentariska arbetet vid, 1972 lämnade Ålands landsting förslag till regeringen här i Helsingfors om hur man kunde komma vidare i denna nödvändiga förnyelseprocess. Regeringen tillsatte en blandkommitté kallad Ålandskommittén med lika många representanter för regeringen och för Åland som så småningom jobbade fram sitt betänkande. Det betänkan-

det finjusterades och avfattades i en slutlig propositionsform så att regeringens proposition kunde lämnas, som vi minns, på våren 1990 med förslag till ny självstyrelselag för Åland och ändringar av denna jordförvärvslag som jag talade om.

Processen har med andra ord varit lång, den har dragit långt ut på tiden med alla risker för att förslagen är föråldrade innan de godkänns, vilket hör samman med ett evigt kompromissande och tidsnöd. Onekligen har det sett verkligt dystert ut vid ett flertal tillfällen och nu håller jag mig enbart till den del av processen som utförts på den här sidan om Skiftet.

Otaliga är de personer, grupper, organisationer och myndigheter, som medverkat till och i fortsättningen medverkar till eller motverkar slutresultatet. Regeringen Holkeri lika som dess företrädare förutsatte denna reform i sitt regeringsprogram. Under förra riksdagsperioden fanns det tyvärr ingen chans att komma till reform. Den nuvarande regeringen lämnade propositionen efter svåra konvulsioner. Statsministerns insatser kommer därför länge att stanna i ålänningarnas minne. Utan hans ingripande den 31 maj i fjol, alltså 1990, hade vi inte i dag kunnat behandla grundlagsutskottets betänkande så som det nu föreligger.

Jag vill rikta ett tack också till de andra som bidragit till att vi är där vi är. Det gäller min grupp i riksdagen och dess nuvarande och förutvarande ministrar, övriga regeringspartier och deras ministrar, medverkande ministeriers tjänstemän samt inte minst grundlagsutskottet, dess ordförande och medlemmar både i regeringslägret och i oppositionen.

Handläggningen av denna proposition har allt tydligare visat på lagens egenskap av avtal mellan parter. Åland intar mera och mera ställning av subjekt i ärenden, som rör landskapet. Så skall det också vara för att självstyrelsen skall få en reell innebörd. Att det inte tidigare förhållit sig så, det vet vi alla. Vi vet också att denna positiva utveckling mot ställning av subjekt inte varit smärtfri. Samtidigt förhåller det sig så att det inte är svårt att räkna upp 50 minoriteter i Europa som skulle betrakta nivån på denna autonomilag som utopisk. Den som förstår att se lagarna som en helhet och som kan bedöma dem efter deras förtjänster och inte

enbart hänger sig åt kritik av detaljer inser mycket fort att det handlar om en reform, som ger en folkgrupp på 24 000 människor något, som i hög grad påminner om inre suveränitet med undantag av hushållningen, som inte når upp till europeisk självstyrelsenivå. I alla händelser är den nivå, som utskottet stannat för, bättre än systemet i nu gällande självstyrelselag att ha som utgångspunkt för de nödvändiga fortsatta reformerna, när de nu kommer. Jag tror avvikande från grundlagsutskottets ordförande att de nog kommer tidigare än efter 40—50 år.

En mätare på utvecklingsnivån i en rättsstat är sättet varpå man bemöter minoriteterna och vilka reella möjligheter minoriteterna har att påverka sina egna förhållanden. Syftet med självstyrelsen för Åland är att garantera befolkningen dess svenska språk, kultur och lokala traditioner samt att göra det möjligt för befolkningen att själv ordna sin tillvaro inom gränserna för Ålands statsrättsliga ställning.

Syftet med denna reform är enligt regeringen att stärka självstyrelsen. Grundlagsutskottet framhåller i sitt betänkande till denna del åsikten att "det av flera orsaker är viktigt att Ålands självstyrelse, som har folkrättslig bas, stärks och vidareutvecklas. Bland dessa orsaker bör speciellt nämnas att det är motiverat att självstyrelsen för landskapet kan anses vara ett föredöme också vid en internationell jämförelse. Enligt utskottets åsikt är det generella syftet med propositionen, nämligen att stärka landskapets självstyrelse, värt att omfatta och propositionen generellt taget godtagbar utan ändringar."

En annan utmärkande egenskap för en rättsstat är respekten för mänskliga rättigheter och vilja och förmåga att följa internationella avtal. Ålands internationellrättsliga ställning och självstyrelsens förhållande till folkrätten har inte tidigare genomlysts lika grundligt som under riksdaysbehandlingen hittills. Den konflikt som kan synas finnas mellan ovannämnda intressen, dvs. förstärkningen av självstyrelsen och människorättsavtal av senare datum än avtalen om Åland, har både utrikesutskottet och grundlagsutskottet klarlagt. Det yttersta syftet med självstyrelsen är att ge den åländska befolkningen minoritetsskydd. Reglerna för detta minoritetsskydd kan försvaras på objektiva grunder. Tillämpningen av reglerna är rimlig

och den, alltså tillämpningen, står i proportion till syftet med skyddet. Allt talar för att tillämpningen av de nya reglerna också i fortsättningen skall vara rimlig eller vänskaplig som man säger inom folkrätten. Diskriminering på förbjuden nivå behöver vi därför inte befara.

Undervisningsspråket i skolorna på Åland har i anslutning till denna människorättskontroll varit föremål för särskilda överväganden. Som vi redan hörde av utskottets ordförande har det här kunnat utföras i samarbete och samförstånd med företrädare för självstyrelseorganen. Den ändring av 40 §, som utskottet föreslår, kan förefalla vara radikal. I själva verket innebär ändringen att det kommande lagtinget får den position det rätteligen skall ha i en så framträdande självstyrelsepolitisk angelägenhet som frågan om undervisningsspråket i skolorna på Åland. Dessutom stämmer ändringen överens med europeisk människorättsstandard i den meningen att ansvaret nu läggs på den åländska folkrepresentationen. Samtidigt har vi kunnat rensa ut förbud ur grundlagen, som ju inte är rätta platsen för förbud.

Lösningen är tillfredsställande för Åland. Utskottet har inte varit naivt eller orealistiskt när det vederbörligen tagit hänsyn till bestämmelserna i delvis motstridiga, delvis svårtolkade internationella avtal. Resultatet är också till denna del en kompromiss och den kommer att fungera. Det är min övertygelse och det vet jag också att jag kan för Ålands del lova dem som möjligen befara något annat.

På det svenskspråkiga Åland fungerar skolväsendet nämligen så som ett grundskolväsende var som helst i det övriga landet. Grundskolväsendet är kommunalt. Naturligtvis är det ett begränsat antal vi talar om, en årskurs på Åland omfattar knappt 300 barn. Vi har inför den här reformen räknat alla grundskolbarn på Åland från och med nu åtta år bakåt. Det blev tillsammans 2 100 barn. Vi har undersökt alla dessa grundskolbarns eventuella problem med undervisningsspråk i våra skolor. Som jag nämnde, språkundervisningen och undervisningsspråken fungerar i praktiken precis på samma sätt som de fungerar i enspråkiga finskspråkiga distrikt med den extra stödundervisning och allt det som sammanhänger med ett

civiliserat skolvänsende. Av dessa 2 100 elever under de sista åtta åren har två, två av 2 100, värderade kolleger, haft problem med undervisningsspråket i finska. Flera har haft problem med undervisningsspråket på svenska på grund av att de har haft finska som modersmål. Betydligt flera skolpliktiga barn på Åland har haft problem med andra språk. De mest framträdande har varit spanska, det språk som man talar i Iran och i någon mån andra europeiska språk. Det här var nu en illustration om hur det i praktiken fungerar. Jag kan alltså därför stå här med ytterst gott samvete, visserligen undanröjer nu den här ändringen av 40 § teoretiska frågor och möjliggör praktiska lösningar på uppkommande problem. De problem som uppkommer kommer icke i första hand att gälla barn med finska som modersmål. Detta var kanske en överraskning för mina värderade åhörare, men så ser nu det redan ganska internationaliserade Åland ut.

Herr talman! Den utvidgade behörigheten inom områdena för lagstiftningen, förvaltningen och hushållningen kommer att ställa helt nya krav på självstyrelseorganen. Det här är frågor som gäller att fånga upp impulser både inom och utanför landskapet i lagstiftningsväg i frågor om den samverkan med omvärlden som förutsätts i lagen när den träder i kraft samt i frågor som sammanhänger med den ekonomiska politiken. Detta innebär en utmaning som markant bör höja intresset för skötseln av de gemensamma angelägenheterna. Samtidigt ökar kraven på dem som innehar uppdrag att dra försorg om skötseln av dessa angelägenheter.

Självstyrelselagen träder i kraft den 1 januari 1993 ifall den blir godkänd och det här betyder dels att ungefär ett år står till buds för förberedelserna, dels att det sker samtidigt som den inre marknaden i Europa förverkligas. Under denna tid kommer konjunkturerna av allt att döma att svikta inom näringslivet samtidigt som den offentliga eller slutna sektorn kommer att utsättas för konkurrens. Därför och i anslutning till denna reform kan man vänta sig att framträdande frågor inför ikraftträdandet och därefter kommer att handla om de allmänt klassiska frågeställningarna: ekonomisk politik, överföring av resurser till den öppna sektorn, bruttoskattegradens nivå, den offentliga sektorns andel av Bnp. Det kommer

också mycket att handla om näringsstrukturen och om behovet av ökad ekonomisk frihet därför att som vi vet en stor del av denna reform bygger på det faktum att näringsstrukturen på Åland ganska mycket skiljer sig från det övriga landets näringsstruktur. Och detta sammantaget ställer ju frågan på sin spets. Klarar man sig nu då inom den offentliga hushållningen med de redan beramade siffrorna 0,45 procent plus möjlighet till extraordinarie anslag plus en sänkning av gottgörelsen till 0,50 procent, detta mot propositionens förslag om andra procenter och utskottets förslag om en ny paragraf 48?

Innan jag försöker besvara den frågan så vill jag nu först konstatera att det inte kan vara förbjudet att hushålla med resurser, inte ekonomiska och inte heller materiella, jag menar närmast att hushålla med naturens resurser.

Den modell som utskottet har stannat för förenar frihet med trygghet, rätt skött kommer den att åstadkomma de goda saker reformen är avsedd att ge. De tillsammans och hela lagen som en helhet jämfört med den nuvarande lagen kommer att ge bättre förhållanden och jag är inte främmande för en sådan bedömning att till och med den utformning utskottet nu har föreslagit rätt skött ger det som Ålandskommittén i tiden föreslagit, minst det, dvs. 0,48 procent och 0,52 procent.

Men det handlar också mycket om att följa upp lagens verkningar, om behovet av en översyn parterna emellan mellan tre eller fem år efter dess ikraftträdande, och allt det här går att göra. Så därför till slut, herr talman, kan man konstatera som man brukar i allmänhet: Lagen i sig åstadkommer mycket litet eller kanske ingenting, men lagen gör en både begåvad och diplomatisk tillämpning möjlig.

Nu bästa kolleger skall jag inte längre uppehålla er, och eftersom kollegan Aittoniemi inte har återkommit till salen så slutar jag här.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Huomautan erästä kohdasta tässä suomennetussa puheessa. Ed. Jansson on sanonut, että kenenkään ei tarvitse pelätä kiellettyä syrjintää. Kun lailla ei kerran kielletä syrjintää suomalaista koulu-

laista ja lasta kohtaan, ei sitä silloin tietysti pelätä kiellettyä syrjintänä, koska sitä ei ole kielletty. Näin ollen se jatkuu sallittuna syrjintänä, ed. Jansson. Tästä on kysymys.

Useissakin kohdissa oli sellaisia ajatuksia, joihin voin seuraavan lyhyen näkemykseni perustaa. Minä ihmettelin Itämeri-konferenssissa Ahvenanmaan edustajan puhetta. Hän puhui selkeästi sen mukaan, kuin tulkattiin, kuin Ahvenanmaa olisi itsenäinen valtio. Hän käytti sanoja "me Ahvenanmaalla", Ahvenanmaa niin kuin muutkin itsenäiset valtiot. Ahvenanmaalla on ilmeisesti tarkoitus, että se on todella itsenäinen muuten, mutta Suomi pitää huolta sen taloudellisista realiteeteista. Tämä on väärin.

Ed. Virolainen: Herra puhemies! Ahvenanmaan itsehallintolain käsittely perustuslakivaliokunnassa osoittaa, että tämä kysymys tänään kuuluu niihin mielestäni merkittäviin valtakunnallisiin ongelmiin, mistä vallitsee varsin suuri yksimielisyys. Täällä ovat käyttäneet puheenvuoroja ed. Zyskowicz ja ed. Jansson, jotka edustavat hallitusta. Minä edustan oppositiota ja ilmoitan voivani yhtyä kaikkeen siihen, mitä sekä ed. Zyskowiczin että ed. Janssonin puheenvuoroissa on tuotu esiin.

Se, että tänä päivänä voidaan eduskunnassa käsitellä, niin kuin vanhat roomalaiset sanovat: sine ira et studio, ilman kiihtymystä ja ilman kansallisten tunteitten kiihotusta, näin arkaluonteista asiaa, osoittaa, (Ed. Aittoniemi: Miksi se on arkaluonteinen?) että meidän kansamme keskuudessa on kyllä kehitytty itsenäisyysvuosien aikana erittäin ilahduttavasti ja myönteiseen suuntaan.

Me muistamme, miten silloin, kun Ahvenanmaa-kysymys tuli itsenäisyysaikamme alussa esille, tämä oli vaikea ei vain valtakunnan ja Ahvenanmaan vaan Suomen ja Ruotsin välillä. Tarvittiin Kansainliiton myötävaikutusta, ja Kansainliiton elimissä ahvenanmaalaiset itse esittivät, että Ahvenanmaa liitettäisiin Ruotsiin. Eikö tämän jälkeen ole tapahtunut edullista kehitystä ja asenteet ja mielialat ovat muuttuneet molemmilla puolilla, sekä valtakunnan puolella että ahvenanmaalaisen puolella? Minusta olikin erittäin ilahduttavaa, että saatoimme yhdessä Ahvenanmaan kansanedustajan kanssa sopia näistä vaikeista, hyvin mutkikkaista asioista.

Minusta on oikein, että Suomen eduskun-

ta on valmis tukemaan niitä pyrkimyksiä, joilla Ahvenanmaan itsehallintoa kehitetään ja lujitetaan. Minä näen tässä hyvin suuren ja tärkeän valtakunnallisen kysymyksen enkä ole valmis alistamaan sitä puoluepoliittisen kiihotuksen alaiseksi, kuten yritetään tehdä, kun ennen vaaleja rinnastetaan Karjala ja Ahvenanmaa ja sanotaan, että luovutetaan Ahvenanmaa, jotta saadaan Karjala takaisin. Minusta on loukkaus sekä Karjalaa että Ahvenanmaata kohtaan, että näin helppohintaisesti voidaan käsitellä tällaisia vakavia asioita.

Minusta on myös aivan oikein, että Suomen eduskunnan ja Suomen kansan enemmistö suojelee sitä kielellistä erikoislaatuisuutta, johon ahvenanmaalaisen elämä ja kulttuuri perustuu. Mitä järkeä meillä on lähteä laajentamaan suomalaisasutusta Ahvenanmaalla? Meillä on ihan tarpeeksi tilaa, (Ed. Aittoniemi: Kuka sellaista on esittänyt!) eikä tähänastinen kehitys ja nykyinen tilanne Ahvenanmaalla suinkaan edellytä sitä, että suomenkielisen enemmistön pitäisi lähteä su-pistamaan Ahvenanmaan erikoisoikeuksia.

Minusta tuntuukin siltä, että myös toisen maailmansodan jälkeen kehitys on mennyt oikeaan suuntaan. Muistan, että kun 50-luvulla käsiteltiin nyt voimassa olevaa itsehallintolakia, tunteet kyllä silloin tällöin kuo-hahtelivat. Muun muassa suomenkielisen enemmistön keskuudessa oltiin hyvin närkästyneitä siitä, että ahvenanmaalaiset saivat oman lipun. Muistaakseni presidentti Paasikivikään aluksi, kun hänelle lipun malli näytettiin, ei oikein pitänyt siitä, hän tuhahteli. Kun lippu sitten saatiin, en ole huomannut, että eduskunnan keskusteluissakaan kukaan enää näkisi punaista vaatetta, kun näkee Ahvenanmaan lipun. Tämäkin osoittaa, että suomalaiset saattavat ulkopoliittisessa, kansainvälisessä kysymyksessä ajatella hyvin järkevästi, maltillisesti ja viisaasti.

Minä en lähdekään muihin kysymyksiin puuttumaan kuin lyhyesti Ahvenanmaan koululaitoksessa opetettavaan kieleen. Siinä yhdyn ed. Janssonin selvitykseen, kun hän sanoi, että on aivan oikein, että kielten opetuksesta päättää maakuntahallitus. Jos siellä suomenkielisiä on vähintään 13, niin heille on järjestettävä peruskouluopetusta, mutta nythän siellä suomenkielisiä on kovin vähän. (Ed. Aittoniemi: Entäs kun on 12?)

Minusta tuntuu siltä, että perustuslakiva-

liokunnan käsittely oli rakentava ja sovinnollinen. Ed. Janssonhan sanoi, että tässä on kysymys maakunnan ja valtakunnan välisestä sopimuksesta. Tämä on sopimus, jonka me kumpikin puoli olemme vapaaehtoisesti omaksuneet ja hyväksyneet. Niin uskon tapahtuvan myös eduskuntakäsittelyssä.

On aivan turhaa, että yritetään kaivella vanhoja poliittisen taistelun luita, jotka liittyvät kielikysymykseen. Minä en usko, että se antaa luitten kaivelijoille mitään hyötyä edessä olevassa vaalitaistelussa, vaikka tietysti kun on hätätila, turvaudutaan heikkoihinkin aseisiin.

Minä ilmoitan, että keskustan perustuslakivaliokunnassa oleva ryhmä, siitä huolimatta, että me kuulumme oppositioon, tässä yhtyy täysin hallituksen esitykseen ja niihin korjauksiin, joita perustuslakivaliokunnassa tehtiin. Tulemme äänestämään niiden korjausten puolesta. Kuten sanoin, kielikysymyksen vaalenneita luita ei kyetä kaivamaan enää esiin poliittisessa taistossa. Karavaani kulkee tässä oikeata reittiä. Tietysti on aina monen kokoisia ja monen värisiä koiria, jotka karavaanin ympärillä haukkuvat.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä arvostan suuresti ed. Virolaisen näkemyksiä. Hänellä jos kellä on varsin pitkä kokemus kaikilla alueilla suomalaisessa politiikassa, (Ed. Virolainen: Jopa rikollisuudessa!) mutta minä huomautan eräästä asiasta eli siitä, että meillä Suomen maaseudun puolueen eduskuntaryhmässä on oikeus olla toista mieltä kuin keskustan eduskuntaryhmä. Tämä on meille poliittinen oikeus ja me teemme sen perustellusti.

Kaiken lisäksi ei ole kysymys valjenneiden luiden haudasta kaivamisesta. Niin kauan kuin asia on ollut eduskunnassa esillä, tämä on varsin pitkään ollut käsittelyssä, meidän linjamme on asiassa ollut selkeä. (Ed. Virolainen: Tyhmä linja!)

Sitten minä huomautan myös siitä, että minä en ole puhunut Karjalaan vaihtamisesta mitään. Minä en arvostele kenenkään näkemyksiä. Jokainen esittää näkemyksensä. Minä olen kyllä ehdottanut sitä hinausta, mutta en ole ehdottanut Karjalaan vaihtamista, joten jos ed. Virolainen tarkoitti tavallaan vastata minun kohtuuttomiin puheisiin, (Ed. Virolainen: En vastannut!) — niin, eihän asia tietysti olisi arvokastakaan herra

valtioneuvokselle — näin minä kuitenkin arvelin. Olisi tietysti pitänyt pysyä niissä näkemyksissä, mitä minä olen täällä esittänyt tarkkaan, (Ed. Virolainen: Huono vastaus!) eikä muissa.

Ed. Sasi: Herra puhemies! Valtiovarainvaliokunta on antanut lausuntonsa valtakunnan ja Ahvenanmaan välisistä taloussuhteista perustuslakivaliokunnalle, ja lausunnon on valmistellut valtiovarainvaliokunnassa sen verojaosto. Täytyy sanoa, että jos jotakin asiaa on pohdittu pitkään ja hartaasti, niin kysymystä nimenomaan valtakunnan ja Ahvenanmaan taloudellisista suhteista on hyvin huolellisesti harkittu ja hankittu lisäselvityksiä. Voidaan ehkä sanoa näiden perusteella se, että varmasti mitään objektiivista, aivan täsmällistä totuutta ei ole löydettävissä.

Mehän tiedämme, että lähtökohta oli se, että hallitus esitti tasoitusperusteeksi 0,45:tä ja Ahvenanmaa esitti 0,48:aa, joka pohjautui Ahvenanmaa-komitean esitykseen. Kun asiaa selvitettiin, niin voitiin todeta, että se lähtökohta, joka Ahvenanmaa-komitealla oli, oli vuodet 1978 ja 1982. Tältä ajanjaksoilta tuleva vertailu olisi antanut tasoitusperusteeksi 0,479. Tuo jakso oli kuitenkin taloudellista kasvukautta, joten tässä suhteessa voidaan sanoa, että se ei ehkä sinänsä anna aivan riittävän edustavaa kuvaa. Mitä tulee ajanjaksoon vuodesta 1975 vuoteen 1984, olisi oikea luku ollut 0,456, ja jos otetaan ajanjakso 1978—1988 olisi oikea suhdeluku ollut 0,442. Joten voidaan sanoa, että aika lähellä 0,45:tä tältä osin liikutaan.

Kuitenkin voidaan todeta se, että jos katsotaan tilannetta aivan tänä päivänä, jolloin meillä on ollut varsin voimakas nousukausi, niin vuoden 89 tasoitukseen verrattuna 0,45 suhdeluvun käyttäminen merkitsisi sitä, että Ahvenanmaan määrärahat lisääntyisivät noin 30 prosenttia eli 135 miljoonalla markalla. Tähän kuitenkin taas toisaalta täytyy todeta se, että kiistatta Ahvenanmaan maakunnan menot lisääntyvät ja karkeasti voidaan arvioida, että noitten menojen lisäys on 30 miljoonaa markkaa.

Tästä yhtälöstä on sitten täytynyt pyrkiä löytämään ratkaisu, joka olisi mahdollisimman oikeudenmukainen kaikkien osapuolten kannalta siten, että Ahvenanmaan tulot eivät pieneneisi, mutta myöskään raskuus ei nousisi kohtuuttoman suureksi valtakunnalle. Ehkä

tässä yhteydessä on syytä myös mainita se, että tietyllä tavalla hallituksen esitys 0,45 oli kompromissi, koska aikoinaan hallituksessa oli myös esillä, luku 0,43, jolla kannalla valtiovarainministeriö aikoinaan oli, mutta pääministerin esityksestä päädyttiin kompromissiin 0,45.

Erilaisia lukuja tasoitusperusteiden osalta täällä oli esillä ja niistä keskusteltiin, mutta loppujen lopuksi nyt on syntynyt kompromissi, jossa lähdetään siitä, että itse tasoitusperustelukua ei muuteta, mutta sen sijaan otetaan nykyisinkin käytössä oleva ylimääräinen määräraha jälleen käyttöön, joka oli tarkoitus hallituksen esityksen mukaisesti poistaa.

Valtiovarainvaliokunta esittikin perustuslakivaliokunnalle, että säilytettäisiin mahdollisuus myöntää ylimääräinen raha ja tämä voitaisiin käyttää poikkeuksellisiin kertainvestointeihin, joitten ei voida kohtuudella katsoa kuuluvan maakunnan tulo- ja menoarviossa rahoitettaviin menoihin. Mielestäni tämän määrärahan käyttöönotto on sikäli perusteltua, että se antaa tiettyä joustavuutta, ja toisaalta maakunnalle tiettyä turvaa. Jos hankkeet ovat poikkeuksellisen suuria, niihin on helpompi ryhtyä silloin, jos valtakunnan rahoitusta niihin voidaan saada, mutta on myös toisaalta joustavuutta siinä suhteessa, että jos tasoitusperuste 0,45 osoittautuu jostakin syystä epätarkoituksenmukaiseksi tai epäoikeudenmukaiseksi jommallekummalle, niin voidaan ottaa huomioon, että nämä ylimääräiset määrärahat ovat huomattavan suuria siinä tapauksessa, jos Ahvenanmaan maakunnan rahoitus muuten vaarantuisi. Mutta toisaalta ne ovat määrältään jossain määrin pienempiä, mikäli valtiovarainministeriön väitteet siitä, että Ahvenanmaa saa huomattavan paljon lisää rahaa tämänkin tasoitusperusteen kautta, osoittautuvat oikeiksi.

Sen lisäksi mielestäni on tehty erittäin onnistunut ratkaisu perustuslakivaliokunnassa, missä verohyvitysprosenttia on muutettu. Hallituksen esityksessä verohyvitysprosentti on 0,52, ja se oli myös Ahvenanmaa-komitean esitys, jossa täytyy muistaa, että itse tasoitusperuste oli 0,48.

Kun voidaan katsoa, että kuitenkin tasoitusperusteen ja verohyvitysprosentin osalta on olemassa tietty kiinteä yhteys, on ollut tarkoituksenmukaista, että kun tasoituspe-

ruste on alennettu 0,48:sta 0,45:een, myös vastaavasti verohyvitysrajaa on alennettu, ja tässä tapauksessa perustuslakivaliokunta on sen aivan oikein alentanut 0,5:een, jota voidaan pitää oikeudenmukaisena ratkaisuna Ahvenanmaan mutta myös itse maan kannalta.

Itse olen pikkuisen pettynyt siitä, että kompromissia ja ratkaisua ei syntynyt siitä, että olisi voitu käyttää valtion kolmen vuoden tuloja Ahvenanmaan tulonmuodostuksen laskelman perusteena. Se olisi antanut tiettyä vapautta. Nythän käytetään vain yhden vuoden budjettituloja. Tämä kaatui siihen, että siitä indeksistä, jota olisi käytetty näiden aikaisempien vuosien saattamiseen oikealle tasolle, ei voitu päästä yhteisymmärrykseen, ja tässä suhteessa tätä muutosta ei sitten loppujen lopuksi tehty. Se on valitettavaa, mutta uskoisin, että heilahtelut kuitenkin eivät ole niin äkillisiä, että tällä olisi kovin olennaista merkitystä kaiken kaikkiaan.

Herra puhemies! Lopuksi haluan todeta, että ed. Jansson on erittäin ahkerasti tehnyt täällä työtä, ja täytyy sanoa, että jos joku on lobannut tehokkaasti tässä eduskunnassa tällä kaudella, niin ed. Jansson sen todellakin on tehnyt. Toivon kovasti, että ainakin vaalien jälkeen ahvenanmaalaiset ymmärtävät, että tämä ratkaisu on heidänkin kannaltaan erittäin hyvä ja varmasti paras mahdollinen, mihin tässä yhteydessä on voitu päästä, ja että myös Ahvenanmaa tulee hyväksymään tämän ehdotuksen.

Lopuksi haluan vain myös todeta, että jos me ajattelemme itsehallintoalueita Pohjolas- sa, ajatellaanpa vaikka Grönlantia tai Fär-saaria ja niiden muodostamaa taloudellista rasitusta Tanskalle, niin loppujen lopuksi tällainen päätös, minkä me eduskunnassa olemme Ahvenanmaan osalta tekemässä, on varsin tai hyvinkin kohtuullinen.

Ed. Riihijärvi: Arvoisa puhemies! Olen hyvin pitkälti luonut käsitykseni Ahven- maasta Ahvenanmaan kansanedustajan Gunnar Janssonin välityksellä, ja se kuva Ahvenanmaasta on ollut glasnostin ja perestroikan kuva. Nyt kuitenkin tämä käsiteltävä nä oleva itsehallintolaki osoittaa, että tosi taantumukselliset voimat ovat tarttuneet ky- nään ja kirjoittaneet tämän lain.

Minä en voi käsittää, että Suomen edus-

kuntaan tuodaan tällöinen laki, jossa Suomen kansalaisilta evätään oikeus omalla äidinkielellään saada opetusta. Mehän olemme vaatineet Ruotsissakin oleville suomalaisille lapsille opetusta omalla äidinkielellään. Miten me voimme Pohjoismaiden neuvostossa puhua suomenkielisten puolesta, kun emme edes Ahvenanmaalla voi saada takuita siitä, että suomenkieliset lapset, jotka nykyään hyvin helposti voivat joutua Ahvenanmaalle uusien avioliittojen kautta, saavat suomenkielistä opetusta. Näitä lapsia ei tietysti ole koskaan myös paljon, mutta meidän täytyy niille vähillekin taata se oikeus, että he saavat omalla äidinkielellään opetusta. Ed. Jansson puhuu oikeusvaltion tunto-merkeistä, kuinka ihmisoikeuksien kunnioittaminen on sitä, ja tältä pohjalta on haluttu tämä itsehallintolaki myös valmistaa. Olisihan siinä kaiken järjen mukaan pitänyt taata selvästi suomenkielisille lapsille opetus omalla äidinkielellään.

Tämä ei ole kielikiista, minä pyydän huomauttaa. Minulla ei ole mitään sitä vastaan, että Suomessa toiset puhuvat ruotsia ja toiset suomea, mutta sitä syrjintää minä en hyväksy, mitä tämä itsehallintolaki suomenkielisiä kohtaan on. Kyllä suomalainenkin oppii sitä ruotsia vaikka jäykästi, ja Pohjoismaiden yhteysienkin takia sitä voidaan vielä tarvita, mutta tällainen laki nimenomaan synnyttää meissä suomenkielisissä suuren tunteen. Sen takia minä toivoisin, että ne voimat, joita ed. Gunnar Jansson edustaa, voisivat enemmän vaikuttaa Ahvenanmaalla.

Emme me tule sinne Ahvenanmaalle suomea emmekä savoa tyrkyttämään, mutta jos joku lapsi sinne joutuu ilman omaa syytään vanhempiensa uudella tavalla roihattaneen rakkauden kautta, niin kyllä näille lapsille täytyy suoda myös oikeus saada omalla äidinkielellään opetusta. Kyllä tämä kuuluu ihmisen perusoikeuksiin samassa maassa, Ahvenanmaahan on Suomea, kun ei voi lapselta vaatia, että hän heti osaa ruotsia, kun hän joutuu sinne ilman omaa syytään.

Tämä pieni viilaus on valiokunnassa tehty, että maakuntalailla voitaisiin toisin säätää. On kyllä niin monen lukon takana suomenkielisen opetuksen saaminen Ahvenanmaalla, että se on kyllä varmistettu.

SMP:n eduskuntaryhmä ei tule missään tapauksessa hyväksymään tällaista itsehallintolakia, joka sisältää tällaisen ihmisen

perusoikeuksien syrjimisen. O tempora, o mores! Tällaista lakia sitten vielä valtioneuvoskin lähtee puolustamaan, vikoilemaan niitä, jotka haluavat kansalaisten perusoikeuksista pitää kiinni.

Kyllä minä tämän puheen olisin pitänyt varmasti, vaikka vaalit olisivatkin selän takana. Ei tämä ole vaalipuhe. Ei Kuopion läänissä tällä puheella ääniä saada, mutta tämän totuuden täytyy tulla esille. Kun itsehallintoa kirjoitetaan, se on kirjoitettava niin, että se lisää meidän myönteistä kanssakäymistämme ja yhteiseloja eikä suinkaan ole syrjivä, niin kuin tämä laki on.

Ed. Jansson (vastauspuheenvuoro): Värderade talman! Med anledning av det som rdm. Riihijärvi sade så vill jag rätta två allvarliga fel. För det första: Finskspråkiga barn på det enspråkiga Åland bemöts precis på samma sätt som svenskspråkiga barn från Åland bemöts i Idensalmi. Så är det, det är varken mera eller mindre så som det förhåller sig. Skillnaden ligger däri att Åland är ett enspråkigt svenskt område i Finland och det är vi glada för. De regler som gäller grundskolorna här är inte som sådana gällande på Åland. I det praktiska livet är det så att när den där produkten av den stora kärleken kollegan Riihijärvi inlevelsefullt beskrev, bor på Åland, kommer till Åland eller föds där, så är det under samma förhållanden som för de svenskspråkiga i till exempel Idensalmi.

Och för det andra: Jag nämnde tidigare i mitt anförande den rent praktiska omständigheten att det här är inget problem och vi ser inte heller att det blir något problem. Men vi har lovat från åländsk sida att om så sker eller om folkrätten kräver annat, då tar vi itu med frågan.

Ed. Kalima (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä on todettava ed. Riihijärvelle, että tämän pitkän ja vaikean käsittelyn kuluessa, jossa on päästy tulokseen, on itsehallinnon keskeisenä perusteena kuten aikaisemminkin ollut juuri ruotsinkielisen aseman säilyttäminen. Minusta on todettava se, että sopimus, joka on tässä aikaansaatu — sopimuksesta on kysymys — on varsin pitkälle valiokunnan puheenjohtajan ja valiokunnan sovittelun tulos. Tämä merkitsee sitä, että suomenkielisten lasten asema paranee. Kielitaitohan on pääoma, ja on

tietysti onnellista jos ruotsin lisäksi jotkut osaavat vielä suomeakin Ahvenanmaalla. Todettakoon, että suomenkielisiä on siis noin 1 200 ja ryhmäkoko on 13. Olen ymmärtänyt, että Ahvenanmaan maakunta tämän sopimuksen mukaan luo normit, joiden nojalla, kun tarve ilmenee, annetaan opetusta myös suomen kielellä toisin kuin aikaisemmin.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun kuuntelin ed. Riihijärven puheenvuoroa niin tuli todella mieleen sama, mikä hänellekin oli tullut mieleen, mutta vähän toisella tavalla eli: O tempora, o mores! Ed. Riihijärven kannattaisi pöytäkirjatoimistosta saamansa puheen teksti lukea hyvin verkkaisesti ja ajatellen sekä miettiä, minkälaisia sanakäänteitä kirkkoherra käyttää eduskunnassa puhuessaan kanssaihmisistään.

Minäkin kiinnitin tässä logiikkapuolella huomiota samaan kuin ed. Jansson. (Ed. Riihijärvi: Oletteko jo sillekin alalle antautunut?) Nimittäin, jos ruotsinkielinen perhe ruututtaa lislalmeen, niin onkohan siellä ruotsinkielinen koulu tarjolla niin, että äidinkiellään saa opetusta?

Muu osa onkin tullut jo valotettua edellisissä vastauspuheenvuoroissa.

Ed. Pystynen: Arvoisa puhemies! En ole syvällisesti perehtynyt käsiteltävänä olevaan Ahvenanmaan itsehallintolakiin, mutta haluan kuitenkin tuoda julki kantani asiaan sen vuoksi, että eräissä yhteyksissä sitä on minulta tiedusteltukin.

Lain yleisenä tavoitteena on vahvistaa Ahvenanmaan itsehallintoa, kuitenkin niin, että sen valtio-oikeudellista asemaa ei muuteta. Haluan tuoda julki selvästi, että kannatan lain säätämistä sellaisena kuin se perustuslakivaliokunnasta on tullut. Pidän erittäin arvokkaana sitä, että Ahvenanmaa luonteeltaan, sekä luonnonoloiltaan että väestöltään, erikoislaatuisena alueena Suomen valtakunnassa saa itse hoitaa, kehittää ja edistää olojaan oman itsehallintolakinsa pohjalla sillä tavalla, että sen itsehallintovaltaa laissa entisestään vielä lisätään.

Kun eräissä yhteyksissä aikanaan jouduin vähän perehtymään siihenkin, minkälaista kiistaa käytiin silloin, kun Ahvenanmaan asema Suomen ja Ruotsin välillä ratkaistiin

Kansainliitossa, niin totesin, että kummallakin oli suuri halu luonnollisesti saada Ahvenanmaa itselleen. Jos joku haluaa eräisiin yksityiskohtiin tässä tapahtumassa perehtyä, niin voisi lukea vaikkapa suurlähettiläs Ramstedtin kirjan Suurlähettiläänä Nipponissa, jonka kautta hän dramaattisesti vaikuttavalla tavalla tuli mukaan tuohon tapahtumasarjaan. Hän todennäköisesti sai ratkaistuksi sen, että Kansainliiton päätös tuli Suomelle suotuisaksi. Se on mielenkiintoinen niiden keinojen kannalta, joita ruotsalaiset käyttivät johdattaakseen Kansainliitossa olevat edustajat omalle kannalleen.

Ahvenanmaan saaristo on maakuntana kaunis. Olen itse ollut siellä useina kesinä viettämässä viikon puolitoista. Henkilökohtaisen kokemukseni perusteella voin yhtyä täysin kaikkeen siihen, mitä ed. Jansson ja eräät muutkin ovat sanoneet maakunnan luonnonympäristön hoitamisesta. Se on sen arvoinen, ja se on hyvin toteutettu. (Ed. Aittoniemi: Ei saa antaa sen hämätä!) — Ei se hämää millään tavalla. Päinvastoin, se on sellainen arvo, jonka toivoo säilyvänkin.

Tämän kaltainen asetelma, jossa alueen väestö itse saa siitä päättää mahdollisimman pitkälle, on paras asetelma siihen nähden, että se tulisi myös hyvin hoidetuksi. Saadesaan tämän kaltaisen itsehallinnon siihen oikeutettuna erityislaatuisena yhteisönä ja yhdyskuntana, suhteellisen kaukana Manter-Suomesta, he omaavat siihen riittävän suuren kiinnostuksen. Muut, jotka sinne ehkä täältä muuttaisivat, jos kaikki olisi täysin vapaata, hankkisivat maata ja käyttäisivät mielensä mukaan eivätkä omaisi sellaista mielenkiintoa tuon alueen hoitamiseen kuin väestö, joka siellä asuu, tuntee sen kotiseudukseen ja on tietoinen siitä, että saa sen myös sellaisena pitää eli suhteellisen puhtaana.

Tämä on arvo sinänsä, jota meidän muidenkin suomalaisten on syytä edistää eikä suinkaan millään kademielellä katsella ja nähdä oikeutena, jota meillä muilla ei ole. Meillä on kaunis isänmaa itsellämme täällä mantereella asuvillakin ja yllin kyllin myös tähän kuuluvaa saaristoa, jota voimme asuttaa ja käyttää tarvitsematta ulottaa pyrki- myksiä selvästi erilliselle itsehallinnon ansainneen maakunnan alueelle. Niin kuin sanoin, olen henkilökohtaisesti voinut kokea, että ei ole mitään ongelmia eikä esteitä sille,

että voi siellä osallistua sen alueen elämään, saada vaikutteita sen kulttuurista viettämällä siellä aikoja, vaikka miten pitkiä, vuokraamalla hyvinkin pitkiksi ajoiksi vapaa-ajan asuntoja jne.

Olen erittäin iloinen siitä, että tämä asia on edennyt näin pitkälle hyvin pitkän prosessin jälkeen. Toivotan ahvenanmaalaisille, Ahvenanmaan maakunnalle ja erityisille sen edustajalle Gunnar Janssonille menestystä maakuntansa hoitamisessa Suomen valtakunnassa meidän kaikkien iloksi.

Ed. Kettunen: Rouva puhemies! Ed. Pystysen ja muiden puheenvuoroihin viitaten täytyy yhtyä onnitteluihin ed. Janssonille. Hän on todella pystynyt, niin edellisessä kuin tässäkin eduskunnassa hoitamaan ahvenanmaalaisien ja Ahvenanmaan asioita erittäin hyvin. Hän on pystynyt hoitamaan perustuslakivaliokunnan lähes täydellisesti omien esitystensä taakse. Jos tästä eduskunnasta tehtäisiin puolueeton selvitys, kuka kansanedustaja on parhaiten pystynyt viemään oman alueensa asioita eteenpäin, niin uskon, että tämä edustaja olisi ed. Gunnar Jansson. Onnitteluni! (Ed. Laine: Se ei ole kyllä häpeä!)

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Täällä on menty aika pitkälle kaunopuheisuuden suuntaan ja se on ihan hyvä. Mutta minua hirvittää samalla tämä kaksinaamaisuus, kun on kysymys ihmisoikeuksista. Kysymys on siitä, että tämä laki loukkaa selkeästi ihmisoikeuksia. Sen ovat asiantuntijat ulkoasiainvaliokunnassa todenneet. Huomautan, rouva puhemies, vain siitä, että nyt ollaan ihmisoikeuksissa näinpäin, mutta kun päästään ulkomaalaislakiin, niin silloin taas ihmisoikeuskysymykset keikahtavat toisin päin. Se on sellainen tarkoituksenmukaisuuskysymys.

Ed. Jansson: Arvoisa puhemies! Lyhyesti vastaan ed. Aittoniemelle: minusta tämä ei pidä paikkaansa. Oikeustieteessä on melkein aina minoriteettijärjestelyissä määrätynlaista syrjintää. Se on siinä mukana, jotta minoriteettijärjestely toimisi. Kysymys kansainvälisoikeudellisesti on siitä, onko tämä

syrjintä objektiivisesti puolustettavissa ja onko sen soveltaminen kohtuullista. Perustellusti on todettu, että näin on, mitä tähän lakiin tulee ja myös siihen, miten sitä sovelletaan ja mitä kohtuudella voi odottaa, että tulevaisuudessakin tapahtuu.

Jag menar alltså att den här frågan är undersökt såväl i utrikesutskottet som i grundlagsutskottet, och att själva systemet med självstyrelse för Åland i och för sig innehåller diskriminerande drag därför att annars skulle det inte fungera, men, och nu översätter jag uppenbarligen för mig själv, att denna diskriminering icke är, nu eller i framtiden, av all rimlighet på en sådan förbjuden nivå som folkrätten förbjuder. Jag tror därför att vi talar om litet olika saker, när vi talar om internationella förpliktelser.

Ed. Paloheimo: Rouva puhemies! Koska täällä on nyt tehty tämän tyyppisiä analogioita, joissa on verrattu Ahvenanmaan itsehallintolain ja tulevan ulkomaalaislain käsittelyä ja ihmisoikeuskysymyksiä, niin minusta se analogia ei ole aivan satuttava. Sen sijaan esittäisin toisen. Pyytäisin muistamaan sen sitten, kun keskustellaan siitä asiasta, joka on tietyllä tavalla analoginen nyt käsiteltävän asian kanssa.

Minusta ed. Pystynen piti äsken erittäin kauniin puheen sen puolesta, kuinka me annamme arvoa erikoislaatukselle vähemmistölle, joka pitää huolta omasta alueestaan — ahvenanmaalaisille. Siis me mannersuomalaiset annamme arvoa sille. Olisi tietysti erittäin hauskaa ja ihanteellista, jos siinä vaiheessa, kun ryhdytään käymään Euroopan integraatiokeskustelua, eurooppalaiset antaisivat saman tyyppisen arvon pienelle suomalaiselle vähemmistölle Euroopassa, joka asuu täällä ja heidän pyrkimykselleen hoitaa omaa aluettaan itse parhaaksi katsomallaan tavalla. Muistuttaisin ed. Pystystä sitten, kun siitä asiasta aikanaan keskustellaan, minkälainen oli tämä hyvin kaunis puheenvuoro, jonka käyttite Ahvenanmaan itsehallintolain yhteydessä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

7) Ehdotukset riita-asiaiden oikeudenkäyntimenettelyä uudistamista alioikeuksissa koskeviksi laeiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 15
Lakivaliokunnan mietintö n:o 16

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 16.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 8) — 10) asiasta.

Keskustelu:

Ed. Björkstrand: Arvoisa puhemies, värderade talman! Eduskunnan käsiteltävänä on neljä hallituksen esitystä, joissa ehdotetaan oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista riita-asioissa alioikeuksissa, nimittäin hallituksen esitykset n:ot 15, 16, 154 ja 179 vuodelta 1990. Kysymyksessä on varsin mitava lainsäädäntöhanke. Oikeudenkäyntimenettelyä on yritetty uudistaa koko tämän vuosisadan ajan. Tällä kertaa edellä mainittujen hallituksen esitysten antamiseen johtanut valmistelu on aloitettu jo 70-luvun loppupuolella.

Uudistuksen välttämättömyys ja tarkeys tulee korostetusti esille, kun toteamme, että oikeudenkäyntimenettelyn pääperiaatteet meillä perustuvat 250 vuotta vanhaan oikeudenkäymisksaareen. Suomessa on ilmeisesti, jos ei Euroopan vanhin, niin ainakin yksi vanhimmista oikeudenkäyntilaeista. On helppo ymmärtää, että ne perusteet, joille voimassa oleva laki on perustunut, eivät enää vastaa nykypäivän vaatimuksia, ja oikeudenkäyntimenettely on jäänyt kehityksestä jälkeen.

Toinen tässä yhteydessä todettava seikka on, että Suomen Euroopan neuvoston jäsenvaltiona on otettava huomioon neuvostossa 28.2.1984 hyväksytty suositus riita-asoiden oikeudenkäynnin järjestämisestä neuvoston jäsenvaltioissa. Suosituksen mukaan käsitellään riita-asioissa tulisi pääsääntöisesti muodostua kahdesta suullisesta istunnosta, joista toinen on asian valmistelua ja toinen varsinainen oikeudenkäynti. Asian käsittelyä ei saa lykätä, ja tuomio asiassa tulee antaa niin pian kuin mahdollista. Tuomioistuimen tulee

olla aktiivinen, ja sillä tulee olla käytettävissä asianosaisiin kohdistettavia pakotteita, jos nämä pyrkivät viivyttämään oikeudenkäynnissä.

Eurooppalaisen yhteistyön tiivistyessä suomalainen oikeudenkäyntijärjestelmä tulee tunnetuksi myös muussa Euroopassa. Jotta oikeusjärjestelmämme toimivuuteen luotettaisiin myös maamme rajojen ulkopuolella, on tärkeätä, että menettely tuomioistujissamme vastaa pääpiirteissään yleistä eurooppalaista tasoa. Lyhyesti voidaankin todeta, että esityksiin sisältyvillä ehdotuksilla pyritään oikeudenkäyntimenettely meillä riita-asioissa saamaan vastaamaan edellä selostettuun suositukseen sisältyviä periaatteita.

Vaikka ehdotus on ollut varsin perusteellisen valmistelun kohteena ja vaikka mm. tuomioistuinlaitoksen edustajilla on ollut huomattava panos ehdotusta valmisteltaessa, esittää lakivaliokunta tehtäväksi lakiehdotuksiin eräitä muutoksia.

Ehdotettavilla muutoksilla pyritään turvaamaan se, että alioikeusmenettely mahdollisimman hyvin voisi ottaa huomioon kunkin käsiteltävän asian erityispiirteet eikä menettely muodostuisi tuomioistuimessa tarpeettoman jäykäksi. Ehdotettavista muutoksista huolimatta tärkeänä on pidetty sitä, että säännökset eivät kuitenkaan muodostu liian harkinnanvaraisiksi, jolloin tuomioistuimen ainakin siirtymävaiheessa olisi vaikea päättää, mikä on lain tarkoittama menettelytapa kussakin yksittäisessä tapauksessa.

Eräänä yksityiskohtana on ehkä syytä todeta, että lakivaliokunta on halunnut hallituksen esityksissä ehdotettua korostetummin tuoda esille tuomioistuinten tehtävän sovinnon aikaansaamiseksi asianosaisten välillä. Tässä tarkoituksessa lakiehdotusta esitetään muutettavaksi siten, että tuomioistuimen tulisi harkinnan mukaan esittää asianosaisille ehdotuksensa asian sovinnolliseksi ratkaisemiseksi.

Nyt ehdotettavat lait muodostavat osan alioikeusuudistusta. Eduskunta on jo vuonna 1987 hyväksynyt lait (354 ja 637/87) nykyisten alioikeuksien, kihlakunnanoikeuksien ja raastuvanoikeuksien, yhtenäistämistä kärjäoikeuksiksi. Alioikeusuudistus on kokonaisuudessaan tarkoitus saattaa voimaan erikseen myöhemmin säädettävällä lailla vuonna 1993. Valiokunta edellyttää mietinnössään,

että ennen kuin uudistus toteutetaan on huolellisesti selvitettävä uudistuksen vaatimat voimavarat ja huolehditava siitä, että ne ovat käytettävissä, jotta aiottu uudistus voidaan tarkoitetulla tavalla toteuttaa.

Värderade talman! Lagutskottet har behandlat ett mycket omfattande lagpaket som gäller en genomgående revision av rättegångsförfarandet vid tvistemål i underrätterna. Under hela detta sekel har man försökt genomdriva en dylik reform. Rättegångsförfarandet bygger ju fortfarande på rättegångsbalken i 1734 års lag. På senaste tid har behovet av en reform accentuerats genom vår anslutning till Europarådet. Man förutsätter nämligen där att rättegångsförfarandet är indelat i två skeden. Muntlighet och omedelbarhet betonas också som viktiga grundläggande principer.

Utskottet har behandlat regeringens propositioner och gjort en del ändringar, vilkas syfte är att trygga en något större flexibilitet. Vidare har utskottet starkare än regeringen betonat vikten av att man eftersträvar förlikning och ger domstolen i uppgift att enligt prövning förelägga ett förslag till förlikningsavgörande för att främja en förlikning.

Utskottet betonar också vikten av att man tryggar resursbehovet för att reformen skall kunna få avsedd effekt.

Ed. Pohjola: Arvoisa puhemies! Ilmoitan, että toivon, että voin palata tähän asiaan vielä tarkemmin toisen käsittelyn yhteydessä. Mutta koska alioikeusmenettelyn uudistus on tämän vaalikauden lakivaliokunnan suurin uudistus ja yksi merkittävimpiä oikeuslaitosta koskevia uudistuksia, mitä vuosikymmeniin on saatu aikaan, oikeastaan vuosisatoihin, niin tahdon käyttää puheenvuoron jo tässä yhteydessä.

Nimittäin Suomen prosessioikeus on Euroopan vanhimpia. Se on perustunut pitkälti vuoden 1734 oikeudenkäymiskaareen. Siinä on ollut eräitä keskeisiä puutteita, minkä vuoksi on ollut välttämätöntä, että me myös tältä osin pääsemme eurooppalaiselle tasolle ja toteutamme ne Euroopan neuvoston suositukset, jotka Euroopan neuvosto antoi vuonna 1984.

Suomalaisen oikeudenkäyntimenettelyn suurimmat puutteet ovat olleet seuraavat viisi:

1) On puuttunut jako valmisteluun ja pääkäsittelyyn.

2) Käsittely tuomioistuimessa siviiliprosessissa on muodostunut sarjasta samanlaisia istuntoja.

3) Itse käsittely tuomioistuimessa ei ole jakaantunut selkeästi. Riidan kohdetta ei ole erikseen määritelty. Se ei ole jakautunut todisteluun ja loppukeskusteluun niin kuin eurooppalaisessa prosessissa.

4) Niin ikään käsittely on perustunut paljolti kirjelmien käyttöön, mistä on seurannut se, että juttuja on usein tarpeettomasti lykkäilty.

5) Tuomion perustana on ollut useinkin pöytäkirja. Meillä tätä prosessia onkin kutsuttu myös suullis-pöytäkirjalliseksi prosessiksi.

Nyt koko systeemi tulee totaalisesti muuttamaan. Me tulemme siirtymään kolmivaiheiseen prosessiin, jossa suullinen valmistelu muodostaa merkittävän osan ja sitä seuraa sitten pääkäsittely, joko yhdessä suullisen valmistelun kanssa tai erikseen. On ajateltu, että suurin osa jutuista ratkeaisi jo valmisteluvaiheessa, noin 60—70 prosenttia. Tämä on prosessiekonomisesti erittäin merkittävää ja myöskin asianosaisten kannalta sikäli hyvä seikka, että paitsi että se tulee myöskin heille halvemmaksi, niin prosessit nopeutuvat. Lopullisessa erillisessä pääkäsittelyssä, jos sinne asti ylipäättänsä ajaututaan, on arvioitu käsiteltävän noin 3—5 prosenttia jutuista.

Niin ikään on huomattava se, että tuomioistuimen kokoonpano siviiliprosessissa tulee muuttamaan. Se tulee olemaan kolminainen: joko yhden tuomarin kokoonpano, lautamieskokoonpano taikka lakimieskokoonpano. Lautamieskokoonpano, jota kansalaiset ovat kovasti kyselleet, tulisi lähinnä käsittelemään perheoikeudelliset ja huoneenvuokra-asioita koskevat riita-asiat. Sitä vastoin silloin, kun on kysymys vaikeasta siviiliprosessista, nämä asiat menisivät erilliseen kolmen tuomarin lakimieskokoonpanoon.

Tässä prosessiuudistuksessa on kolme keskeistä pääperiaatetta, ja haluan ne tässä eduskunnassa vielä todeta, nimittäin suullisuus-, välittömyys- ja keskittämisperiaate. Suullisuudella tarkoitetaan sitä, että asianosaisten lausumien ja todistelun tuomioistuimessa tulee tapahtua suullisesti, välittömyydellä sitä, että koko oikeudenkäyntiaineisto

esitetään välittömästi asian ratkaisevalle tuomioistuimelle, ja kolmanneksi keskittämisellä sitä, että asian varsinainen käsittely tapahtuu yhdessä yhtäjaksoisessa tuomioistuinmenettelyssä.

Minä yhdyn niihin näkemyksiin, joita lakivaliokunnan puheenjohtaja Björkstrand esitti, mutta haluaisin vielä erityisesti painottaa muutamia seikkoja, joita lakivaliokunta korosti. Lakivaliokuntahan teki useita muutoksia tähän lakipakettiin.

Lakivaliokunta erityisesti korosti aktiivisen prosessijohdon ja kyselyoikeuden merkitystä sekä valmistelussa että pääkäsittelyssä. Suomalaisessa prosessissa yhtenä ongelmana on ollut se, että meillä asianosaisia ei ole saatu sopimaan riitaa, vaan ehkä välillä sitä on tarpeettomastikin jatkettu. Nyt tuomioistuin tulee tässä suhteessa ottamaan aktiivisemmän roolin. Se pyrkii aktiivisesti saattamaan asianosaiset sovintoa tekemään tuomioistuimen harkinnan mukaan. Muun muassa tämä sovintopykälä kirjoitettiin lakivaliokunnassa uudestaan.

Tässä yhteydessä tapahtuu myöskin sellainen merkittävä uudistus suomalaisessa prosessissa, että lainhaut, takavarikot, hädät ja virka-avut siirtyvät ulosoton haltijalta, joka nyt lakkautetaan, tuomioistuimen käsiteltäväksi. Tämä merkitsee aika lailla lisää juttuja. Kun samanaikaisesti muut yksinkertaiset, siis selvät ja riidattomat, asiat on tarkoitus käsitellä edelleen tuomioistuimessa taikka sitten erillisessä maksamismääräysmenettelyssä, mutta pikemminkin tuomioistuimessa sen johdosta, että tiedoksiannosta koskeva säännöstö tässä yhteydessä uusitaan, mikä merkitsee sitä, että tuomioistuimet tulevat suorittamaan haastamisen tiedoksiannon viran puolesta, niin on selvää, että perimistoimistot eivät ole enää kiinnostuneita itse haastetiedoksiannosta, koska se on heille sekä kallis että työläs. Tämän vuoksi on pelättävissä, että nämä selvät ja riidattomat asiat tulevat ruuhkaannuttamaan tuomioistuimet. Tämän vuoksi on erityisen tärkeää, että kun prosessiuudistus astuu voimaan vuonna 1993, niin summaariset asiat mahdollisimman pitkälti, ainakin selvät ja riidattomat riita-asiat, saatettaisiin tuomioistuimesta erillisen summaarisen menettelyn alaiseksi. Tähän valiokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota ja viittaa Itävallasta saamiinsa kokemuksiin ns. Mahnverfahren-menettelystä.

Lakivaliokunta painottaa, että jos asia on selvä ja riidaton ja kysymys on siis tällaisesta saatavasta, niin tällöin asia tulisi alistaa tiettyyn pakolliseen menettelyyn, joka olisi atk-pohjainen, ja vasta jos asianosainen on tyytymätön tähän menettelyyn tai vastustaa sitä muutoin, asia siirtyisi varsinaiseen alioikeusprosessiin.

Minä yhdyn siihen puheenjohtaja Björkstrandin näkemykseen, että vaikka tämän uudistuksen tarkoituksena on ollut se, että se voitaisiin toteuttaa henkilökuntaa lisäämättä — näin epäilemättä tapahtuu tuomarikunnan osalta — niin kansliahenkilökuntaa tullaan tarvitsemaan. Erityisesti tullaan tarvitsemaan uusia tiloja, koska uusi prosessimuoto, neuvotteluvaihe, mukaan. Tarvitaan erityisiä neuvotteluhuoneita ja paljon lisää atklaitteita ja äänityslaitteita, joten sekä oikeusministeriö ja valtiovarainministeriö ovat vastuussa siitä, että tämä puoli tulee hoidettua — yhdessä eduskunnan kanssa tietysti — vuoteen 93 mennessä.

Alioikeusprosessi ei ole oma itsenäinen tapahtumansa, vaan se liittyy oikeuslaitosuudistukseen kokonaisuudessaan, ja on hyvin tärkeää, että myös rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyä tullaan uudistamaan mahdollisimman pian ja osaksi myös jo siihen mennessä, kun tämä uudistus saadaan aikaan. Sama koskee tietysti hovioikeusmenettelyä, jotta sekin nykyistä paremmin niveltäisi alioikeusuudistukseen. Myös näihin seikkoihin lakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota.

Kokonaisuudessaan, arvoisa puhemies, uudistus on lainsäädännöllisesti, jos tuomioistuinta silmällä pidetään, yksi eduskuntakauden merkittävimpiä lakipaketteja.

Ed. Niinistö: Arvoisa puhemies! On jo aika lailla yksityiskohtaisestikin kerrottu siitä, millä tavalla alioikeusmenettelyä on tarkoitus uudistaa. Minä en puolestani oikeastaan näihin yksityiskohtiin haluaisi niinkään kiinnittää huomiota, vaan ottaisin esille pari sellaista hyvin keskeistä ajatusta, jotka minun ymmärtääkseni ovat olleet uudistuksen taustalla ja joiden suhteen minusta on aika lailla onnistuttu näitä pyrkimyksiä toteuttamaan.

On nimittäin vanha sanonta siitä, että oikeudenjumaletar on sokea. Mitä se sitten onkin tarkoittanut, niin se on tarkoittanut

ainakin sitä, että tuomioistuimessahan ei totuus välttämättä voita, todellinen totuus, vaan voiton ottaa se totuus, joka tulee todistetuksi tuomioistuimen edessä. Valitet- tavasti aina tämä ei suinkaan ole yksi yhteen oleva asia.

Jos ajatellaan meikäläistä prosessin käyn- titapaa sellaisena kuin se tänä päivänä on, valitettavasti sitä suullis-pöytäkirjallista men- nettelyä, jota meillä on noudatettu, oikeas- taan hallitsee kirjelmien vaihto. Se tarkoittaa sitä, että riitapuolet jakavat toinen toisilleen kirjelmiä ja pyytelevät sitten lykkäystä tutus- tuakseen siihen kirjelmään, jonka naapuri on jättänyt. Tuomioistuimet ovat alistuneet sys- teemiin huolimatta siitä, että jo nykyisessä oikeudenkäymiskaaressa on selvä mahdolli- suus prosessijohdon puitteissa puuttua mm. kirjelmän jättämiseen ja vaatia esimerkiksi esittämään asiansa suullisesti.

Voidaan tietysti arvailla, mistä tällainen kirjelmien jättövimma johtuu. Minun käsit- tääkseni eräs syy on laissa maksuttomasta oikeudenkäynnistä ja toinen syy siinä, että kotivakuutuksiin ja moniin muihinkin va- kuutuksiin on liitetty oikeusturvaetu. Valitet- tavasti näin on.

Joka tapauksessa hyvin kirjalliseksi muo- dostuneesta prosessista on ollut se seuraa- mus, että asianosaisten on ollut suhteellisen helppo taktikoida läpi koko prosessi vastaa- matta oikeastaan mihinkään keskeiseen väit- teeseen. Jos asiamies näin on halunnut me- netellä, hänelle on siihen tarjoutunut mah- dollisuuksia. Silloin voidaan sanoa, että oi- keudenjurnalatar on jäänyt yhä useammin sokeaksi, ellei prosessijohto ole kohdallaan ja ellei riitakysymystä tarkoin tuomioistuimen taholta selvitetä.

Miten sitten uudistuksen keskeisiä periaat- teita, suullisuutta ja välittömyyttä, on arvos- teltava tältä pohjalta? Minusta se johtaa siihen, että sekä tuomioistuimen että asian- osaisten avustajien tulee tuntea juttunsa. Pakotetaan siihen, että prosessissa kaikki aina tietävät, mistä on kyse hyvin tarkkaan, ja osaavat myös kantansa perustella. Se palvelee oikeuden asiaa.

Toinen näkökohta, joka minusta tulee suhteellisen mukavalla tavalla esille — ehkä voisi tulla voimakkaamminkin esille — on asianosaisten suora kuuleminen. Kirjelmien vaihtosysteemistä on seurannut nimittäin se, että ei juurikaan asianosaista itseänsä riita-

jutussa kuultavaksi ole haastettu eikä edelly- tetty. Kuitenkin sopii olettaa lähtökohtaises- ti, että juuri riidan osapuolet itse kenties tarkimmin tietävät, mitä heidän riitansa kos- kee. Myös tähän seikkaan lakiehdotuksessa puututaan.

Kolmas seikka on sovintomenettely, josta jo ed. Pohjola puhui, enkä siihen sen vuoksi sen laajemmin puutu. Totean kuitenkin, että varsin moni riita ehkä katkaisee siipensä huomattavasti nykyistä aikaisemmassa vai- heessa juuri sen takia, että tuomioistuimen puheenjohtaja aktiivisesti esittää omia näke- myksiä siitä, mikä hänestä asiassa on totuus, ja tällä tavalla saa asianosaiset miettimään sovinnon mahdollisuutta.

Lopuksi vielä korostan sitä, että on kysy- mys alioikeusuudistuksesta, joka kuitenkin heijastuu myös ylempiin oikeuksiin. Sille ei mitään mahda. En ole aivan täysin tyytyväi- nen siihen systematiikkaan, joka nyt esityk- sellä rakentuu ns. nauhojen puhtaaksikirjoit- tamisen osalta. Ne jäävät hovioikeuksien harteille. Minä pahasti pelkään, että siellä ei tällä hetkellä ole riittävästi resursseja. Mutta eiköhän tilanne niin ole, että kun oikeusmi- nisteriö terveiset saa, siellä ymmärretään, että jos aiotaan jotakin puhtaaksi kirjoittaa, pitää olla puhtaaksikirjoittajia.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely ju- listetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suu- reen valiokuntaan.

8) Ehdotukset laeiksi oikeudenkäymiskaaren sekä eräiden muiden lakien tiedoksiantoa riita-asioissa koskevien säännösten muutta- misesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 16
Lakivaliokunnan mietintö n:o 17

Ensimmäinen varapuhemies: Kä- sittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 17.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

9) Ehdotus laiksi oikeudenkäymiskaaren pöytäkirjaa ja tuomiota koskevien säännösten uudistamisesta riita-asioissa

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 154
Lakivaliokunnan mietintö n:o 18

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 18.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

10) Ehdotukset laeiksi turvaamistointa koskevan lainsäädännön uudistamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 179
Lakivaliokunnan mietintö n:o 19

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 19.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

11) Ehdotus ulkomaalaislaiksi

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 47
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 30

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 30.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 12) asiasta.

Keskustelu:

Ed. Aaltonen: Arvoisa puhemies! Ulkoasiainvaliokunta on esillä olevassa mietinnössään käsitellyt hallituksen esitystä ulkomaalaislaiksi. Valiokunta on saanut asiasta lakivaliokunnan lausunnon. Valiokunta on lisäksi saanut hallitukselta lokakuussa 1990 selonteon Suomen ulkomaalaispolitiikan päälinjoista ja ajankohtaisten ongelmien ratkaisupyrkimyksistä.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan voimassa olevan ulkomaalaislain kumoamista ja korvaamista uudella lailla. Hallituksen esityksen antamisen jälkeen sisäasiainministeriö on lakivaliokunnalle esittänyt, että ulkomaalaislakiesitystä muutettaisiin eduskunnassa turvapaikkahakemusten ratkaisua ja muutoksenhakua turvapaikkapäätökseen koskevilta osilta.

Hallituksen esityksessä todetaan, että maamme on nopeasti kansainvälistynyt ja ihmisten liikkuvuus on lisääntynyt 1980-luvulla. Suomessa on noin 20 000 ulkomaalaista, joista lähes 10 prosenttia on pakolaisia. Myös turvapaikan hakijoiden määrä on vähitellen kasvanut, ja hakijoiden määrä nousi vuonna 1990 yli kaksinkertaiseksi etukäteisarvioon verrattuna.

Hallituksen selonteossa mainitaan maahanmuuton muutostekijöinä maastamuuton helpottuminen Itä-Euroopassa, paluumuutto, Eta-järjestelyt sekä muuttohalukkuuden selvä kasvu Pohjois-Afrikan ja Kaukoidän maista Eurooppaan. Suomeen ei ole aktiivisesti hankittu ulkomaalaista työvoimaa, ja työministeriön vuonna 1985 tekemässä päätöksessä suhtaudutaan pidättyvästi ulkomaisen työvoiman käyttöön.

Pakolaispolitiikan toimintamuotoina mainitaan pakolaisuuden syiden poistaminen, YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun taloudellinen tukeminen lähialueille sijoitettujen pakolaisten elinolosuhteiden parantamiseksi ja pakolaisten vastaanottaminen.

Omissa kannanotoissaan ulkoasiainvaliokunta katsoo, että hallituksen tulisi pikaisesti määritellä Suomen ulkomaalaispolitiikan perusteet kaikilla sen osa-alueilla. Valiokunta pitää tällaista määrittelyä tarpeellisena ny-

kyisin nopeasti muuttuvissa olosuhteissa. Selkeämpi ulkomaalaispolitiikan linjanmäärittely olisi ollut hyödyksi myös ulkomaalaislakia koskevan esityksen käsittelyssä. Ulkomaalaispolitiikka on myös tärkeä hajanaisen ulkomaalaishallinnon yhdistävä ja sopeuttava väline.

Ulkoasiainvaliokunta yhtyy lakivaliokunnan lausunnossa esitettyihin näkemyksiin siitä, että hallituksen esitys merkitsee monelta osin parannusta sekä ulkomaalaisasioiden käytännön hoitoon että oikeusturvaan. Valiokunta yhtyy lakivaliokunnan kantaan myös siinä, että esityksen päätöksentekoa ja muutoksenhakua koskevissa säännöksissä toimivallan jako hallintoviranomaisten ja tuomioistuimen kesken jää epäselväksi.

Ulkomaalaislain soveltamisessa noudatettavien periaatteiden osalta lakiehdotuksen 1 §:ään esitetään voimassa olevaan lakiin verrattuna uutta säännöstä, jonka mukaan ulkomaalaisen maahantuloon, maastalähtöön sekä oleskeluun ja työntekoon Suomessa sovelletaan ulkomaalaislain ohella Suomea velvoittavia kansainvälisiä sopimuksia.

Uusi säännös korostaa sitä, että ulkomaalaisasioiden käsittelyssä on otettava huomioon niitä sivuavat kansainväliset yleissopimukset. Ulkoasiainvaliokunta kiinnittää erityisesti huomiota Suomea sitoviin ihmisoikeussopimuksiin ja niihin sisältyviin syrjintäkieltoa koskeviin määräyksiin. Valiokunta pitää myös tärkeänä, että hallitusmuodon perusoikeusluvun soveltamisalan laajentaminen lähtökohtaisesti myös ulkomaalaisiin on ollut vireillä olevan perusoikeuksien kokonaisuudistuksen tausta-ajatuksena.

Lakiehdotuksen 30 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi turvapaikan myöntämisedellytyksistä. Esityksen perustelut osoittavat tarkoituksena olevan, että turvapaikan saamista koskeva asia säädetään ratkaistavaksi tarkoituksenmukaisuusharkintaa käyttäen. Tämä merkitsee sitä, että ratkaisulta turvapaikka-asia jätetään viime kädessä hallintoviranomaiselle eikä tuomioistuimelle. Lakitekstin sanamuoto ei kuitenkaan selvästi osoita, miltä osin turvapaikka-asian käsittelyyn enää voisi sisältyä tarkoituksenmukaisuusharkintaa. Ehdotettu lakiteksti ei näin ollen vastaa hallituksen esityksen tarkoitusta.

Ulkoasiainvaliokunta yhtyy lakiehdotuksen perusteluissa esitettyyn kantaan, että kansainvälisen oikeuden mukaan pakolaisel-

la ei ole ehdotonta oikeutta turvapaikkaan. Ulkoasiainvaliokunta kuitenkin edellyttää, että harkintaa käytetään niin, että turvapaikkaa hakevan asiaa käsiteltäessä noudatetaan YK:n pakolaisasiain pääkomissariaatin periaatteita. Valiokunta katsoo lakivaliokunnan korjanneen lakitekstin vastaamaan sen perusteluja.

Turvapaikan myöntämismenettelyssä hallituksen esityksen mukaan turvapaikkahakemuksen ratkaisisi sisäasiainministeriö, käytännössä sen Ulkomaalaiskeskus. Sisäasiainministeriön olisi siirrettävä ratkaisu turvapaikkalautakunnalle, jos se päättyy hakijalle kielteiseen ratkaisuun. Turvapaikkalautakunnan päätöksestä olisi valitusoikeus valtioneuvostoon. Ratkaisua vastaan on esitetty useita periaatteellisia huomautuksia. Sen on katsottu vaarantavan hakijan oikeusturvaa.

Sisäasiainministeriö onkin todennut, ettei esitetty järjestelmä pysty selviytymään kasvavasta hakemusmäärästä ilman käsittelyaika- ja huomattavaa pidentymistä. Tämän vuoksi ministeriö on esittänyt menettelyn muuttamista siten, että ministeriö ratkaisisi ensimmäisenä asteena kaikki turvapaikkahakemukset ja kielteisen päätöksen saanut voisi hakea muutosta turvapaikkalautakunnalta. Lisäksi ministeriö ottaisi hakemuskäsittelyssä käyttöön ns. nopeutetun menettelyn.

Lakivaliokunta pitää asianmukaisena ehdotusta, että sisäasiainministeriö ratkaisee ensimmäisenä asteena kaikki turvapaikkahakemukset. Lakivaliokunta hyväksyy myös nopeutetun menettelyn käyttöönoton. Lakivaliokunta kuitenkin edellyttää, että nopeutetussa menettelyssä noudatetaan YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun toimeenpanevan komitean suosituksia ja asetuksella annetaan tätä koskevat säännökset, joilla asianmukainen ja riittävän perusteellinen käsittely turvataan.

Ulkoasiainvaliokunta yhtyy lakivaliokunnan kantaan hakemusmenettelystä ja nopeutetun menettelyn käyttöönotosta. Valiokunta katsoo kuitenkin, että perussäännösten nopeutetusta menettelystä tulisi sisältyä lakiin. Valiokunta ehdottaa, että lakiehdotuksen turvapaikkahakemusten ratkaisemista koskevan 34 §:n jälkeen lakiin otetaan uusi, ilmeisen perusteettomia hakemuksia koskeva pykälä. Se sisältäisi säännökset siitä, milloin hakemus on ilmeisen perusteeton, ja päätöksen tarkastamismenettelystä.

Hakemus on ilmeisen perusteeton, jos turvapaikkahakemuksen tekijä on oleskellut ennen Suomeen saapumistaan ns. turvallisessa maassa. Turvallisina maina pidetään pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen allekirjoittajavaltioista niitä, jotka eivät ole tehneet sopimukseen varautua turvapaikanhakijan lähtömaan suhteen. Lisäksi hallitus voi erikseen todeta jonkin valtion olevan turvallinen maa, neuvoteltuaan siitä YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun kanssa. Muu ilmeisen perusteeton hakemus on kysymyksessä mm. silloin, kun turvapaikkasäännöksiä selvästi väärinkäytetään.

Jotta hakijan oikeusturva toteutuisi nopeatuissakin menettelyssä, valiokunta ehdottaa, että ministeriön on pyydettävä asiasta vielä lausunto turvapaikkalautakunnan puheenjohtajalta tai varapuheenjohtajalta, jonka on annettava lausuntonsa kiireellisesti. Jos lausunnona katsotaan hakemus ilmeisen perusteettomaksi, ei hakemuksen hylkäämisestä ole valitusmahdollisuutta turvapaikkalautakuntaan.

Ulkoasiainvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että jos turvapaikkahakemus hylätään eikä hakijalle myönnetä myöskään oleskelulupaa, sisäasiainministeriön on tehtävä vielä erikseen päätös maasta karkotuksesta, jos hakija ei vapaaehtoisesti poistu. Järjestelmää on perusteltu oikeusturvanäkökohdilla. Oleskelulupaa koskevasta päätöksestä ei voi valittaa kuten karkotuspäätöksestä. Valtion on myös korvattava maasta karkotetun matkakustannukset. Valiokunta katsoo, että hallituksen tulisi vielä selvittää mahdollisuutta järjestelmän yksinkertaistamiseen seuraten olosuhteiden ja käytännönkin kehitystä.

Ulkoasiainvaliokunta yhtyy lakivaliokunnan esittämiin näkökohtiin turvapaikkalautakunnan kokoonpanosta ja lautakunnassa noudatettavasta menettelystä. Valiokunta on pitänyt tärkeänä, että humanitäaristen järjestöjen jäsenyys lautakunnassa taataan. Valitusmahdollisuudesta lautakunnan päätöksistä korkeimpaan hallinto-oikeuteen ennakko-päätöspäätösteella valiokunta yhtyy lakivaliokunnan esittämään kantaan. Valiokunta viittaa kuitenkin subjektiivisesta turvapaikka-oikeudesta esittämiinsä näkökohtiin. Subjektiivisen turvapaikka-oikeuden omaksuminen tekisi myös valitusmahdollisuuden tarpeelliseksi.

Lakiehdotuksen henkilöstö- ja rahoitustar-

peita käsitellessään ulkoasiainvaliokunta edellyttää, että uuden ulkomaalaislain toteuttamiseen myönnettään riittävät voimavarat, jotta Ulkomaalaiskeskuksen ruuhka saadaan puretuksi ja hakemukset käsiteltyksi kohtuullisen lyhyessä ajassa.

Lisäksi valiokunta edellyttää, että hallitus kehittää ulkomaalaisten neuvonta- ja tietopalvelua. Myös turvapaikkalautakunnalle on heti alusta alkaen taattava riittävät voimavarat, jotta lautakunnan toiminta pääsee kunnon käyntiin ja lautakunta voi uutena muutoksenhakuelimenä keskittyä tehtäviinsä. Valiokunta kiinnittää myös huomiota nopeutetun menettelyn lautakunnan puheenjohtajalta ja varapuheenjohtajalta vaatimaan työpanokseen.

Arvoisa puhemies! Ulkoasiainvaliokunta katsoo, että lain pikainen voimaantulo edesauttaisi Ulkomaalaiskeskuksessa olevan ruuhkan purkamista. Myös turvapaikkahakemuksia koskevan nopeutetun menettelyn käyttöönotto voi aikaa myöten helpottaa Ulkomaalaiskeskuksen työtilannetta. Valiokunta katsoo, että laki olisi tämän takia pyrittävä saamaan voimaan niin pian kuin mahdollista.

Ed. Väyrynen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Viime kuukausien pakolaiskeskustelua seuratesa on näyttänyt yhä ilmeisemmältä, että maamme silloiset viranomaiset ja poliittiset päättäjät luottivat maantieteeseen, kun Suomi allekirjoitti vuoden 1951 heinäkuussa YK:n Geneven pakolaissopimuksen. Uskottiin, ettei tänne pitkistä etäisyyksistä johtuen voi tulla millään keinoilla suuria määriä spontaanipakolaisia. Kiintiöpakolaisten asia etenee aina oman tahtomme ja omien resurssejemme mukaan.

Se, että edellä sanottu sattuu kohdalleen, näkyy siinäkin, että vielä vuoden 1990 alussa maamme valtionhallinnossa oli pakolaisasioiden käsittelyä varten yhä edelleen vain kourallinen virkamiehiä ja paikallistason virkamiehiä ei ollut vastaanottoon juurikaan koulutettu. Kun somalipakolaisia alkoi ryhmittäin saapua Neuvostoliiton kautta, yllätettiin tälläiset viranomaiset ja poliittiset päättäjät näin ollen täysin. Jollei maassamme

olisi toimivaa Punaista Ristiä, tilanne olisi nykyistäkin ongelmallisempi. Nykytilanne pitkine tutkimusaikoinen johtuu siis suomalaisista. Muissa Pohjoismaissa selvittäisiin parintuhannen spontaanipakolaisen asioiden tutkimisesta muutamassa viikossa.

Meillä käydyssä keskustelussa on eräillä tahoilla pidetty somalipakolaisille raskauttavana sitä, että he näyttävät ulkonäkönsä perusteella hyvinvoivilta. Tällöin on unohtunut ainakin pari asiaa. Ensinnäkin sisällissodan tuhoaman maan on voinut jättää vain se osa kansasta, jolla on ollut hallussaan riittävästi rahaa, omaa tai muiden. Toiseksi väkivaltainen kuolema voi kohdata yhtä hyvin pikkuvarakasta kuin absoluuttisen köyhää. Vainaa on aina samanlainen vainaa.

Jo inhimilliset näkökohdat edellyttävät, että tänne saapuneet somalit saavat asiallisen kohtelun, olipa heidän tänne saapumisessaan millaisia yksityiskohtia tahansa. Tasavallan hallitus on etsinyt ulospääsytietä tilanteesta sitä kautta, että somalit voidaan palauttaa Neuvostoliittoon, jonka maamme hallitus on selittänyt ns. turvalliseksi maaksi.

Olenainen kysymys onkin, voidaanko Neuvostoliitto pitää pakolaissopimuksen tar koittamana turvallisena maana. YK:n pakolaisasioiden pääkomissaari Douglas Stafford otti asiaan kantaa jo jokin aika sitten. Hänen näkemyksensä oli selvä. Neuvostoliittoa ei voida pitää tässä mielessä turvallisena maana. Perinteisesti on turvallisiksi valtioiksi katsottu vain sellaiset, jotka ovat ensinnäkin allekirjoittaneet Geneven pakolaissopimuksen ja joissa käytännön mukaan on sekä turvapaikkalainsäädäntö että pakolaisten vastaanottojärjestelmä. Edes kaikki Geneven sopimuksen allekirjoittajamaat eivät täytä jälkimmäisiä lisäehtoja.

Neuvostoliitto ei täytä näistä ehdoista ainoatakaan. Se on tosin ilmaissut kiinnostuksen liittyä allekirjoittajamaihin. Neuvostoliiton viimeaikaiset tapahtumat eivät tue ajatusta, että tuota valtiota voitaisiin mis sään mielessä pitää turvallisena maana. Lisäksi Neuvostoliitto on lehtitietojen mukaan ilmoittanut poistavansa maasta kaikki ilman asianmukaisia papereita olevat ihmiset. Päätös koskee tällöin myös Somaliasta saapuneita spontaanipakolaisia. Neuvostoliittoon Suomessa olevia somaleja ei voida siis nykyisellään palauttaa oman näkemykseni mukaan.

On hyvä, että Suomen hallitus on tarkistanut edes sen verran poliittista linjaansa, että äskettäin maahamme Tallinnan kautta laivalla saapuneet somalit voivat jäädä edes joksikin aikaa tänne eikä heitä välittömästi palauteta Neuvostoliittoon. Ulkoasiainvaliokunnan palaaminen saikkinoiden jälkeen hallituksen esityksen kannalle siinä, miltä pohjalta spontaanipakolaisen asemaa tarkastellaan, pitää arvailujeni mukaan huolen siitä, että keskustelu aiheesta jatkuu.

On ollut mielenkiintoista todeta, että tänne saapuneet ulkomaalaiset, myös oman yhdistyksensä kautta ilmaistuna, luottavat enemmän maamme oikeuslaitokseen kuin poliittisiin päättäjiin pakolaisen lopullisesta kohtalosta Suomeen liittyen päätettäessä. Suomen tulisi avustaa Neuvostoliittoa luomaan niin asiallinen ulkomaalaislainsäädäntö kuin pakolaisasioiden hoitojärjestelmä. Kun nämä asiat ovat kunnossa ja Neuvostoliitto on allekirjoittanut Geneven pakolaissopimuksen, Suomella kuten YK:llakin on asialliset perusteet katsoa Neuvostoliitto pakolaissopimuksen tarkoitamaksi turvalliseksi maaksi. Tähän saattaa kuitenkin kulua melkoisesti aikaa.

Arvoisa puhemies! Meidän on nyt hoidettava täällä olevat spontaanipakolaiset ja heidän asiansa mahdollisimman hyvin. Tässä on kaksi osapuolta: suomalaiset ja pakolaiset. Jälkimmäiset ovat sekä vieraassa kulttuurissa että ennen kokemattomassa ilmastossa, johon he eivät ole tottuneet. Pakolaiset haluavat luonnollisesti tulla hyväksytyiksi, kun elämä on heidät tänne heittänyt. Toisella puolella ovat suomalaiset asenteineen, joista ei ole puuttunut viime aikoina carl-ii-hagenilaisia ja le-peniläisiä piirteitäkään.

Suomen poliittinen ja virkamiesjohto ovat olleet näihin saakka sitä mieltä, että ei tule kuuloonkaan, että esimerkiksi somalit olisivat täällä minkäänlaisessa työssä sinä aikana, jona he ovat Suomen rajojen sisäpuolella. Esteeksi ilmoitetaan meikäläinen työläinsäädäntö, ei ulkomaalaislaki, jota työlupien osalta on liberalisoitu valiokunnan mietinnössään. Jos työläinsäädäntö on este, niin se voidaan poistaa muuttamalla sitä näiltä osin. Sekä pakolaisille että suomalaisille on parasta, että he tapaavat työpaikoilla. Onhan työpaikoilla usein muutoinkin kansallisuudeltaan muita kuin suomalaisia. Meillä on toki suuri määrä työtehtäviä, joista suoriu-

tuminen ei edellytä suomen taikka ruotsin kielen taitoa eikä erikoisammattitaitoaakaan.

Käydyssä keskustelussa on viitattu myös tänne saapuneiden spontaanipakolaisten suureen määrään. Ennen lopullisen johtopäätöksen tekoa tässä suhteessa on syytä palauttaa mieliin, että vuoden 1922 lopussa Suomessa oli peräti 33 500 pakolaista. Yksistään tuon vuoden alkupuolella Vienasta pakeni Pohjois-Suomeen 11 000 henkilöä. Muissa Pohjoismaissa ja Keski-Euroopassa on niin spontaani- kuin muitakin pakolaisia moninkertaisesti verrattuna niihin vajaan 3 000 henkilöön, joiden asiaa parhaillaan täällä tutkitaan. Suomen, joka pystyi huolehtimaan kymmenistätuhansista pakolaisista, varallisuustaso oli murto-osa nyky-Suomen vastaavasta. Ongelmallista on tietysti se, jos itseksyys on lisääntynyt vielä jyrkemmin kuin keskimääräinen varallisuus.

Spontaanipakolaisen pikakäännytys on perusteltua vain ilmiselvissä huijaustapauksissa. Muut tapaukset on tutkittava perusteellisesti ja oikeudenmukaisesti. Epäoikeudenmukaiseen kohteluun kuuluu myös se, että spontaanipakolaista pidetään täällä yli kahdeksan kuukautta eristyksissä odottamassa asiansa lopullista käsittelyä. Geneven pakolaissopimuksen allekirjoittaminen velvoittaa hoitamaan spontaanipakolaisten asiat nopeasti ja oikeudenmukaisesti.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen täysin samaa mieltä ed. Pulliaisen kanssa siitä, että tässä asiassa käytetään puheenvuoroja, joissa ehkä tosisekoilla ei ole kovin suurta merkitystä. Joudun siihen viitaten ed. Pulliaiselta heti kysymään, kun hän käyttää sanontaa ”pakolainen” ja samassa yhteydessä hän käyttää myös hyvin tarkkoja YK:n määritelmiä, mitä hän pakolaisella tarkoittaa, sellaista henkilöäkö, joka YK:n määritelmien mukaan on pakolainen, vai sellaista, joka on saapunut Suomeen hakemaan turvapaikkaa. Siinä on aika olenainen ero ainakin tällä hetkellä vielä.

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliainen toi esille resurssien lisäämisen, joka on todellakin hyvin tärkeätä, mutta hän ei täsmentänyt tätä esimerkiksi Neuvostoliiton ja Baltian maiden osalta. Olisi tietysti toivonut, että ulkoasiainvaliokunta olisi tähän asiaan kiinnittänyt

enemmän huomiota, koska meillä tällä hetkellä sekä Moskovan että Leningradin samoin kuin Tallinnan konsulaattivirastoissa tarvittaisiin lisää henkilökuntaa, jotta näistä tilanteista nykyistä paremmin selvittäisiin. Tämä mahdollistaisi myös sen, että Suomi pystyisi paremmin sellaiseen ulkomaalais- ja pakolaispolitiikkaan, jossa asia voidaan pitää hallinnassa niin, että se voidaan sopeuttaa yleiseen kansalaismielipiteeseen, joka meillä on.

Resurssien puutteessa, jonka ed. Pulliainen toi esille, ei kiinnitetty huomiota siihen, että kuntien, joista erityisesti tunnen Nastolan, vastaanottokeskuksissa valtio ei ole huolehtinut niistä velvoitteista, joita se etukäteen on luvannut. Tämä on sellainen asia, jossa valtion eri viranomaisten pitää lupauksensa käytännössä toteuttaa.

Tähän liittyy myös se, mitä ed. Pulliainen ei tuonut esille ja mitä ei myöskään ulkoasiainvaliokunnan asiakirjoissa käy ilmi, että meillä viisumijärjestelmä, johon on toki tulossa muutoksia, on vanhanaikainen, atk-järjestelmää ei ole vielääkään saatu käyttöön, joka yleensä länsimaissa on, joten resurssien vähäisyyden lisäksi myös uuden tekniikan puute ja väärennettyjen viisumien käyttö ovat epäkohtia, jotka pitäisi välttämättä poistaa.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lienee paikallaan kertoa tässä vaiheessa jo, että näkemykseni poikkeavat joissain kohdin ed. Pulliaisen näkemyksistä.

Ensinnäkin mitä tulee Neuvostoliittoon turvallisena maana, niin tietääkseni Neuvostoliitto on kolmansista maista tuleville maille poliittisesti turvallinen maa ja kysymys on silloin muun tyyppisestä turvallisuudesta, turvallisuudesta saada työpaikka, asuinpaikka jne. Minusta jälkimmäisestä asiasta on vaikea tehdä mitään yleisiä johtopäätöksiä. Voisi ajatella, että jos kysymyksessä on esimerkiksi yksinäisiä nuoria terveitä mieshenkilöitä, jotka pystyvät töihin ja joilla on jonkin verran rahaakin, niin tässä suhteessa Neuvostoliitto on heille täysin turvallinen maa.

Tilanne on pikkuisen toisenlainen tietysti silloin, jos kysymyksessä ovat esimerkiksi lapsiperheet. Heidän lähettämisenä sinne esimerkiksi rahattomina on minun mielestäni

ongelmallista. Heidän kohdallaan olisin samalla kannalla kuin ed. Pulliainen äskeisessä puheenvuorossaan.

Huomautus siitä, että Suomen pitäisi auttaa Neuvostoliittoa maahantulojärjestelyjen hoitamisessa, on minusta selvää liioittelua. Neuvostoliitto ilmeisesti pystyy hoitamaan nämä asiat itsekin ilman Suomen avustusta. Lopuksi haluaisin ilmoittaa, että kiisteltyyn lain 30 §:n kohtaan on kantani sama kuin valiokunnan enemmistöllä.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oikeastaan ed. Skinnarin puheenvuoro aiheutti tämän vastauspuheenvuoron. Minusta eräs seikka, jolla tätä keskustelua nyt on ponnekkaisesti hämärretty, on juuri tämä viisumipuhelu. En minä ymmärrä ollenkaan, mitä tekemistä sen enempää viisumilla, ilman viisumia ololla tai väärennetyillä viisumeilla on pakolaiskeskustelun ja turvapaikanhakijakeskustelun kanssa.

Turvapaikanhakijalle lienee nimittäin hyvin ominaista se, että hänellä ei pääsääntöisesti ole minkäänasteista viisumia. Sanoisin-ko näin, että ilmeisesti harva pakolainen nimenomaan viisumin kanssa on pyrkimässä johonkin maahan. Se on ikään kuin tätä peruslogiikkaa vastaan.

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä liittyy Suomen resursseihin siinä mielessä, että kun pakolaisia halukkaiksi ilmaantuu Moskovan lentokentillä tai Leningradissa tai Tallinnassa, niin pitäisi olla mahdollisuus siihen kansainväliseen käytäntöön, josta on sovittu nimenomaan Moskovassa, että jos tällainen suuri pakolaisryhmä ilmaantuu, niin otetaan yhteyttä paikalliseen konsuliviranomaiseen.

Nythän on väitetty, että esimerkiksi somaleilla — en tarkoittanut yksistään pakolaisia vaan ulkomaalaisia yleensä — on ollut väärennetyjä viisumeita. Sitten on väitetty, että heillä on ollut viisumit, mutta neuvostoviranomaiset ovat ottaneet ne pois. Taas neuvostoviranomaiset sanovat, että heillä on ollut viisumit, mutta he ovat itse ne hävittäneet. Meidän järjestelmämme on sikäli huono, että väärentämistäkään ei ole voitu käytännössä todistaa, koska meillä ei ole tarraviisumia, joka kiinnitetään passiin.

Ruotsissa esimerkiksi tällainen paljon modernimpi järjestelmä on olemassa. Esimer-

kiksi kun sosiaalivaliokunnan edustajat tammi-kuun puolivälissä olivat Neuvostoliitossa, niin kerrottiin, että kun 15 somalipakolaista oli pyrkimässä Ruotsiin, niin valolaitteilla pystyttiin toteamaan, että kymmenen viisumeista oli väärennetyjä ja viisi oli oikeita.

Näillä kaikilla tapahtumilla on tietysti merkityksensä. Tässä suhteessa Moskovassa on päästy parempaan järjestelmään. Mutta nähtävästi, kun muut tiet tukittiin, joku keksi, että Tallinnastakin voi päästä Suomeen. Tallinnassa meillä ei ole sellaisia konsuliviranomaisia.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustajille Niinistö ja Paloheimo totean, kun he eivät tarkoin kuunnelleet puheenvuoroani, että koko ajan puhuin Geneven pakolaissopimuksesta, sen tarkoittamasta pakolaiskäsitteestä, puhuessani niistä ulkomaalaisista, jotka Suomeen tulevat. Ja mikä koskee turvallista maata, puhuin joka ikisessä yhteydessä sitä toistaen Geneven pakolaissopimuksen tarkoittamasta ns. turvallisesta maasta. Siis tässä suhteessa yritin olla erittäin huolellinen.

Ed. Skinnarin ensimmäiseen vastauspuheenvuoroon kommentti siitä, että hän kiinnitti huomiota siihen, että valtio ei ole hoitanut kuntia kohtaan velvoitteitaan. Tämä oli varmasti merkittävä havainto. Toivonkin, että kun hän on erittäin merkittävä vaikuttaja Suomen hallituksen taustahenkilönä, hän hoitaa tämän asian jo maanantaina kuntoon niin, että valtio velvoitteensa kuntia kohtaan tässä suhteessa hoitaa niin kuin asiaan kuuluu.

Ed. Vähänäkki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin vastannut ed. Paloheimon sinänsä varmasti erittäin ansiokkaan esittelyn osalta. Hän tutki sitä, onko Neuvostoliitto turvallinen maa, ja totesi sen olevan nuorille, työkykyisille miehille turvallinen, mutta ei sen sijaan lapsiperheille. Käsitkseni mukaan kuitenkin lakivaliokunta ja varmasti myös ulkoasiainvaliokunta on tämän mietinnön ja lausunnon kohdalla käsitellessään turvallista maata tarkoittanut nimenomaan maata, jossa ei kolmannesta maasta tullutta rodun, uskonnon, poliittisen mielipiteen tai muun vuoksi vainota. Ei kai siinä taloudellista ym. ed. Paloheimon koskettelemaa turvallisuutta tarkoiteta.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vähänäkille totean, että minä tein kyllä myös sen erottelun, että puhuin ensin poliittisesta turvallisuudesta tietäen hyvin, että tätähän siinä tietysti tarkoitetaan. Totesin siinä oikeastaan saman asian kuin ed. Vähänäkkikin, että tässä mielessä Neuvostoliitto ilmeisesti on turvallinen maa.

Koska aikaisemmin joissakin puheenvuoroissa puhuttiin muunkin tyyppisestä turvallisuudesta, minusta oli paikallaan analysoida tätä muunkin tyyppistä turvallisuutta, ja sen suhteen on minusta tämän tyyppinen yksilöllisyys, joka koskee turvapaikan hakijaa, oli hän pakolainen tai siirtolainen.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Niin kuin Ahvenanmaan itsehallintolakia käsiteltäessä totesin, ihmisoikeuskysymykset saavat vähän erilaisen väritteen eri asioita käsiteltäessä. Me emme olleet täällä lainkaan huolestuneita suomalaisten ihmisoikeuksista Ahvenanmaalla, mutta me olemme nyt kovasti huolissamme ulkomaalaisten ihmisoikeuksista Suomessa. Tämä on hyvä asia. Minäkin henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että ihmisoikeudet on aina otettava huomioon.

Rouva puhemies! Tämä lakiesitys on merkittävästi muuttunut siitä, kun se oli siinä vaiheessa, kun se annettiin eduskunnalle. Kun katsoo hallituksen esitystä ja ulkoasiainvaliokunnan mietintöä, niin niissä on aika paljon erilaisuuksia. Tämä johtuu luonnollisesti siitä, että pitkän käsittelyn aikana eduskunnassa meille on tullut tietynlaisia kokemuksia ulkomaalaisista, pakolaiskysymyksistä, jotka on aivan oikein otettu huomioon tämän lain käsittelyssä sekä lakivaliokunnassa että ulkoasiainvaliokunnassa, jonka mietintö on nyt meillä käsiteltävänä.

Jos ollaan realisteja, on sanottava, että meillähän ei määrällisesti ole mitään pakolaisongelmaa tällä hetkellä, määrällisesti pakolaisongelmaa, joka uhkasi esimerkiksi meidän kulttuuriamme tai sillä tavalla. Mutta kysymys onkin siitä, että meidän tulee varautua, valmistautua ja säätää lainsäädäntömme siten, että meille ei tulekaan tällaista ongelmaa, koska silloin me joudumme elämään tuon ongelman kanssa. Siitä on silloin enää vaikea selviytyä. Tämä on mielestäni tarkoitus ja tähän on pyrittävä.

Se ongelma, mikä meillä tällä hetkellä on, on lähinnä taloudellinen, jos näin voidaan

sanoa. Spontaanipakolainen, aikuinen pakolainen, maksaa Suomen valtiolle 162 158 markkaa vuodessa ja lapset 80 000—100 000 markkaa iästä riippuen. Kun lapsien osuus on suhteellisen pieni esimerkiksi näistä spontaanipakolaisista ja puhutaan lähes 3 000 henkilön määrästä, niin jokainen voi, jos ei enää tuo vanhanaikainen päässälasku sano mitään, ottaa laskukoneen ja laskea, mitä tämä tekee. Voi laskea myöskin siitä oman arvionsa mukaan, mitä tekee, jos pakolaisten, turvapaikanhakijoiden määrä kasvaa tästä puolella tai kolminkertaiseksi ja arvioidaan, että nykyiset käsittelyajat pysyvät ennallaan. Silloin tietää varsin hyvin, minkälaisista kustannuksista on kysymys.

Kun otetaan huomioon, että turvapaikanhakijoista turvapaikan eli pakolaisstatuksen saavia on vain muutama prosentti, niin ongelma on juuri ehkä tämä 95 prosenttia, 90 prosenttia, jotka ovat täällä yhteiskunnan kustannuksella aiheuttaen mainitunlaiset kustannukset.

Tässä on myöskin vielä eräs asia, joka on tullut viime aikoina merkittävästi esille. Se on kansalaisten tuntema ärtymys. Toki näin vaalien alla tämä saattaa tietysti johtua muistakin syistä. Poliitikot tuovat merkittävän selkeästi esille näkemyksiään näistä asioista. Kansalaiset ovat niin kuin paremmin kuulolla näissä asioissa. Joka tapauksessa merkittävää on kasvava ärtymys siitä, että Suomen valtio, hallitus ja ehkä eduskuntaakaan eivät pysty syntyvää taloudellista taloudellista ongelmaa hoitamaan.

Nyt me elämme suurten odotusten toiveissa, kun meillä on tämä pitkään käsitelty ulkomaalaislaki edessämme, joka todennäköisesti hyväksytään sen sisältöisenä kuin ulkoasiainvaliokunta on loppujen lopuksi siunannut.

Minä haluan kuitenkin todeta, että ei yksinomaan laki, joka ei ole pakottava laki, ei yksinomaan tämä laki auta meitä selviämään siitä pakolaisruuhkasta, joka meillä tällä hetkellä on. Jos ministeriö ei omaa selkärankaa, jos viranomaiset eivät omaa selkärankaa käyttää tätä lakia hyväkseen, niin tämän lain säätäminen on aivan yhden-tekevää. Valitettavasti minun täytyy kyllä omana näkemyksenäni sanoa — saatan olla väärässä ja toivottavasti olen — että kun tämä laki tämän sisältöisenä säädetään ja sitä ryhdytään toteuttamaan, nykyisin ole-

massa oleva pakolaisruuhka ei muutu yhtään miksikään. Riippuu tietysti siitä, tuleeko maahan nykyisellä vauhdilla pakolaisia vai ei.

Tässä on myös kysymys seuraavasta, johon asiaan täällä on kyllä aikaisemmin puututtu ja josta olen samaa mieltä. Nämä resurssit, jotka kuluvan vuoden budjetissa Ulkomaa-laiskeskukselle luvattiin ja toteutetaan, ovat eräällä tavalla menneen elämän aikaa. Toisin sanoen työvoiman lisäys on jo kulutettu muuttuneen tilanteen vaatimuksiin. Jos me haluamme lakia toteuttaa ja päästä olemassa olevasta ongelmasta, meidän pitäisi merkitävästi lisätä esimerkiksi lisäbudjetilla sisäasiainministeriön Ulkomaa-laiskeskuksen resursseja, jotta lakia pystytään toteuttamaan. Jos se joutuu toimimaan niillä resursseilla, jotka sille nyt on annettu, tilanne ei muutu miksikään. Ruuhka tulee pysymään entisellään. (Ed. Laine: Tässä ed. Aittoniemi on kyllä oikeassa!) — Aivan. Kiitoksia, ed. Laine! Minä olen pitänyt teitä erittäin älykkäänä ja hyvänä kansanedustajana. Mukava kuulla teidän puoleltanne tällainen tunnus. Tämä on aika harvinaista tässä salissa minun suuntaani, mutta aina kun aikansa jaksaa odottaa, niin tulee jotakin positiivistakin.

Toistestakin asiasta haluan sanoa lain yhteydessä. En moiti lakia, olen ollut koko ajan ulkoasiainvaliokunnassa sitä mieltä, on että vähintään tämän tyyppisenä se tulee säätää. Mutta niin kuin ulkoasiainvaliokunnan mietintöön jättämästäni vastalauseesta ilmenee, nämä pykälät, nimenomaan nopeutettu käsittely, 34 §, sekä karkottamiskäytäntö ovat jo tietyllä tavalla vanhentuneita. Toisin sanoen olen tehnyt muutamia pykäläehdotuksia ja väitän, että kun vuosi tai puolitoista kuluu, ellei mitään erikoista tapahdu, jos joku sattuu joskus muistamaan, mitkä ovat IV vastalauseessa olevat pykälät, hän saattaa sanoa, että ne olivat loppujen lopuksi kaikesta kauheudesta huolimatta aika järkeviä.

33 §:ään, jossa mainitaan, kuka käsittelee turvapaikkahakemukset, sehän on sisäasiainministeriö, olen ehdottanut lisättäväksi, että siinä luetellaan ne virkamiehet, jotka sisäasiainministeriössä antavat päätöksiä turvapaikkahakemuksiin, sekä on mainittu myös se, että asetuksella voidaan lisäksi antaa lisävaltuuksia tai lisähenkilöille valtuuksia. Mielestäni tämä pitäisi mainita laissa. Tällä

hetkellä se on asetuksen muutoksella voimassa. Mutta minun mielestäni lailla pitäisi määrätä siitä, ketkä sisäasiainministeriössä antavat näitä päätöksiä. Tämä on tietyllä tavalla muodollinen asia, mutta tärkeämpi on sitten 34 § eli nopeutettu käsittely.

Olen siinä ehdottanut, että jos henkilö tulee turvallisesta maasta Suomeen, hänen turvapaikkahakemuksensa voidaan katsoa perusteettomaksi ja tähän sisäasiainministeriön päätökseen ei tarvitse pyytää lausuntoa lainkaan turvapaikkalautakunnan puheenjohtajalta tai varapuheenjohtajalta, koska asia on niin itsestään selvä.

Sen sijaan sellaisissa tapauksissa, joissa nopeutetussa käsittelyssä sisäasiainministeriö katsoo, että esitetty hakemus on turvapaikan väärinkäyttöä tai että on muu syy, jolla perusteella voidaan katsoa hakemus perusteettomaksi, tällaisessa tapauksessa pitäisi ennen sen tiedoksiantamista turvapaikkahakemuksen tekijälle pyytää siitä turvapaikkalautakunnan puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan lausunto, aivan niin kuin ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä asiaa koskien on muutenkin.

Turvapaikkalautakunnan puheenjohtajan tai varapuheenjohtajan pitäisi antaa lausuntonsa viidessä päivässä. Tuon olen pyrkinyt täsmentämään nimenomaan ajaksi, koska silloin se on selkeä. Ja jos turvapaikkalautakunnan puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja on sitä mieltä, että hakemus on perusteeton, silloin siitä ei ole mahdollisuutta valittaa enää turvapaikkalautakuntaan, aivan niin kuin tältä osin on myös valiokunnan mietinnössä.

Tämä olisi pikakäsittely, ja tähän liittyen henkilö, jonka turvapaikkahakemus on näin pikakäsittelyssä hylätty eikä hänelle muutenkaan myönnetä oleskelulupaa, voidaan kääntää rajalta lain 39 §:n mukaisesti. Ei siis karkottamismenettelyä, vaan voidaan kääntää rajalta, mikäli se on tapahtunut kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun tällainen anomus on jätetty.

Yli 34 §:ssä olen lähtenyt siitä, kun laissa ei mainita tutkinnasta, että jos turvapaikkahakemuksen tutkinnan alkaessa voidaan pitää ilmeisenä, että turvapaikkahakemus on näillä perusteilla perusteeton, turvapaikkahakemustutkinta, siis poliisitutkinta, voidaan suorittaa suppeana suullisena tai kirjallisena selvityksenä. Tämäkin tulisi silloin lakiin.

Silloin tässä on todella nopeutettu menettely, joka puree systeemiin. Käsitykseni mukaan siinä ei ole silloin kysymys ihmisoikeuksien loukkaamisesta eikä mistään tällaisesta.

40 §:ään olen ehdottanut karkottamismenettelyä koskien aivan omaa ikuista näkemystäni. Nykyisinhän on sillä tavalla, kun turvapaikkahakemus hylätään, sen jälkeen niin kuin täällä ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja mainitsi, alkaa, jos henkilö ei lähde vapaaehtoisesti Suomesta, karkotusmenettely. Sisäasiainministeriö tekee päätöksen poliisin esityksestä, mutta tästä voi valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Saattaa olla, että tällainen käsittely kestää muutama kuukauden, jolloin henkilö, joka ei halua lähteä Suomesta, mutta on täällä täysin perusteettomasti, nauttii meidän suomalaisten hyväntekeväisyydestä edelleen.

Olen ulkoasiainvaliokunnassa esittänyt, että "sisäasiainministeriö" jätettäisiin pois ja että turvapaikkalautakunta hylätessään turvapaikkahakemuksen tekisi samalla karkotusmääräyksen, josta voisi valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen, ja tämä sai aika tavalla kannatusta. Sitä tutkittiin mm. sisäasiainministeriössä, mutta se jäi sitten kuitenkin toteuttamatta.

Minun ehdotukseni 40 §:ssä on se, että kun turvapaikkahakemus on lainvoimaisesti hylätty eikä henkilölle ole myönnetty oleskelulupaa Suomessa, hänet karkotetaan välittömästi ja sen vain täytöntöön panee sisäasiainministeriö ja tästä ei ole oikeutta valittaa. Kauhistuttavaa, sanoo joku. Ihmisoikeuksien loukkaamista! Mitä sellaisia perusteita on enää olemassa, jos henkilön turvapaikkahakemus on hylätty lainvoimaisesti ja hänelle ei ole myönnetty oleskelulupaa? Eihän ole mitään sellaisia perusteita, joilla sisäasiainministeriö tai tässä tapauksessa korkein hallinto-oikeus tekisi päätöksen siitä, että häntä ei saa karkottaa.

Rouva puhemies! Jos näillä systeemeillä edettäisiin, käsitykseni mukaan olisi todella kysymys nopeutetusta menettelystä, joka riittävässä määrin ottaisi huomioon ihmisoikeuskysymykset, mutta tämäkin edellyttää sitä, että Suomessa on selkärankaisia virkamiehiä, poliittisia päätöksentekijöitä, jotka ne toteuttavat. Tarkoitan lähinnä sisäasiainministeriä sekä Ulkomaalaiskeskuksen johtoa, josta en ollenkaan epäile, ettei sieltä löydy selkärankaisuutta. Mikään laki, ellei se

ole pakottava, ei auta, jos virkamiehet eivät uskalla tehdä selkärankaisia päätöksiä.

Rouva puhemies! Tässä olivat nämä ehdotukseni. Ihan muutamia asioita sanon lopuksi. Olen tyytyväinen siitä, että ulkoasiainvaliokunta päätti ulkomaalaislain 72 §:n osalta siitä, että siihen otetaan nykyisin voimassa olevan lain 30 § poikkeuksellisia oloja koskien, siis poikkeuksellisten määräysten antamisesta. Tämä koskee käsitykseni mukaan sitäkin tilannetta, jos todella suuri ulkomaalaisten tulva tietyllä tavalla jostakin syystä tulee Suomeen. Silloin meillä voidaan ryhtyä tästä laista välittämättä sellaisiin toimenpiteisiin kuin yhteiskunnan turvallisuus ja edut vaativat.

Sitten aivan yksittäiskohta. Perusteluissa muistaakseni ed. Björklundin vaatimuksesta kohtaan "oikeus turvapaikkaan", kolmas kappale, hyväksyttiin lausuma, joka tietyllä tavalla vesittää tätä 30 §:ää. 30 §:ssä me aivan yksimielisesti päätimme, että pakolainen ei saa subjektiivista oikeutta Suomessa, vaan on yhteiskunnan asia määrätä, annetaanko turvapaikka vai ei. Tätä koskevaa kappaletta minä en voi hyväksyä, koska se tietyllä tavalla, kun juuri on tehty päätös, vesittää tämän päätöksen, ja sen vuoksi olen vaatinut, että tämä kappale muutetaan toisen suuntaiseksi.

Totean vielä, rouva puhemies, valokin jo vilkuttaa, harvoin olen käyttänyt aikaa näin pitkälti, että puhuin resursseista. Olen aivan samaa mieltä kuin mietinnön eräessä vastalauseessa. Resursseja on ehdottomasti saatava lisää. Olen sitä mieltä, että jos myönnetty turvapaikat Suomessa lisääntyvät, niin nykyisestä kiintiöpakolaisuudesta pitää vallan luopua. Tätä 500 kiintiöpakolaisen määrää, joka päätetään vuosittain budjetissa, ei tulisi enää sen jälkeen hyväksyä.

Sitten olen tietyllä tavalla kiinnostunut seuraavasta: En väitä mitään. Mutta kuinka paljon Suomen Punainen Risti mahdollisesti saa katetta niistä rahoista, mitä se saa valtiolta hoitaessaan tiettyjä pakolaistoimintoja? Onko se heille aivan pyyteetöntä vai jääkö joku prosentti mahdollisesti Punaiselle Ristille tästä asiasta? Se olisi mukava joskus selvittää, koska kaikenlaisia väitteitä tietysti kuulee.

Ed. Laitinen (vastauspuheenvuoro):
Rouva puhemies! Tässä haluan kiinnittää

vain erääseen asiaan huomiota, joka muissakin puheenvuoroissa ja lehdistössä yleensä on herättänyt huomiota, kun puhumme näin voimakkaasti tästä pakolaiskysymyksestä. Samaan aikaan itänaapurista pursuaa bussi- ja laivalasteittain erään ammatin harjoittajaa sutenööreineen, trokareita, huumekuriireja, ja koko mafia on kohta noussut maihin. Tästä ei niinkään olla huolestuneita, vaan aivan näistä viattomilta näyttävistä pakolaisista kyllä.

Jollain lailla olen ihmetellyt tätä asetelmaa sekä eduskunnassa että myös kansalaisten joukossa. Nyt kun on vaadittu pakolaisilta heti työhön ryhtymistä, niin tulee mieleen, että sekö tässä rauhallisessa suhtautumisessa onkin näihin itänaapurin huoriin ja muihin, kun he hakeutuvat heti töihin tänne saavuttuaan. Kaikki näyttäisi olevan hyvin.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tuo ed. Aittoniemen puheenvuoro osoitti, että kyllä meillä oli vain se yksi asia, josta olimme samaa mieltä, nimittäin resursien lisääminen, josta myös koko valiokunta lausunnossaan on yhtä mieltä.

Sitä minä kyllä ihmettelen ja siitä nyt haluankin mielipiteeni sanoa, että ed. Aittoniemi on sitä mieltä, että laissa pitäisi määrätä ja nimetä kaikki ne henkilöt, jotka voivat osallistua turvapaikkahakemuksen käsittelyyn. Vain muistutan, että kun tänään täällä salissa esitettiin, että poikkeustilasta pitäisi antaa eduskunnan lailla päättää, niin siinä asiassa ed. Aittoniemi oli kokonaan toista mieltä. Mutta nyt hän esittää, että tällaisista virkanimikkeistä pitäisi kuitenkin lailla säätää.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemen värikäässä puheenvuorossa oli muutama kohta, joihin haluan puuttua. Ensinnäkin heitto SPR:n suuntaan oli minusta erittäin vakava ja huolestuttava. Onko nyt ymmärrettävä niin, että seuraava uhri SMP:n propagandas-
sa on Suomen Punainen Risti. Tähän on syytä takertua välittömästi ja ryhtyä asiaa puimaan asiallisesti sen takia, että nyt ollaan jo sellaisilla vesillä, joilla ollaan todella — ja minä sanon, että ilmeisen katteettomasti sekä erittäin vakavasti — puuttumassa yhteiskunnan erääseen turvajärjestelmän osaan.

Toisekseen ed. Aittoniemi oli pakolaisasiasta huolissaan. Luulisin, että se ongelma vähenisi merkittävästi, jos SMP vaikenisi tässä asiassa.

Ed. Kalima (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi kiinnitti huomiota siihen rahamäärään, joka pakolaisen huollosta aiheutuu. Hän totesi, että aikuisen pakolaisen ylläpitäminen vuodessa maksaa 162 158 markkaa. Tästä on lyhyt matka siihen ajatukseen, että pakolainen itse saisi tämän rahan. Näin suinkaan ei asianlaita ole. Meillähän ongelmana on se, että käsittely viipyy niin kauan, että siitä aiheutuu kustannuksia. On selvää, että suuri osa pakolaisista, varsinkin jos Somaliassa tilanne rauhoittuu, voi muuttaa ja ehkä tuleekin muuttamaan omaan maahansa. Sen takia tietysti olisi paikallaan, että tätä menettelyä kiirehditään. Ei ole syytä antaa sellaista kuvaa, että pakolainen saisi muuta kuin välttämättömän ylläpidon, ja se mielestäni on oikein.

On huomattava, että poliisi on saanut nyt sellaisia tehtäviä, joista ilman resurssien lisäämistä poliisitoimi ei selviä, mm. tulkkeja puuttuu. Pakolaisselvityksen laatiminen kestää kauan, sillä ne ovat laajoja, yleensä 25—30 sivua. Ennen kuin selvittely laaditaan, niin se vie aikaa. Minusta olisi olennaista kiinnittää huomiota tähän proseduuriin, jotta myös se olisi inhimillinen ja nopea.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kiinnitin huomiota samaan, mihin ed. Kalima. Aivan oikein ed. Aittoniemi tunnusti, että meillä ei ole määrällistä ongelmaa pakolaisten suhteen. Se pitää paikkansa. Myöskin taloudellinen ongelma on hyvin suhteellinen. Suomi on kallis maa, ja totta kai tulee pakolaistenkin eläminen kalliiksi. Meillä ei ole kyllä tapana laskea sitäkään, mitä yhden suomalaisen eläminen ja elättäminen maksaa silloin, kun hän joutuu turvautuvaan sosiaaliturvaan jne.

Mutta suhteellista se on myös siinä mielessä, miten paljon meillä on todellakin varaa hyvinvointivaltiona auttaa niitä ihmisiä, jotka tulevat maista, joissa kansantulo liikkuu 2 000 markan paikkeilla, samalla kun suomalaiset pelkästään rahapeleihin panevat 1 200 markkaa vuodessa. Kun tämä vertailu otetaan huomioon, niin kyllä kai meillä on

myös taloudellisia mahdollisuuksia. Kasvava ärtymys kansalaisten keskuudessa johtuu hyvin paljon siitä, että vaikka tiedetään, niin ei kerrota tosiasioita siitä, miten esimerkiksi pakolaiset tämän rahan saavat käyttöönsä. Pelkän toimeentulotuenhan he itse saavat käyttöönsä. Tällaista kasvavaa ärtymystä edelleen kasvatetaan tahallaan sen tyyppisillä puheilla, mitä ed. Aittoniemi täällä esitti.

Nopeutetusta menettelystä puhuessaan ed. Aittoniemi kyllä paljasti näkökulman, joka on täysin päinvastainen kuin minulla. Hänellä on tavoitteena saada hyvin nopeasti vain turvapaikanhakija pois, kun taas ulkoasiainvaliokunnan tavoitteena oli myös se, että myös nopeutettu menettely takaa oikeusturvan ja sen vuoksi haluttiin nimenomaan lakitekstiin nopeutettu menettely. Se ei ole mikään pikatuomio, vaan se on todella tapa, jossa voidaan myös oikeusturva taata samalla, kun ilmeisen perusteettomat turvapaikkahakemukset voidaan hyvin nopeasti käsitellä.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Luvalla sanottuna, ed. Aittoniemi, olen vähän pettynyt SMP:n rooliin tässä lain käsittelyssä. (Ed. Aittoniemi: Ei se mitään uutta ole!) Jos pysytään lakitekstissä, niin esiintyminen on kyllä hyvin aneemista. Luulen, että ed. Laine saa tätä kautta vastauksen äskeiseen kysymykseensä. Kun pitää olla eri mieltä eikä oikein löydä sitä sopivaa tapaa, pitää ruveta luettelemaan virkamiesten nimiä. Sillä tavalla ainakin saa asian ulospäin näyttämään siltä, että SMP olisi tässä laissa keksinyt jotain, mikä edes joltain osin vastaisi huippuunsa viritettyä vaalimainontaa. Itse asiassa mitä ilmeisimmin SMP on sillä linjalla, joka todennäköisesti on eduskunnan enemmistön kanta, itse lain suhteen, eikä siihen ole mitään erityistä uutta näköjään löytymässä.

Toteaisin ed. Laitiselle, että huolettomuutta ei tämän idästä tulevan rikollisuuden kohdalla ei ole. Minä varsin hyvin tiedän, että esimerkiksi sisäasiainministeriössä hyvin tarkkaan tällä hetkellä tutkitaan mahdollisuuksia painaa jarrua idästä leviävälle järjestäytyneelle rikollisuudelle. Myöskin parlamentaarinen poliisiasian neuvottelukunta parastaikaa pui tätä asiaa.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Voin sanoa ed. Niinistölle

ensinnäkin sen, että kyllä tämä 33 § voidaan ottaa pois, eivät nämä virkanimikkeet ole oleellisia. Oleellista on 34 §:n nopeutettu käsittely ja 40 §:n karkottaminen. Nyt ed. Niinistö puuttui sellaiseen, mikä ei ole ollenkaan tärkeää ja oleellista.

Mitä tulee ed. Wahlströmin puheisiin, niin on se ihmeellistä. Ilmoitan markalleen, mitä pakolaishuolto tulee maksamaan. Se on vähimmäissumma, ja se on huomattavasti enemmän, jos otetaan kaikki kustannukset. Mutta tämä 162 158 markkaa on ministeri Hämäläisen allekirjoittaman vastauksen mukainen summa. Eikä sillä ole yhteiskunnalle mitään merkitystä, mihin ne rahat menevät, se on se kustannus yhteiskunnalle. Minä olen arvellut, että tämä systeemi maksaa tällä hetkellä näillä systeemeillä lähes 400 miljoonaa markkaa vuodessa Suomelle. Se on aika kallista. Eikä sillä ole mitään merkitystä, saavatko pakolaiset päivärahaa vai eivät, en minä sitä kadehdi. Nyt on kysymys siitä, että meidän pitää saada ruuhkat puretuksi ja systeemi pyörimään, jotta meille yhteiskunnassa ei tulisi niin valtavan suuria kustannuksia. Olen pyrkinyt ihan tarkalleen pysymään näissä markkamääriissä, mitkä olen tiennyt.

Mitä tulee SPR:ään, olen sanonut, että haluaisin tietää, saako SPR jonkinlaista kaetta, 10 prosenttia tai 20 prosenttia kokonaiskustannuksista, vai onko se täysin pyyteetöntä toimintaa. Kansalaisten olisi mukava tämä asia tietää. En osoita kunnianarvoisaa järjestöä kohtaan mitään muita epäilyksiä, mutta olisi mukava tietää, mikä on maksusysteemi SPR:n suuntaan.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Niin kuin ed. Aittoniemi varmaan huomasi, en asettanut lainkaan kyseenalaiseksi mainittua summaa. Totesin vain, että ongelma ei ole taloudellinen siihen nähden, mikä on Suomen kansan kantokyky. Eikä suinkaan pakolaisten tänne tulo kaada talouttamme. Meillä on annettu miljardien verohelpotuksia yrityksille, miljardien verohelpotuksia varakkaille ihmisille ja kuitenkin nyt yritetään antaa kuva, että 162 000 markkaa pakolaista kohti kaataa taloutemme. Siitä ei ole varmasti kysymys. Se ei ole edes siis talouden ongelma.

Silti olen täysin samaa mieltä kuin ed. Aittoniemikin siitä, että käsittelyajat pitää

saada nopeaksi niin, että turvapaikanhakijat, jotka eivät pakolaisen statusta saa, voidaan saada pois täältä nopeasti, niin että turhia tapauksia ei ole. Siinäkin olen aivan samaa mieltä, että resursseja pitää saada Ulkomaa-laiskeskukseen, että asia voidaan hoitaa.

Mutta korostan vielä sitä, että ei tämä ole edes taloudellinen ongelma meille. Tietysti meillä pitää olla mahdollisuus omista asioista päättämiseen tässäkin suhteessa, mutta olemme mukana sivistysvaltiona YK:n pakolais-sopimuksissa. Jos äärimmilleen jatketaan sitä, mitä ed. Aittoniemi esittää, niin siitä seuraa se, että irtisanoudumme sopimuksista. Vastaavasti silloin kohdeltaisiin myös suomalaisia. Toivottavasti emme joudu sellaiseen tilanteeseen, että me joudumme pakene-maan johonkin maahan, jossa meitä ei otet-taisi vastaan.

Ed. Niinistö: Arvoisa puhemies! Puu-tun ensiksi vielä muutamalla sanalla pikakä-sittelyyn, jonka ed. Aittoniemi voimakkaasti toi esiin. En ymmärrä, miten ed. Aittoniemen järjestelmä poikkeaisi asetuksen tasoisesta järjestelmästä, joka tällä hetkellä toimii ja toimiipa varsin ripeästi. Pyrittiin näköjään yhdessä päivässä tekemään päätöksiä. Siitä on aika vaikea päätöksentekoa kyllä nopeut-taa.

Mutta näkökulma, jonka haluan keskuste-luun tuoda, liittyy vähän toiseen asiaan. On aika yllättävää ollut havaita, että kun ulko-asiainvaliokunta on mietintönsä suhteen ehkä hivenen haparoiden äänestänyt, niin julkisuudessa esitetään, että eduskunnan yli olisi kävelty. Minusta se on käsittämätön väite. Nimittäin lakiehdotusta on käsitelty koko syksyn ajan eduskunnan lakivaliokun-nassa, joka täysin yksimielisesti hyväksyi hallituksen esityksen. Jos joku on jonkun yli kävellyt, niin väitän, että lakivaliokunta kä-veli yli virkamiesvalmistelun tässä asiassa, jota virkamiesvalmistelua olen suuresti jää-nyt ihmettelemään ja josta muutaman aja-tuksen aion esittää.

Sisäasiainministeriö valmisteli aikanaan ehdotuksen ulkomaalaislaiksi. Tarina kertoo, että ministeriö lähti liikkeelle ns. subjektiivisesta oikeudesta eli siitä, että pakolaisaseman täyttävä saa subjektiivisen oikeuden turva-paikkaan Suomessa. Hallituksen käsittelyn yhteydessä ja kuulopuheiden mukaan tasa-vallan presidentin tahdosta tuo keskeinen

periaate muutettiin tarkoituksenmukaisuus-harkintaan perustuvaksi eli sillä tavoin, että Suomi säilyttää vapaan harkintavallan pako-laisten määrän suhteen. Tässä tarkoituksessa hallitus muutti esityksen 30 §:ää, jolloin til-lanne näytti selvältä, kunnes lakivaliokun-nassa havaittiin, että hallituksen esityksen 31 § oli kirjoitettu ja jäänyt edelleen subjek-tiivisen oikeuden perusteelta tehdyksi. Näin ollen oli päädytty tilanteeseen, jossa kaikki asiantuntijat olivat sitä mieltä, että hallituk-sen tahto ei toteudu siinä esityksen pykälä-rakennelmassa, joka oli puolivahingossa il-meisesti päässyt läpi ja jota lakivaliokunta käsitteli.

En tiedä, oliko käynyt sillä tavalla, että sisäasiainministeriössä ei tykätty hyvää, että ehdotuksen keskeiseen periaatteeseen puutut-tiin. Jäin kyllä kummastelemaan sitä, että vaikka rautalangasta väännettiin sisäasiain-ministeriölle ylintä virkamiesjohtoa myöten mallia siitä, että pykälätekstin tulee vastata perusteluja, hallituksen tahtoa ja teknisesti toteuttaa se, niin tuollaista ehdotusta ei missään vaiheessa saatu. Päinvastoin, asia vietiin pahempaan ja yhä tulkinnanvaraisem-paan suuntaan.

Lakivaliokunnan kannalta tilanne oli aika lailla absurdi. Mistään ei tullut ehdotusta, jolla olisi toteutunut se tahto, jonka hallitus oli ilmaissut ja johon lakivaliokunta yksimie-lisesti myös yhtyi. Niinpä se oli lakivaliokun-nan itse tehtävä. Teknisestihän se tapahtui sillä tavalla, että pykälät 30 ja 31 yhdistettiin.

Mitä tästä kaikesta sitten jää jäljelle? Siitä tarkan miettimisen jälkeen on jäänyt jäljelle se, että ei ole mikään ihme se, että Suomen-maassa ulkomaalaiskysymykset ovat ihmet-elyn kohteena. Kyllä minulle jäi se kuva, että sisäasiainministeriössä ei haluttu ymmär-tää asiaa. Sitten on vielä vakavammin tilan-ne, ellei sitä todellisuudessa ymmärretty.

Arvoisat kansanedustajat! Ottaisin esille myös toisen asian, joka liittyy tämän päivän taikasanaan eduskunnassa, ja se taikasana on kansainvälisten sopimusten edellyttämä asia. Luulen, että me kaikki olemme kuulleet mitä erilaisimmissa yhteyksissä asiantuntijoita, jotka kertovat, että tällaiseen ja tällaiseen kansainvälisen sopimukseen Suomi on sitou-tunut tai että tällaisen sopimuksen, johon olemme sitoutuneet, tulkinta edellyttää täl-laista ja tällaista lainsäädäntöä. Lakivalio-kunta meni tässä yhteydessä "retkuun" siinä

mielessä, että työnantajarikosten kohdalla meille annettiin valtion viranomaisten taholta selvästi ymmärtää, että Suomi on sitoutunut johonkin Ilon sopimukseen, joka vaatii säätämään tällaisen ja tällaisen lain. Jäi harmittamaan, ettei näitä kaikkia ilmoituksia tule kontrolloiduksi. Onneksi ulkoasiainvaliokunta sen kontrolloi ja näyttää ehdottavan muutosta, jota lämpimästi kannatan.

Ed. Björkstrand: Arvoisa puhemies, värderade talman! Ulkomaalaislain käsittely lakivaliokunnassa, jossa se oli lausunnolla, oli hyvin perusteellinen, kuten jo olemme kuulleet. Tähän vaikutti osaltaan myös se, että sisäasiainministeriö ilmoitti jo varhain syksyllä, että kesällä annettu esitys ei ollutkaan lopullinen, vaan että ministeriö tulisi tekemään tarkennuksia esitykseensä. Näin myös tapahtui hyvin epävirallisessa ja vaikeaselkoisessa muodossa. Tämänkin jälkeen valiokunta joutui tekemään useita muutosehdotuksia esitykseen, kaiken kaikkiaan yli 30 pykälään.

Lakivaliokunta käsitteli asiaa toimialansa mukaisesti lähinnä oikeusturvakysymyksenä. Tämä oli kuitenkin niin keskeinen asia koko esityksessä, että me jouduimme käymään läpi käytännöllisesti katsoen koko esityksen.

Oikeusturva kohenee nyt ehdotetuilla muutoksilla ennen muuta sillä, että yhä useammat ulkomaalaislain nojalla tehtävät päätökset tulevat valituskelpoisiksi. Peruskysymys on, tuleeko ulkomaalaisella olla subjektiivinen oikeus tietyn edellytyksin asettua juuri Suomeen. Jos vastaus on kyllä, tuomioistuin, joka käsittelee laillisuus- eli oikeuskysymyksiä, on valituksen oikea osoite. Jos taas viime kädessä on kysymys tarkoituksenmukaisuusharkinnasta, valituksen käsittely kuuluu hallintoviranomaisille, kuitenkin niin, että luodaan järjestelmä, joka käsittelee valituksia asiantuntevasti ja yhdenvertaisuusperiaatetta noudattaen.

Lakivaliokunta päätyi ratkaisuun, jossa on ainoastaan yksi valitusaste, mikä täyttää kansainvälisten sopimusten asettamat vaatimukset. Tämä turvapaikkalautakunta toimisi oikeusministeriön eikä sisäasiainministeriön yhteydessä. Tällä turvattaisiin lautakunnan itsenäisyys varsinaiseen hallintoon nähden sekä vahvistettaisiin muutoksenhakijoiden ja muidenkin luottamusta lautakuntaan. Tuomioistuinluonnetta vahvistettiin myös sillä,

että kaikkien puheenjohtajien tulee olla tuomarin tehtäviin perehtyneitä oikeustieteen kandidaatteja.

Lakivaliokunta halusi myös poistaa sidonnaisuudet eri ministeriöihin lautakunnan jäsenten osalta. Lakivaliokunnan ehdotuksen mukaan heiltä vaadittaisiin kansainvälisen oikeuden, pakolaisasioiden tai ulkomaalaisasioiden tuntemusta. Jäsenet valittaisiin viideksi vuodeksi, ja heidän oikeudestaan pysyä tehtävässään olisi voimassa, mitä tuomarin viran haltijoista säädetään. Turvapaikkalautakunta olisi lakivaliokunnan tekemien tarkennusten jälkeen muuttunut selvästi tuomioistuinmuotoiseksi, vaikka se ei olisikaan varsinainen tuomioistuin.

Koska turvapaikkalautakunnan päätökset aina sisältävät tarkoituksenmukaisuusharkintaa, minkä ratkaiseminen ei kuulu eikä sovellu korkeimman hallinto-oikeuden tehtäviin, lakivaliokunta ei tässä vaiheessa esittänyt jatkovalitusjärjestelmän luomista. Tähän vaikuttivat myös jo nyt aivan liian pitkiksi venyneet käsittelyajat. On kuitenkin ajateltavissa, että lautakunnan päätöksestä voisi valittaa oikeuskysymyksissä korkeimman hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntäisi valitusluvan ns. ennakkopäätösperusteella. Oikeuden toimivalta olisi tällöin hyvin rajoitettu ja koskisi laillisuuskysymyksen kannalta vain sellaisia seikkoja, joista huolehtiminen kuuluu erityisesti ylimmän oikeusasteen tehtäviin. Tällä voisi olla merkitystä lain soveltamisen kannalta sekä se turvaisi paremman yhtenäisyyden käsittelyssä. Tähän nyt ei kuitenkaan päädytty, mutta asiaa olisi joka tapauksessa seurattava, ja mikäli epäkohtia myöhemmin ilmenee — esimerkiksi ulkomaalaisasioissa uhkaa muodostua muusta hallintolainkäytöstä keskeisiltä periaatteiltaan poikkeavaa käytäntöä — olisi lakia viipymättä korjattava.

Toinen periaatteellisesti tärkeä kysymys oli nopeutetun menettelyn käyttöönotto. Lakivaliokunta päätyi jo varhaisessa vaiheessa käsitykseen, että tämän toteuttaminen oli tarpeen vaatima ja tapahtuisi parhaiten uuden ulkomaalaislain pohjalta eikä vanhaa lakia muuttamalla. Pidän henkilökohtaisesti ulkoasiainvaliokunnan tarkennuksia nopeutettuun menettelyyn asianmukaisina ja oikeusturvaa lisäävinä.

Korostan vielä, että oikeusturvaa on lisät-

ty lakivaliokunnan ehdotuksen mukaisesti myös niin, että valtio vastaa turvapaikka-asiassa annetusta yleisestä oikeusavusta sekä tulkkauksesta aiheutuneista kustannuksista.

Lopuksi muutama sana julkisuudessa paljon keskustelua herättäneestä kysymyksestä pakolaisen subjektiivisesta oikeudesta asettua Suomeen. On väitetty ja ulkoasiainvaliokunta näyttää yhtyvän tähän ponnessaan, että subjektiivisen oikeuden antaminen lisäisi pakolaisten oikeusturvaa Suomessa. Rohkenen epäillä tätä.

Viittaen tässä esimerkiksi tämän päivän lehdissä olleeseen asiantuntijalausuntoon, jonka on antanut henkilö, joka on toiminut juristina YK:n pakolaiskomissariaatissa Unhcr:ssä ja johtanut tämän järjestön oikeusosaston työtä Bonnissa. Hän väittää, että subjektiivisen oikeuden antaminen käytännössä esimerkiksi Saksassa on johtanut pakolaisen kannalta huonompaan lopputulokseen kuin se, että lainsäädännössä olisi lausuttu, kuten myös lakivaliokunta ehdotti ja mihin ulkoasiainvaliokunnan enemmistö on päätnyt, "voidaan antaa".

Kysymys muuttuu nimittäin yksinomaan juridiseksi, ja tarkoituksenmukaisuusharkintaa ei enää voi harjoittaa. Niinpä esimerkiksi Länsi-Berliinin senaatti vuonna 1986 määräsi 3 000—5 000 libanonilaisen ja palestiinalaisen pakolaisen lähettämistä takaisin sodan keskelle Beiruttiin, koska he eivät täyttäneet muodollisesti Geneven pakolaissopimuksessa asetettuja vaatimuksia. Samaan hengenveetoon todettiin, että tämä oli todella epäinhimillistä, mutta muodollisista syistä ei heitä siis voitu pitää Saksassa.

Itse asiassa subjektiivisen oikeuden antaminen voi johtaa pakolaisen kannalta huonompaan lopputulokseen kuin nyt esitetty muoto "voidaan antaa", joka mahdollistaa harkintaa puolin ja toisin.

Suomen pakolaispolitiikan ydinkysymys on, kuinka kielteiset asenteet meillä on ulkomaalaisia kohtaan. Se heijastuu lain tulkiin, olipa se kirjoitettu kumpaan muotoon tahansa. Tässä on todella paljon toivomisen varaa, varsinkin kun kuuntelee ed. Aittoniemen esittämiä näkökohtia, joissa ihmisen oikeuskysymyksiä tarkastellaan rahakysymyksinä ja nämä rahakysymykset lähtevät siitä, että tässä maassa ei ole ajoissa hoidettu asutokysymyksiä ja näiden ihmisten oikeusturvakysymyksiä riittävän hyvin. Eli kustan-

nukset nousevat sen takia, että asioihin ei ole perehdytty riittävän ajoissa.

Värderade talman! I den offentliga debatten om utlänningslagen har snart sagt allt intresse koncentrerats till frågan om utlänningsars subjektiva rätt att få asyl i Finland, konkret om det skall heta "beviljas" eller "kan beviljas" asyl.

I lagutskottet föreslog vi en rad förbättringar när det gäller utlänningsarnas rättstrygghet i Finland. Besvärinstansens förändrade helt utseende i riktning mot en domstol, vi betonade vikten av att staten skulle stå för rättegångskostnader och kostnader för tolkar. Men i den aktuella stridsfrågan stannade vi för formen "kan beviljas".

Som en tidigare Unhcr juridiskt sakkunnig framhåller i en av dagens tidningar behöver en subjektiv asylrätt inte alls leda till större rättstrygghet och ett liberalare förfarande än om man ger myndigheterna prövningrätt. Flyktningarna måste nämligen i så fall bevisa att de har den åsyftade flyktningstatusen i Genèvekonventionen, vilket kan leda till uppenbara svårigheter. I Västberlin utvisade man till exempel 3 000—5 000 palestinier och libaneser till inbördeskrigets Beirut år 1986 trots den subjektiva rätten, i västtysk lag inskrivna rätten, eftersom dessa personer inte juridiskt uppfyllde Genèvekonventionens krav. Samtidigt konstaterade man att det här var ytterst omänskligt. Med en friare prövningrätt hade man varit tvungen att ta hänsyn till de faktiska konsekvenserna av utvisningsbeslutet och personerna ifråga hade antagligen fått stanna i Tyskland.

Ytterst står och faller inte flyktningpolitiken i Finland på om det i lagen står "kan beviljas" eller "beviljas". Det blir i alla fall fråga om en prövning, en allsidigare prövning i det förra fallet och en strikt juridisk i det senare. Vad det ytterst handlar om är våra attityder till utlänningsar. Och dem kan man tyvärr inte rå på genom lagstiftningsåtgärder.

Utlänningsars rättstrygghet i Finland förbättras mer genom den ändring lagutskottet föreslog när det gäller besvärsnämndens sammansättning och genom den rätts- och tolkhjälp de nu garanteras från samhällets sida än om man inför en subjektiv asylrätt åt dem i lagen. Det kan tyvärr få rakt motsatta effekter.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Täytyy sanoa, että en tunne Saksan liittotasavallan lainsäädännön tuota pykälää. Mutta ihmettelen kyllä kovasti, miten niin monet asiantuntijat valiokunnassa olivat voineet päätyä sille kannalle, että 30 § voidaan kirjoittaa siten, että pakolaiselle "annetaan turvapaikka". Miten he voisivat sellaiselle kannalle tulla, jos näin todella olisi, kuin ed. Björkstrand väittää?

Nimittäin on syytä muistaa, että kyllä siinäkin tapauksessa on harkintaa sen takia, että vaikka kirjoitettaisiin siihen muotoon, että "turvapaikka annetaan", niin edelleenkin säilyvät monet eri ehdot. Ensinnäkin jo siinä pykälässä todetaan, että turvapaikka voidaan antaa, "jos hän oleskelee" jne., ja vielä sanotaan, että ulkomaalaisella "on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa" jne. Sitten sanotaan tämän pykälän 2 momentissa uudessa muodossa erittäin paljon ehtoja, milloin turvapaikka voidaan jättää antamatta.

Minun on vaikea uskoa, että Suomen lainsäädännön muotoilu olisi huonompi kuin nyt valiokunnan enemmistön hyväksymä kanta, jos kirjoitettaisiin "annetaan turvapaikka".

Ed. Björkstrand (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kysymys on siitä, että jos kirjoitetaan "annetaan", henkilön on täytettävä Geneven sopimuksen vaatimukset pakolaisena. Nämä vaatimukset ovat sellaisia, että esimerkiksi kidutuksen kohteeksi joutunut ihminen ei ilman muuta täytä näitä vaatimuksia, ja hänet voidaan siis lähettää maasta, jos kirjoitetaan tällä tavalla. Mutta jos sen sijaan on vapaampi harkintamuoto eikä sidota sitä näin voimakkaasti Geneven sopimukseen, tällaiset todella humanitaariset asiat myös voidaan ottaa huomioon, mikä on tärkeä asia.

Ed. Taina: Arvoisa puhemies! Turvapaikanhakijoista ja ulkomaalaisasioista käytävää keskustelua sävyttää jako kahteen: rasistit—liberaalit. Tähän väliin sijoittuu kuitenkin suuri osa ihmisistä. Monet suomalaiset ovat sitä mieltä, että Suomella on velvollisuus ja varaa auttaa vainottuja ihmisiä. Se, että ihmiset tällä hetkellä ovat kuitenkin melkein pä aggressiivisia turvapaikanhakijoita kohtaan, johtuu tiedon puutteesta. Ihmiset

eivät ole varmoja siitä, ovatko nämä Suomeen pyrkivät pakolaiset vainottuja vai eivät.

Hämmennystä herättää se, miksi vaikkapa Afrikasta matkustetaan Suomen monen turvallisen maan halki. Tätä ei suomalaisten oikeustaju ymmärrä. Eräässä lehdessä oli haastateltu henkilöä, joka kertoi lähteneensä kotimaastaan vuonna 1988, oleskelleensa monessa maassa ja nyt tulleen Suomeen neuvostoliittolaisten avustamana. Ei ole ihme, jos tarina herättää ihmetystä, ihmiset kun varmasti mieltävät pakolaisen lähtevän kotoaan kiireesti henkensä kaupalla eikä kiertävän maailmaa sopivaa maata etsien. On aivan ymmärrettävää, että epäillään heidän hakevan Suomesta vain parempaa elintasoa.

Viranomaisten on annettava turvapaikanhakijoista ja heidän olosuhteistaan niin paljon tietoa, ettei jää mitään epäselvää siitä, että ne, joille turvapaikka myönnetään, ovat paenneet, koska heitä vainotaan. Vaitiolovelvollisuus, joka koskee yksilöitä, ei saisi estää riittävien tietojen antamista niistä olosuhteista, joista turvapaikanhakijat tulevat. Suomen kansa ei ole niin suvaitsevaista kuin yritetään uskotella. On tärkeää, että viranomaiset ja päätöksentekijät ottavat tämän toiminnassaan huomioon.

Jos ihmiset ärtyvät siitä, että pakolaiset sijoitetaan hienoon hotelliin, ei tällaiselle kritiikille turhaan pitäisi antaa aihetta. Ei myöskään pidä syrjäyttää suomalaisia heikossa asemassa olevia ihmisiä pakolaisten tieltä, niin kuin on tehty sijoittamalla pakolaisia alkoholistien katkaisuhuopaikkoihin. Suvaitsemattomuus ei lopu sillä, että ihmisiä kehoitetaan olemaan suvaitsevaisia.

On tehtävä kaikki voitava, että ihmiset tietävät riittävästi siitä, mistä turvapaikanhakijoiden kohdalla on kysymys. Epäluulojen hälventämiseksi on todella pyrittävä siihen, että hakemusten käsittely nopeutuu. Se on sekä pakolaisten että suomalaisten etu. On tehtävä selväksi, että turvapaikanhakijat saavat minimisosiaaliturvan eli toimeentulotuen perusosan eivätkä mitään muuta ja että he tällä rahalla itse huolehtivat toimeentulostaan. On tehtävä selväksi se, että Suomi ottaa ns. kiintiöpakolaisia, jotka se valitsee itse. Maahan tulee lisäksi ns. spontaanipakolaisia, joiden määrää emme voi ennakoida ja joiden oikeus turvapaikkaan selvitetään.

Tänne työhön tulevien määrästä päätämme itse. On tunnustettava sekin, että maahan pyrkii rikollista väkeä, jonka pääsyn poliisi pyrkii estämään.

Sekä julkinen sana että kansalaiset sekoittavat nämä eri ryhmät keskenään. Muun muassa on väitetty ja peloteltu ihmisiä sillä, että Suomeen voisi tulla miljoonia ihmisiä naapurista paremman elintason toivossa. Joku korkea viranomainenkin Neuvostoliitossa on tästä varoitellut. On unohdettu se, että länsimaat itsenäisinä maina päättävät itse maahanmuutosta. Jos taas tänne tullaan väkisin, puhutaankin jo aivan eri asiasta.

Hämmennystä ihmisten keskuudessa herättää se, että Suomen viranomaiset näyttävät olevan ulkomaalaisasioista eri mieltä. Mielestäni julkisuudessa ei viranomaisten pitäisi esittää toisiaan arvostelevia lausuntoja, niin kuin ainakin rivien välistä ulkomaalaiskuraattorin sijainen poliisin toimintaan äskettäin kohdisti.

Kokoomuksen eduskuntaryhmä on kiinnittänyt huomiota siihen, ettei yhteistyö viranomaisten kesken toimi. Viranomaisten eri näkemykset tulivat esiin ulkomaalaislain käsittelyssä lakivaliokunnassa. Oikeusministeriö edustaa kantaa, joka on kaukana todellisesta elämästä. Sosiaali- ja terveysministeriö yrittää olla sosiaalinen, ja sisäasiainministeriö yrittää vakuuttaa muille, että kaikki ei ole niin ruusuista kuin luullaan.

Turvapaikanhakijan oikeuksia ja sosiaaliturvaa käytetään myös hyväksi, ja tämän eliminointi on kaikkien etu, niin turvapaikan tarpeessa olevien kuin suomalaistenkin, jotka maksavat kustannukset byrokratiasta ja sosiaaliturvasta.

Ulkoasiainvaliokunnan äänestystulos turvapaikan myöntämisestä on aiheuttanut väitteitä siitä, että eduskunnan yli olisi kävelty. Koska asia oli vasta valiokuntakäsittelyssä ja sielläkin tiukassa äänestyksessä, ei tällaista johtopäätöstä voida tehdä. Vaikutti kylläkin oudolta, kun erään lehden mukaan puheenjohtaja Markus Aaltonen olisi äänestänyt vahingossa pykälän muutosehdotuksen puolesta, kun ei tiennyt presidentin kantaa. Mielestäni Markus Aaltosen niin kuin muidenkin valiokunnan jäsenten olisi pitänyt ymmärtää se, että kiistellyn pykälän sanamuoto turvapaikasta on oleellinen kysymys ulkomaalaislaissa. Ainakin lakivaliokunnan käsittelyssä tämä asia oli kaiken aikaa selvä.

Olen varma siitä, että suurin osa eduskunnassa muistaa edustavansa täällä Suomen kansaa ja toimii oman maansa etujen puolesta. Enemmistö eduskunnasta on varmasti hallituksen ja presidentin kanssa samaa mieltä siitä, että Suomi, niin kuin kaikki muutkin itsenäiset maat, voi itse päättää turvapaikan myöntämisestä. Tämä päätösvalta on myös lailla turvattava.

Olen eri mieltä ulkoasiainvaliokunnan kanssa siitä, että subjektiivista oikeutta tulisi jatkossa harkita. Valiokunta on myös esittänyt, että siinä tapauksessa tulee valitusoikeutta jatkaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Kun Suomella on itsenäinen päätösvalta turvapaikkakysymyksissä, tuntuu oudolta, että vaaditaan moniportaista valitusmenettelyä turvapaikka-asioihin. Taustalla lienee ajatus siitä, että turvapaikkaa hakevat ovat aina oikealla asialla ja suomalaiset viranomaiset väärässä.

Se, että harkintavalta on Suomella, ei tietenkään tarkoita sitä, että turvapaikanhakijoihin suhtauduttaisiin kielteisesti, mutta lakien on oltava toimivia kaikissa tilanteissa. Voi tulla eteen sellaisia tapauksia, ettei turvapaikkaa haluta myöntää esimerkiksi poliittisista syistä. Muun muassa valtioiden pois potkittuja hirmuhallitsijoita on hakenut turvapaikkaa, ja vain harvat valtiot ovat olleet valmiita turvapaikan antamiseen. Kuitenkin nämä henkilöt ovat täyttäneet vainotun ihmisen kriteerin. Suomi on pieni kansakunta, jonka on ajateltava terveen itsekkäästi tilanteissa, joissa Suomen omat edut ovat uhatuina.

Ulkoasiainvaliokunta toteaa mietinnössään pitävänsä tärkeänä, että "hallitusmuodon perusoikeusluvun soveltamisalan laajentaminen lähtökohtaisesti myös ulkomaalaisiin on ollut vireillä olevan perusoikeuksien kokonaisuudistuksen tausta-ajatuksia". Tämä on todella radikaali kannanotto, ja ihmettelen sitä, että Suomen kansan edustajat ovat tulleet tähän tulokseen.

Suomen hallitusmuoto määrittelee Suomen kansalaisten yleiset oikeudet ja oikeusturvan. Mielestäni Suomen kansalaisuudella on oltava Suomessa jotakin merkitystä niin, että kansalaisilla on enemmän perusoikeuksia kuin ulkomaalaisilla. Olen varma siitä, että kaikissa maissa lähtökohta on tämä. Vaikka hallitusmuodon teksti tulisikin olemaan tasavertaisuutta korostavaa, on hallitusmuodos-

sa mielestäni määriteltävä nimenomaan Suomen kansalaisten oikeudet.

Minusta on outoa se, että melkein samaan hengenvetoon vastustetaan ulkomaalaisten omistusoikeutta, mahdollisuutta sijoittaa Suomeen pääomia ja mahdollisuutta ostaa Suomesta maata, mutta poliittiset oikeudet ollaan valmiit antamaan ilman muuta. Mielestäni kansainvälistymisen pitää lähteä siitä päästä, että me sallimme ulkomaalaisten tehdä työtä Suomessa ja omistaa omaisuutta mutta rajoitamme aika- ja kansalaisuusrajoituksilla esimerkiksi äänioikeutta.

Lainsäädännössä ulkomaalaisten oikeudet ovat edenneet suurin askelin. Viimeksi on keskusteltu ulkomaalaisten oikeudesta äänestää kunnallisvaaleissa ja melko lyhyestä asumisaikavaatimuksesta. Me tuudittaudumme siihen, että Suomeen ei kukaan tule ja että me voimme osoittaa humaania suvaitsevaisuutta antamalla ulkomaalaisille samat oikeudet kuin Suomen kansalaisille. Lähellä on kuuluisaksi tullut hyväntahtoinen hölmöys. Mielestäni lakien täytyy toimia myös siinä hypoteettisessa tilanteessa, jossa suomalaisten osuus Suomessa asuvista vähenisi.

Ed. Seppänen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Tainan sinänsä hyvässä puheenvuorossa oli jälleen viittaus subjektii-viseen oikeuteen, ja nyt esitettiin jälleen uusi versio siitä, mihin se saattaa johtaa. Mikäli lakiin kirjoitettaisiin ”ulkomaalaiselle annetaan turvapaikka”, en usko, että sen jälkeen joku hirmuhallitsija voitaisiin sen perusteella tänne ottaa ja antaa hänelle turvapaikka, sillä saman pykälän 2 momentti, johon äsken jo viittasin, asettaa hyvin selviä ehtoja. Turvapaikka voidaan jättää antamatta, jos siihen on Suomen turvallisuuden johdosta erityistä syytä — sekin voisi olla jo peruste — tai jos ulkomaalainen on tehnyt kansainvälisten sopimusten määritelmän mukaisen rikoksen rauhaa vastaan, sotarikoksen tai rikoksen ihmisyyttä vastaan taikka törkeän muun rikoksen kuin poliittisen rikoksen. Eivätkö jo nämä riitä esimerkiksi tällaisessa tapauksessa varsin hyvin?

Minusta pitäisi pysyä kohtuudessa silloin, kun puhutaan siitä, mitä eroa sillä on, jos

sanotaan ”voidaan antaa turvapaikka” tai ”annetaan turvapaikka”. Tällaista eroa siinä ei varmastikaan ole, että voitaisiin sen perusteella vapaammalla muotoilulla antaa turvapaikkoja rikollisille ja hirmuhallitsijoille.

Ed. Haavisto: Arvoisa puhemies! Olin läsnä ulkoasiainvaliokunnan kokouksessa 6.2. asian ratkaisevassa käsittelyssä, mutta kun olen viimeinen varajäsenistä, penkit täytyivät kovin nopeasti — harvinaista ulkoasiainvaliokunnassa — eikä minulla ollut sitten mahdollisuutta osallistua äänestyksiin eikä jättää eriävää mielipidettä. Sen vuoksi ilmoitan nyt aluksi, että yhdyn siihen eriävään mielipiteeseen, jonka edustajat Kuuskoski-Vikatmaa ja Wahlström ovat ulkoasiainvaliokunnan mietintöön jättäneet, ja tulen lain toisessa käsittelyssä äänestämään eriävän mielipiteen mukaisesti.

Mielestäni vastalauseessa on puututtu lain kaikkiin keskeisiin heikkouksiin, joista tietysti 30 § on yksi ilmeisimpiä. Kuten ed. Wahlström on maininnut, 30 §:n 2 momentissa esitetään jo riittävä määrä erilaisia rajauksia turvapaikan antamiselle, ja esimerkiksi Suomen turvallisuus on varsin väljä ilmaisu. Sen vuoksi 30 §:n 1 momentissa olisi aivan hyvin voinut olla sanamuoto ”ulkomaalaiselle annetaan turvapaikka”. Mielestäni se olisi vastannut paremmin Suomen allekirjoittamaa Geneven pakolaissopimusta tai ainakin sen henkeä.

En myöskään ymmärtänyt ed. Björkstrandin ajatuksenjuoksua, jossa hänen mielestään ”voidaan antaa” jotenkin toisi enemmän mahdollisuuksia kuin ”annetaan”, kun molempia kuitenkin seuraa sana ”jos”, jossa määritellään, missä tapauksissa turvapaikka voidaan antaa tai annetaan. Ainakaan Suomen kieliopin mukainen ed. Björkstrandin ajatuksenjuoksu ei ollut.

Vastalauseen 33 § korostaa pakolaisvaltuutetun laillisia oikeuksia, ja 45 § vastalauseessa panisi rajoja sille, miten alle 18-vuotiaat voidaan ottaa säilöön. Nämä ovat mielestäni tärkeitä huomautuksia, samaten 59 §, joka liittyy valitusteihin, ja 72 §, joka rajoittaisi sitä, milloin hallitus voi poiketa ulkomaalaislain määräyksistä. Nämä vastalauseen huomautukset ovat mielestäni perusteltuja.

Mutta ehkä aika vakavan sävyn koko ulkomaalaislain käsittelylle antoivat alkuvii-

kon tapahtumat Eteläsatamassa, kun Georg Otsilla tuli puolitoistasataa somalia Suomeen hakemaan turvapaikkaa, koska näiden somalien käsittelyssä alkoi ilmetä piirteitä, jotka eivät olleet sen enempää vanhan kuin uudenkaan lain mukaisia vaan enemmän muistuttivat jonkinlaista poliisivaltion toimintaa. Minun käsityksekseni jäi, että vain Suomen Punaisen Ristin ja pakolaisneuvonnan tavallaan kansalaisrohkeus ja nopea tapausten kulkuun puuttuminen pelastivat asian käsittelyn edes jotenkin lain mukaiselle tolalle niin, että esimerkiksi nämä somalit kykenivät jättämään turvapaikkahakemuksensa viranomaisille.

Suomen hallitus on tehnyt päätöksen siitä, että Neuvostoliittoa pidetään turvallisenä valtiona, ja mielestäni se on Neuvostoliiton nykytilannetta ajatellen omaperäinen päätös. Suomi lienee maailman ainoa maa, joka pitää Neuvostoliittoa Geneven pakolaissopimuksen tarkoitamina turvallisenä maana. Yleensä kai on lähdetty siitä, että turvallinen maa on maa, joka on allekirjoittanut Geneven pakolaissopimuksen ja jossa on voimassa turvapaikan hakemista koskeva lainsäädäntö ja jolla on valmius vastata pakolaisten maassaolosta. Kaikki nämä edellytykset Neuvostoliitolta tällä hetkellä puuttuvat.

Asiaa ei mielestäni lievitä se, että Neuvostoliitto on ilmaissut kiinnostuksensa pakolaissopimukseen liittymiseksi. Ennen kuin lainsäädäntö on kunnossa ja sopimukset on tehty, eivät turvallisen maan kriteerit täyty. Esimerkiksi Neuvostoliiton Punainen Risti on ilmoittanut, ettei sillä tässä tilanteessa ole valmiutta vastata pakolaisista, koska oman maan humanitaariset tehtävät työllistävät sen täysin, ja se on kai tällä hetkellä aika ymmärrettävää.

Tämä hallituksen tulkinta herättää myös kysymyksen, mistäpäin pakolaiset Suomen tulisivat, kun Pohjoismaat ovat turvallisia maita, Neuvostoliitto on turvallinen maa. Juurikaan kolmansista maista meillä ei ole suoria lentoyhteyksiä Suomeen. Niinpä Suomi on aika hyvin blokeerattu kyllä pakolaisilta tällä hallituksen tulkinnalla. Ei ole mitään reittiä, mitä pitkin pakolainen voisi tulla Suomeen niin, ettei hän olisi tullut jonkin turvallisen maan kautta tässä tilanteessa. Suomi käytännössä näillä hallituksen päätöksillä voi eristää itsensä kokonaan pa-

kolaisongelmasta ja lähettää kaikki takaisin mihin ilmansuuntaan tahansa.

Suomen tulisi tietenkin tässä tilanteessa tukea sitä, että Neuvostoliitto liittyisi Geneven sopimukseen, ja voitaisiin ajatella, että Suomi tukisi esimerkiksi Neuvostoliiton Punaista Ristiä siinä, että Neuvostoliiton Punainen Risti kykenisi tulevaisuudessa huolehtimaan pakolaisten huollosta Neuvostoliitossa.

Herra puhemies! On ikävää, että ulkomaalaislain muut puolet ovat jääneet pakolaiskysymyksen varjoon. Käsittellehän tämä ulkomaalaislaki kaikkia Suomessa asuvia ulkomaalaisia, heidän oikeuksiaan. Pakolaiset ja turvapaikanhakijat ovat tästä joukosta kuitenkin vain murto-osa. Erityisesti kritiikkiä ansaitsee Suomen edelleenkin monimutkainen työlupakäytäntö. Vaikka ulkoasiainvaliokunta muutti lain 27 §:ää järkevämmäksi siten, että painavan syyn vuoksi ulkomaalaisen työlupa voidaan antaa rajoittamatta sitä määrätylle alalle, niin rajoitus jää yhä kuitenkin pääsäännöksi. Uusi laki on tietysti parannus siihen verrattuna, että vanhassa laissa määrättiin vielä työnantajan työluvassa, ei pelkästään ala, jolla toimitaan.

Tämä tuntuu kuitenkin täysin tarpeettomalta jäänteeltä nykyajan maailmassa. Jos olemme valmiit, niin kuin mielestäni meidän pitäisi olla, ottamaan tänne ulkomaalaisia töihin samaan tapaan kuin itse toivomme mm. Euroopan työmarkkinoiden avautumista, ovat työlupien tiukat rajoitukset turhia.

Asetusluonnoksen lista siitä, milloin työluvasta voi saada vapautuksen, on hyvin mielenkiintoinen. Asetuksen 11 §:ssä luetellaan mm. ammattiurheilijat ja henkilöt, jotka "esittävät tai laativat asiantuntemusta vaativia yksittäisiä suullisia tai kirjallisia esityksiä". Sen sijaan muut taiteilijat, ilmeisesti esimerkiksi kirjailijat, jos esitykset eivät ole yksittäisiä, tai bändit tai muusikot, elokuvantekijät, muut tällaiset ymmärtääkseni tämän asetuksen mukaan edelleen tarvitsevat työluvan, ellei suhde perustu "valtiollisiin kulttuurinvaihtosopimuksiin", mikä kuulostaa jonkinlaiselta bolshevistiselta tai suunnitelmatalouden jäänteeltä tässä asetuksessa kerrottuna. Minä en usko, että suomalainen kulttuuri parhaiten kehittyy valtiollisin kulttuurinvaihtosopimuksiin. Tämä on suomalaista impivaaralaisuutta pahimmillaan. Ur-

heilu on vapaata, mutta kulttuuria halutaan yhä rajoittaa.

Työlupa haetaan yhä lain mukaan ennen maahan saapumista. Vaikka 24 §:ssä jätetään nyt onneksi mahdollisuus saada se myös maassa ollessa, toivoo sopii, että järjen käyttö työluparutiineissa lisääntyy. Tähän asti on kerrottu tarinoita siitä, miten ihmiset Helsingistä lentävät Hampuriin tehdäkseen siellä pikavisiitin työlupa-asioissa ja palatakseen sitten takaisin Suomeen työlupa kourassa. Tämän tyyppistä järjestömyyttä ei toivottavasti enää tulevaisuudessa tarvitse katsella.

Herra puhemies! Lopuksi: Viime aikojen pakolaiskeskustelu on ollut melko vastenmielistä seurattavaa. Pakolaismääristä, jotka eivät kokonaisuutta ajatellen ole olleet suuren suuria, on tehty keskustelussa avainkysymys. On jopa katsottu, että henkilöitä voidaan kohdella eri tavoin sen mukaan, minkä kokoisina ryhminä he maahan saapuvat. Tämä ei tietenkään ole oikeusvaltion periaatteiden mukaista. Pakolaiskeskustelua on myös sävyttänyt kansallinen ja rodullinen kiihotus, josta esimerkkinä, ainakin minusta käyvät esimerkiksi pilapiirtäjä Karin somalivitsit Helsingin Sanomissa. Suomen ja muiden Pohjoismaiden kulttuurista eroa kuvaa se, että Karin jotkut ”vitsit” eivät varmasti läpäisisi julkaisukynnystä naapurimaissamme.

Vaikka olenkin paino- ja ilmaisivapauden harras puolustaja, mielestäni pitäisi keskustella siitä, tulisiko systemaattinen johonkin kansallisuuteen tai rotuun liittyvä kiihotustoiminta laissa kieltää. Tällaista lainsäädäntöähän on jo monissa maissa, ilmeisesti maissa, joissa on viisastuttu siitä, mitä tapahtui Hitlerin Saksan juutalaisvainojen aikaan, eli siitä, mihin tällainen kiihotus pahimmillaan johtaa. (Ed. Seppänen: Ensin eduskunnan työjärjestykseen!)

Ruotsissa aikanaan rikosuutisten pääotsikko oli: ”En finne igen!”. Sellainen otsikointi ei ilmeisesti enää Ruotsin lain mukaan ole mahdollista. Somalikeskustelussa olemme lähellä pistettä, jossa henkilöt rotunsa ja kansallisuutensa vuoksi leimataan laiskoiksi, rikkolliksiksi tai huijareiksi. Kun suomalaisilla on tästä paljon kokemuksia suhteessa Ruotsiin, eikö meidän kannattaisi olla tänne tulijoiden suhteen vähän viisaampia?

Ed. Björklund: Herra puhemies! Viime päivien ja viikkojen pakolaiskeskustelu pitää

sisällään monen kaltaisia suhteettomuuksia. Suurin on tietysti se, että länsieurooppalaisessa mitassa, maailmanmitasta puhumattaakaan, kovin pienet ja kuitenkin vaatimattomat pakolaisongelmat ovat meillä laukaisseet sellaisen välillä ihan hysteerisiäkin piirteitä saaneen keskustelun, kuin on tapahtunut.

On niin, että me käymme tässä suhteessa läpi jotain kansallista kulttuurishokkia. Saattaa olla niin, että yleinen mielipide yleensä ja ehkä varsinkin sodat käyneen ja itsenäisyyden taistelun ja varmistanneen raivaaja-rakentaja sukupolven, hyvinvointiyhteiskunnan rakentaneen polven, elämäkokemus on ollut sen verran kova, että tänä päivänä, kun me olemme maailman tilastoissa milloin kolmannella milloin kahdeksannella tilalla hyvinvointivaltiona, tämän kokemuksen saanut sukupolvi kuten kaikki me muutkin olemme vielä vanhan kansallisrunoilijan Runebergin indoktrinoimia, niiden Maamme-laulun säkeiden, joissa sanotaan:

”Vårt land är fattigt skall så bli för den, som guld begär.

En främling far oss stolt förbi.”

Eli auktorisoituna käännöksenä:

”On maamme köyhä siksi jää jos kultaa kaivannet.

Sen vieras kyllä hylkää.”

Kun yhtäkkiä ollaan tilanteessa, että vieras ei hylkääkään, on havahduttu todellisuuteen, jossa on vaikeata henkisesti tunnustaa sitä, että Suomi on sen sortin hyvinvointivaltio, että sillä on tietty moraalinen velvollisuus oma osuutensa maailman pakolaisuuden taakasta kantaan.

Tietysti tämän keskustelun suhteettomuuksiin kuuluu se, että syntyy jotenkin se kuva, niin kuin tässäkin salissa ja yleensä poliittisten päättäjien joukossa olisi niitä, jotka haluavat pakolaisten tuloa vastustaa, ja niitä, jotka väen vängällä haluavat Suomeen varsinaisen muukalaisinvaasion. Siitähän ei ole kysymys, vaan siitä, että meillä olisi tietty minimivastuu ja tietyt pelisäännöt, joilla tämän vastuun kannamme. Täälläkin keskustelussa on viitattu, viimeksi ed. Haavisto, Eteläsataman surkuhupaisaan farssiin, jossa toimeenpanovalta on yrittänyt kaikkien säännösten ulkopuolella estää alkeellisen oikeusvaltiokäyttäytymisen tiettyjen turvapaikanhakijoiden osalta. Se osoittaa, että meillä on todella kiire saada toimivat säännöt. Tämä ulkomaalaislaki, jota me nyt käsitte-

lemme, siinä muodossa, jossa se on ulkoasiainvaliokunnasta tähän saliin tullut, antaa ne säännöt.

Ne säännöt merkitsevät sitä, että meillä on alkeellinen, perustavaa laatua oleva säännöstö, jolla kansainvälisen tarkastelun kestäen pystymme nämä enemmän tai vähemmän vaikeat pakolaisongelmat hoitamaan. Me pystymme tämän säännöstön avulla myös purkamaan tarpeetonta, hidastavaa, vaikeutavaa ja kustannuksia aiheuttavaa byrokratiaa. Kun me nämä säännökset saamme ja vielä toimeenpanovallan niitä noudattamaan, luulen, että pikkuhiljaa tältä keskustelun hysteriältäkin putoaa pohja pois.

Herra puhemies! Haluan tätä korostaa sen vuoksi, että todella oivallettaisiin, että tässä on nyt syntymässä hyödyllinen ja hyvä lopputulos. Siinä suhteessa korkeintaan kaukusvirheeksi jää se, että emme tässä vaiheessa saa vielä parasta lakia, vaikka hyvän lain saammekin. Keskustelu parhaasta vaihtoehdosta ja hyvästä vaihtoehdosta kristallisoituu melkeinpä hiusten halkomiseksi käyneessä pohdinnassa 30 §:n sisällöstä.

Minäkin haluan tästä vielä todistaa ja muistuttaa, että 30 § pitää sisällään kaksi olennaista elementtiä. Toinen on se, että Geneven konventiota siteeraten määritellään, mikä on pakolainen. Sanotaan, että ihminen, joka rodun ja uskonnon ja poliittisen näemyksen jnp. perusteella tulee vainotuksi, on oikeutettu turvapaikkaa hakemaan. Sitten siinä ovat ne poikkeukset, jotka merkitsevät sitä, että jos jonkun turvapaikan hakemusanomus merkitsisi vaaraa Suomen turvallisuudelle tai, viitaten aikaisempaan sananvaihtoon, jos olisi joku sotarikoksia tai rikoksia ihmisyyttä vastaan tehnyt hakemassa, tällaisessa tapauksessa turvapaikka-anomus voidaan hylätä.

Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta vielä edellytti niukalla, mutta kuitenkin selkeällä enemmistöllä, että tätä pykälää sovellettaessa turvapaikka-anomuksia harkittaessa on lähdeittävä niistä periaatteista, jotka ovat YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun hyväksymiä. Minusta se on aika hyvä, tasapainoinen ja operatiivinen pykälä jatkoa varten. Olisi tietysti toivonut, että linjakkain muotoilu turvapaikan myöntämisen antamisesta olisi tullut hyväksytyksi. Siihen liittyvä keskustelu heijastaa hyvin paljon henkisiä valmiuksiamme suvaitsevaisempaan pakolaispolitiikkaan.

Keskustelussa on tullut kovasti jarruja ja pidäkkeitä tässä suhteessa esiin.

Herra puhemies! Haluan korostaa sitä, että operatiiviselta, käytännön, sisällöltään ero ei ole suuri. Sen vuoksi on hyvä, että laki on syntymässä, että se tältä pohjalta voidaan säätää. On hyvä, että ei ole annettu tässä prosessissa parhaasta muodostua hyvän vihollista. Tämä, herra puhemies, on minusta olennaista.

Ed. Donner: Arvoisa puhemies! Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Aaltonen puheessaan mainitsi siitä, että valiokunta kirjoitti, että lain olisi astuttava voimaan "niin pian kuin mahdollista". Kadun nyt jälkeinpäin, koska olin asian käsittelyssä mukana, että siinä ei mainittu "kuluva vuoden aikana", koska meillä on tietysti kokemuksia siitä, että "niin pian kuin mahdollista" voi merkitä jotain muuta kuin "tämän vuoden aikana". Toivon mukaan tämä tarkoitus myös toteutuu.

Joudun palaamaan muutamiin seikkoihin, jotka liittyvät tämän lain käsittelyyn. Keskusteluissa on tiedotusvälineissä kiinnitetty huomiota väitteeseen, jonka esitin, jonka mukaan mm. minuon on kohdistettu painostusta, jonka tarkoituksena on ollut saada valiokunta ja eduskunta hyväksymään hallituksen esitykseen sisältyvä 30 §:n pykälän muotoilu, jonka mukaan ulkomaalaiselle "voidaan antaa turvapaikka". Sen sijaan, että muotoiluna olisi ollut, että ulkomaalaiselle "annetaan turvapaikka".

Sittenmin minulta on kysytty, ketkä painostusta ovat harjoittaneet, mutta mm. viitaten omaan lähdesuojaani olen kieltäytynyt antamasta näitä tietoja. Sanansaattajat sanoisivat kuitenkin, etteivät ole koskaan puhuneet kanssani ja vielä vähemmän viitanee siihen, millaisia vastenmielisiä seurauksia lain liberaalimpi tulkinta voisi saada.

Tässä yhteydessä voidaan kuitenkin panna merkille, että pääministeri Holkeri helmikuun 5 päivänä ilmoitti, ettei minkäänlaista painostusta ole tapahtunut. Tämän mukaisesti eduskunta voi siis päättää niin kuin haluaa. Kun Suomessa on aina syytä luottaa siihen, mitä esivalta sanoo, minä olen siis väärässä ja kanssani keskustelleet henkilöt ovat joko kummituksia tai sitten eivät ole keskustelleet kanssani eivätkä kenenkään muun kanssa.

Kun tässä on vihjailtu joissakin piireissä siihen, että tasavallan presidentti jollakin tavalla välillisesti olisi puuttunut eduskunnan käsittelyyn, niin minun täytyy heti dementoida tämä siksi, että tasavallan presidentillä on oikeastaan asiaa eduskuntaan vain eduskunnan avajaisiin ja päättäjäisiin, jotka kohta tulevat ajankohtaisiksi.

Mutta tässä yhteydessä on kuitenkin mielenkiintoista panna merkille, että kun kaikki valiokunnassa silloin läsnä olleet sosialidemokraatit alustavassa äänestyksessä, paitsi ed. Björklund, joka oli silloin matkoilla, kannattivat liberaalia tulkintaa, niin runsaan viikon päästä he olivat yhtä yksimielisesti vakuuttuneita päinvastaisesta eli vähemmän liberaalista tulkinnasta. (Ed. Jaakonsaari: Miten edustaja itse menetteli?) — Mielenkiintoista muuttaminen viikossa on täysin legitimiä, ed. Jaakonsaari, varsinkin kun tämä on tapahtunut ilman ulkoista painostusta. Hyväksyn sen täysin, kun muuttaa mieltään. (Ed. Jaakonsaari: Mitä mieltä ed. Donner on?) — Minä en ole muuttanut mitään mielipiteitäni, koska olen aina ollut liberaalin tulkinnan kannattaja, paitsi kun ed. Juhan-talo vie minulta tuolin, niin en voi äänestää tässä kysymyksessä. Se näkyy mm. vastalauseesta, minä olen allekirjoittanut edustajien Kuuskoski-Vikatmaa ja Wahlström vastalauseen niiltä kohdin kuin olen pystynyt olemaan mukana. Se siitä. (Ed. Seppänen: Ei tuo nyt käy selityksestä!) — Ei tämä ole mikään selitys. Minä vain yritän kertoa tosiasioita, mutta palataan siihen.

Ulkomaaalaislain toisessa käsittelyssä valiokunnassa oli ehditty — minä kerron sen tässä — paljon puheena olleeseen 30 §:ään, kun varajäsenenä jouduin poistumaan, minä vuoksi en voinut äänestää. Mietintöön jättämäni vastalause koskee siis ainoastaan, kuten mainitsin, 1—29 §:ää sekä perustelua, joiden käsittelyyn taas osallistuin. Ed. Haavisto piti ystävällisesti minua häntä vanhempana, ja sain siten osallistua, ja olenhan häntä jonkin verran vanhempi.

Riippumatta siitä, mitä kukin on sanonut ja miten, kiistassa on kysymys jostakin muusta ja syvemmästä, mihin jonkin verran aion puuttua. Maailmassa on tällä hetkellä yli 15 miljoonaa pakolaista, jotka ovat joutuneet lähtemään kotimaistaan sorron ja vainon vuoksi. Täysin masentavaa tämä ei kuitenkaan ole. Vuonna 1989 Namibiaan

saattoi palata suuri joukko pakolaisia vapaiden vaalien ja itsenäisyyden ollessa näköpiirissä. Useissa Afrikan valtioissa, esimerkiksi Etiopiassa ja Somaliassa, on mahdollista, että sortajahallitukset syöstään, sikäli kuin niitä ei ole jo syösty, vallasta, mikä saattaisi luoda ihmisille näissä maissa mahdollisuuksia päästä siedettävämpiin ja vähemmän uhanalaisiin oloihin. Tämä ei estä sitä, ettei Somalian tilanne pysyisi pitkään epävakaina klaanien tai heimojen välisten taistelujen vuoksi sekä maan pääkaupungin Mogadishun ja maan muun osan välillä vallitsevien olojen vuoksi. Pidän mahdollisena, että somalipakolaiset voisivat lyhyen ajan sisällä palata kotimaahansa.

Suomi on nyt kansainvälisin sopimuksin pyrkinyt liittymään ihmisoikeussopimuksiin ja myös Euroopan neuvoston jäsenyyden perusteella sitoutunut noudattamaan tiettyjä määräyksiä. Ulkomaaalaislain valmistelu, joka on ollut käynnissä eduskunnassa vuoden 1990 toukokuusta lähtien, on viivästynyt hallituksen suhdannepolitiikan eli hallituksen tekemän tarkoituksenmukaisuusharkinnan vuoksi, joka perustuu analyysiin siitä, mitä tapahtui tänään ja mitä voi tapahtua huomenna. Myös täysin yksipuolisesti vastoin Unhcr:n käsityksiä Neuvostoliittoa on pidetty turvallisena turvapaikkamaana, jotta täällä tehtäisiin mahdolliseksi kaksi asiaa eli ammuttaisiin kaksi kärkeä: somalien ja muiden palauttaminen Neuvostoliittoon ja mahdollisesti Neuvostoliiton kansalaisten palauttaminen samaan maahan, koska mikäli maa on turvallinen, niin miksi sieltä paettaisiin.

Subjekttiivinen oikeus turvapaikkaan, jota 30 §:n liberaalimpi muotoilu olisi merkinnyt, ei merkitse, kuten sen vastustajat väittävät, avointa valtakirjaa turvapaikan hakijalle asettua Suomeen. Itse asiassa laissa on suuri joukko säännöksiä, jotka voivat johtaa rajalta käännäyttämiseen tai turvapaikan epäämiseen. Tosin valiokunta onnistui poistamaan yleislausekkeen, joka olisi antanut viranomaisille rajattomat mahdollisuudet käännäyttää turvapaikan hakijat rajalta. Jäljellä on toki riittävän monta käännäyttämisperustetta, jotka antavat meille täydet mahdollisuudet päättää asiasta siten kuin tahdomme.

Joskus on minulle tullut mieleen, että luultavasti jonakin päivänä, jos käännäyttämispolitiikkaa jatketaan, voitaisiin fuusoida

Ulkomaalaiskeskus ja Matkailun edistämiskeskus, koska neidän palvelevat samaa asiaa: matkailua Suomesta.

Jotakin hiukan tragikoomista on siinä, että pakolaiskysymystä tarkastellaan pääasiallisesti rasitteena yhteiskunnalle ja että inkeriläiset sukulaisemme toivotetaan tervetulleiksi, mutta muita ei. Tämä saattaa antaa aiheen tulkintaan, jonka mukaan kuvitellut verisiteet ovat olennaisia ja miksipä ei myös tietty kielellinen yhteenkuuluvuus, kun taas muita pakolaisia ja maahan tulijoita tulisi käsitellä mahdollisimman ankarasti ja mieluummin käännättää rajalta. Tämä on minusta selvää rasismia.

Me olemme tosin presidenteitämme Paasikiveltä ja Kekkoselta saaneet oppia, että kansallisen itsekkyyden tulee olla korkein johtava periaate. Kyse on kuitenkin siitä, onko pakolaisten subjektiivisen oikeuden kieltäminen edes itsekkästä näkökulmasta oikein, koska kuvittelemme myös mielellämme olevamme muiden kulttuurikansojen tasoinen humaani kulttuurikansa.

Läntinen Eurooppa, ja tällä tarkoitan Euroopan sitä osaa, joka on ylläpitänyt poliittista moniarvoisuutta ja markkinataloutta, on pitkään ollut käytännössä monietninen ja monikielinen. Tämä suuntaus on voimistunut viime vuosikymmeninä. Näin ei ole tapahtunut pelkästään ja aina ensisijaisesti humanitaarisista syistä, koska siirtolaisuuden Länsi-Saksaan ja Ruotsiin 1960-luvulla saneli pitkälti työmarkkinoiden tarve työvoimasta. Tämä ei estä sitä, että pääosa Saksaan muuttaneista turkkilaisista sai Saksassa paremmat olot kuin omassa maassaan.

On itsestäänselvää, ettei Suomi voi lyhyellä eikä pitkällä tähtäyksellä sulattaa täysin hallitsematonta siirtolaisuutta. Tähän uusi laki antaa hyvät mahdollisuudet siitä riippumatta, miten 30 § kirjoitetaan. Onneksi valiokunta korostaa perusteluissaan tarvetta, että hallitus vahvistaisi tiettyjä periaatteita ulkomaalaispolitiikalleen, jota, kuten olemme nähneet, on tähän saakka ohjannut joko varmistuminen siitä, ettei kukaan hakeudu Suomeen, tai nyttemmin pelko siitä, että aivan liian moni tulisi tänne.

Jo silloin, kun hallitus antoi esityksensä eduskunnalle, ministerit Taxell ja Norrback halusivat edellyttää, että humanitaariset periaatteet olisivat johtavina turvapaikkahakemusten käsittelyssä. Valiokunnan mietinnös-

sä on vaimea kaiku tästä, myös lakitekstissä, mutta periaate voidaan helposti vesittää tarkoituksenmukaisuusharkinnassa, joka on hyvin lähellä viranomaisten joutuessa ratkaisemaan hakemuksia turvapaikkalautakunnan perustamisesta huolimatta.

Sitten vielä painostukseen. Nyt päättymässä olevan eduskuntakauden aikana olen ollut monenlaisen painostuksen todistajana ja pitänyt täysin legitiiminä, että hallitus ja eri eturyhmät harrastavat ns. lobbausta. Useimmat näistä painostustapauksista ovat koskeneet budjettikysymyksiä, joissa valtiovarainministeriö ja valtiovarainministeri kuten saattaa olettaa, on suhtautunut kielteisesti kaikkiin eduskunnan aiheuttamiin menolisäyksiin, vaikka vuosien kuluessa poliittisen kompromissin merkeissä on menty mukaan julkisten menojen katastrofaaliseen paisuttamiseen, mutta tämä hallitustasolla.

Mutta kun saan kuulla hallitusta lähellä olevilta sanansaattajilta, että on olemassa vaara, että presidentti ei vahvistaisi ulkomaalaislakia liberaalimmin muotoiltuna, joudun kyllä uskomaan, että nämä henkilöt puhuvat totta ja että vaara sitä paitsi on todellinen. Tästä syystä jätän äänestämättä tai äänestän tyhjää, kun päätöstä tehdään 30 §:stä ja sen muodosta. Haluankin ainoastaan tällä tavoin selittää, miksi menettelen näin ollessani tietoinen siitä, että uusi ulkomaalaislaki on askel eteenpäin, mutta aivan liian lyhyt ja epäroivä askel. (Ed. Kekkonen: Keitä ne sanansaattajat ovat?) — En kerro. Minulla on lähdesuojia entisenä lehtimiehenä ja nykyisenä sekä lehtimiehenä että kansanedustajana. Mutta jonain päivänä kerron ja täytyyhän muistelmiakin pystyä myymään jonain päivänä. (Ed. Jaakonsaari: Me voimme kertoa!) — No, kerrotaan sitten.

Valiokunnan hyväksymälle muotoilulle ed. Kuuskoski-Vikatmaan allekirjoittamassa vastalauseessa esitetyt periaatteelliset vastaväittämät ovat omalta osaltani voimassa varsinkin, kun olin niitä itse esittämässä valiokunnan käsittelyyn siinä osassa, jossa saatoin olla mukana. Olen edelleenkin sillä kannalla.

Arvoisa puhemies! Tässä muutama sana lopuksi Suomi-kuvasta. Sehän on ollut useissa yhteyksissä keskustelun kohteena ulkomailla ja täällä. Olen myös osallistunut valtion komitean työskentelyyn, joka antoi äskettäin mietintönsä tästä asiasta ja jonka

ensimmäisenä puheenjohtajana oli nykyinen puhemies Sorsa. Lisäksi olen yhdessä kokoomuspuoluetta lähellä olevan dosentti Martti Häikiön kanssa kirjoittanut kirjan Suomi-kuva vuonna nolla. Sekä mietinnön että kirjan peruseräpäätteenä on se, että se, mitä tässä maassa teemme, vaikuttaa meistä ulkomailla syntyvään kuvaan ja että me emme siis voi olla vaatimassa, että meitä pidetään arvostettuna kulttuurikansana, ellemmme ota itsellemme edes pientä osaa vastuusta sorreutuista, vainotuista ja kärsimyksistä muualla maailmassa.

Sen sijaan koemme nykypäivän Suomessa liekkiin leimahtavaa rasismia ja auktoritatiivisia lausumia yhteiskunnan huipulla olevilta henkilöiltä, jotka kertovat meille, että Suomeen tulevat ovat ehkä "elintasopakolaisia". En tiedä, missä määrin korkein valtionjohto ja ulkopoliitikasta vastaavat jakavat tämän käsityksen. Suomi-kuvaa ulkomailla nämä väitteet eivät kuitenkaan kaunistaa, kun ajatellaan, että Helsingin ylipormestari Ilaskiven tarkoittama elintaso Somaliassa on alle 1 000 Suomen markkaa henkeä kohden vuodessa, siis rahassa mitattuna yksi sadasosa omasta elintasostamme. Jos ylipormestari Raimo Ilaskivi ansaitsisi vain prosentin nykypalkastaan ja sen lisäksi joutuisi vainon kohteeksi, hänkin varmaan haluaisi löytää turvapaikan jostakin maasta. Mutta mikäli maa olisi tässä teoriassa Suomi, hän ei sitä saisi.

Kun me nyt puhumme kansallista olemassaoloamme uhkaavasta pakolaisvirrasta, kyse on joistakin tuhansista ihmisistä, kun läntinen naapurimaamme Ruotsi on yhden vuoden aikana joutunut ottamaan vastaan 30 000 pakolaista. Toivon henkilökohtaisesti, että tulevaisuudessa vaaleissa olisi kyse myös ihmisystävällisestä Suomesta eikä vain ennakkoluuloja täynnä olevasta tasavallasta.

Ed. Björklund (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kyllä on Suomen kirjat sekaisin, kun ed. Donner, joka niin mielellään sanoo suoraan ja ottaa kantaa, tässä nyt kertoo salailevansa ja äänestävänsä tyhjää. (Ed. Jaakonsaari: Aijajai!)

Ensin kommenttiin sosialidemokraattisen ulkoasiainvaliokuntaryhmän käyttäytymisestä. Siihen ei sisälly yhtään mitään dramatiikkaa. Me olimme yksimielisesti ryhmänä sitä mieltä, että "annetaan"-muotoilu olisi ollut parempi. Me saimme aivan normaaleja po-

liittisiä hallituskanavia pitkin sen arvion, että nyt ollaan tilanteessa, jossa olisi ollut riski, että laki olisi vedetty takaisin tai peräti jätetty vahvistamatta tietyllä muotoilulla. Meille eduskunnan loppumetreillä on niin tärkeätä, että tämä aiempaa parempi lakiuudistus saadaan toteutetuksi, että me emme halunneet uhkapeliä pelata, ed. Donner. Tämä on se vastuu, jonka me tässä asiassa otamme. Me emme äänestä tyhjää.

Ed. Donner, haluan sanoa, että jos te olette kokenut, että teitä Suomen kansan edustajana on kansanedustajan tehtävässä painostettu tai uhkailtu, niin kyllä se on sen verran vakava asia, että kyllä teidän silloin kansanvallan ja kansanedustajien toiminnan oikeuden vahvistamiseksi pitäisi selvästi sanoa suoraan, jättää salailematta, uskaltaa kertoa, ketkä tällaista toimintaa ovat harjoittaneet.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä haluaisin myöskin liittyä ed. Donneria kovasti vaivaavaan painostusproblematiikkaan. Ensinnäkin haluan rauhoittaa häntä siitä, että minusta tuntuu, että jos näin olisi käynyt kuin ed. Donner vihjailee käyneen — eräs tapa tietysti tulkita lähdesuojaa on se, ettei kerro vaan vain vihjailee — niin se olisi ollut aika turha painostus. Nimittäin lakivaliokunnassa hallituksen esitys voitti 17—0. Minusta tuntuu, ettei kellään ole ollut tarvetta painostaa ketään. Sekin voi tietysti vähän kismittää.

Ed. Donner käsitteli tässä sitä pykälää, jossa selitetään, että muikin kuin Geneven sopimukseen liittynyt maa voi olla turvallinen, ja kohdisti sitten ajatuksensa konkreettisesti Neuvostoliittoon. Eihän se tulkinta niin mene kuin ed. Donner esitti. Minä olen ymmärtänyt sillä tavalla, että yksikään tänne tullut somali ei ole väittänytäkään, että häntä on Neuvostoliitossa vainottu, vaan he ovat väittäneet, että heitä vainotaan Somaliassa. Mikäli sen sijaan tulee joku Neuvostoliiton kansalainen, hän tuskin tulee valittamaan, että häntä vainotaan Somaliassa, vaan hän tietysti hakee turvapaikkaa sillä perusteella, että häntä vainotaan Neuvostoliitossa, jolloin tietenkin asia täällä tutkitaan. Ei tässä selitetä etukäteen mitään automaattisesti turvalliseksi maaksi.

Ed. Kekkonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Itse asiassa ed. Björklund

käytti aika tarkasti sen puheenvuoron, jonka olin itse aikonut tässä käyttää ed. Donnerin provosoimana. Puuttumatta enempää siihen, mitä ed. Ilkka-Christian Björklund sanoi, minuakin askarruttaa tämä ”tyhjää” äänestämisen filosofia ja vallankin, kun ed. Donner on tullut tunnetuksi suorasanaisuudestaan, rehellisyydestään, kenties jopa piittaamattomuudesta siitä, mitä muualla ollaan mieltä. Kyllä ihan tohtisin kysyä, vaikka tiedän, että täällä kysymyksiä yleisesti ottaen ei saa esittää, tohtisin kysyä: Mitä ne sanansaattajat ja painostustoimet ovat? Keitä ovat nämä sanansaattajat ja keitä ovat nämä painostajat? Ymmärrän, että ed. Donner kirjailijana voi ajatella myöskin kustantajan etua — sekin on ihan legitimiä — mutta minusta eduskunta on sillä tavoin arvokas foorumi, että ei voi ihan kokonaan ajatella niin, että panttaan tietoni eduskunnassa, jotta kustantaja sen tiedon hyväksyisi.

Ed. Haavisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen kyllä kauhean hämmästynyt sekä ed. Björklundin varsinaisesta puheenvuorosta että ed. Donnerin puheenvuorosta. En ymmärtänyt aikaisemmin enkä kyllä ymmärrä ed. Björklundin selitysten jälkeenkään, miksi sosialidemokraatit muuttivat kantaansa valiokunnassa tässä asiassa. Vielä hämmästyneempi olen kyllä Donnerin ilmoituksesta, että hän 30 §:n kohdalla aikoo äänestää ”tyhjää”, vaikka on selvästi ymmärtääkseni oman kantansa tässä asiassa täällä ilmaissut. Minusta tämän ulkomaalaislain käsittelyn loppusuora alkaa nyt saada todella utoja piirteitä, eikä ole oikein eduskunnan arvon mukaista, että tätä näin täällä käsitellään. Ed. Donnerin omia sanoja lainatakseni ”tämä nyt alkaa haista” tämän homman käsittely.

Ed. Kalima (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tässä puheenvuorossaan ed. Donner ilmoitti, että myöskin eduskuntaryhmien johto ilmoitti kannoistaan asiassa. Täytyy todeta, että tämä asia ei nimenomaisessa muodossaan ollut sosialidemokraattisessa eduskuntaryhmässä. Mutta ed. Niinistöön yhtyen arvelen, että tämä hallituksen esityksen alkuperäinen muoto olisi saanut enemmistön, koska se takaa sellaisessakin tilanteessa, jossa on ikään kuin hallitsematon tilanne, päätösvallan. Minusta tuntuu, että

pelkästään tämä ilmoitus, joka on aivan normaali, säännönmukainen, parlamentarismiin kuuluva ilmoitus, on saattanut vaikuttaa ed. Donnerin kannanottoon. Sen vuoksi ihmettelen ilmoitusta ”tyhjää” äänestämisestä. Sehän tarkoittaisi sitä, että ed. Donnerilla ei olisi mielipidettä tässä asiassa, joka on hyvin keskeinen.

Ed. Donnerin kannanotto ei varmasti tule vaikuttamaan lain sisältöön ja lopulliseen hyväksymiseen, koska nämä kannat ovat täällä selvillä. Senkin takia toivoisin, että ed. Donner vielä harkitsisi asiaansa. Jos on selvä taho, joka on ed. Donnerille ilmoittanut, että tätä lakia ei vahvistettaisi, niin minusta ihan tasavallan presidentin aseman kannalta, kun hän ei voi itseään puolustaa, tämä asia tulisi ilmoittaa.

Ed. Donner (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Juuri tästä syystä, jonka ed. Kalima mainitsee, että presidenttimme ei voi julkisesti — mahdollisesti yksityisesti — itseään puolustaa, mikäli häntä arvostellaan tässä foorumissa, olen pidättäytynyt mainitsemasta niitä lähteitä, nimiä, henkilöitä, jotka ovat esittäneet hyvin selviä kannanottoja, jotka koskevat presidentin mahdollista käyttäytymistä. Saatte kyllä jatkaa tätä kysymistä koskien näistä lähteistä, mutta minulla on tässä kohtaa vuoden kokemus ryhmän puheenjohtajana niistä painostuskeinoista, jotka minusta ovat legitimejä, jotka koskevat hyvin kiinteästi esimerkiksi, kuten mainitsin puheessani, budjetärisiä asioita.

Mutta kun tullaan omantunnon asioiden piiriin, niin en katso, että kellään ulkopuolisella eikä muutenkaan ole mahdollisuutta eikä pitäisi antaa vapautta pyrkiä painostamaan eduskuntaa. Tuntuu välillä siltä, kun kuuntelee puheenvuoroja täällä, että kukaan salissa ei ollut joutunut minkäänlaisen painostuksen uhriksi missään yhteydessä. Kyllä kahvila voi olla täynnä painostajia. En minä sitä millään tavalla kiellä.

Toteaisin lopuksi, että kuten ed. Kalima ehdotti, voin harkita myös toista käyttäytymistä, josta oli puhe.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä kannustan keskustelijoita jatkamaan keskustelua ed. Donnerin äänestyskäyttäytymisestä. Ikävämpi asia on, jos me joudumme keskustelemaan sellaisista

rasistisista ja ihmisarvoa loukkaavista asioista, jotka helposti jotkut toiset puolueet ja henkilöt salissa tuovat keskustelun kohteeksi ja tuovat pinnalle. He eivät ole välttämättä tänään paikalla, mutta niin kauan kuin me saamme pidettyä keskustelun ed. Donnerin äänestyskäyttäytymisessä, niin humanismi voittaa.

Ed. Wahlström: Herra puhemies! Olen jyrkästi eri mieltä ed. Seppäsen kanssa. Minusta tätä keskustelua ed. Donnerin äänestyskäyttäytymisestä ei enää kannata jatkaa. Minä uskon, että on tullut jo kaikille selväksi, että Donner ilmeisesti aikoo asiassa jotenkin kiemurrella, vaikka on esittänyt selvän mielipiteensä valiokunnassa.

Tokihan me kaikki olemme tienneet, mikä on hallituksen kanta ulkomaalaisasiassa. Ei kai siitä kovin pitkään tarvitse keskustella! Siinä esityksessä, joka tänne on annettu, on hallituksen kanta, ja esityksen alla on tasavallan presidentin nimi. Minä voin kyllä kertoa, että minua ei ole kukaan painostanut eikä ole mitään lähettiläitä tullut hallitukselta käsin, mutta siihen on ehkä toiset syyt. Ei ole ollut tarvetta. Mutta olen joskus aikaisemmin kyllä sellaista kokenut, ettei minun tarvitse sitä nyt välttämättä kokea.

Olen yhdessä ed. Kuuskoski-Vikatmaan kanssa jättänyt vastalauseen valiokunnan mietintöön eräiltä keskeisiltä osin, mutta muutoin kyllä olen sitä mieltä, että esitys uudeksi ulkomaalaislaiksi sisältää huomattavia parannuksia ulkomaalaisten ja pakolaisten oikeusturvaan Suomessa. Tämä kai on ollutkin lakiuudistuksen keskeinen lähtökohhta. Vielä tässä huomautan, että todellakin on kysymys ulkomaalaislaista. Siihen liittyy hyvin paljon asioita, ei pelkästään pakolaisasia.

Suomi on ratifioinut YK:n sopimukset: molemmat ihmisoikeussopimukset sekä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen, taloudellisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan yleissopimuksen. Mielestäni on tärkeätä, että kansallinen lainsäädäntömme sekä hengeltään että kirjaimeltaan on näiden kansainvälisten velvoitteitten kanssa sopusoinnussa.

Suomalainen yhteiskunta on yleensä lailla rakennettu yksilön oikeuksia kunnioittaen. Sama periaate tulisi olla myös ulkomaalaislaissa. Nyt ulkoasiainvaliokunnan hyväksymässä muodossa se ei riittävästi painota

yksittäisen ihmisen oikeusturvaa eikä Suomen kansainvälistä vastuuta, vaan viranomaisille annettu rajaton oikeus tarkoitukseenmukaisuusharkintaan saattaa johtaa yksilön kohdistuvaan mielivaltaan.

Täällä on jo moneen kertaan todettu, että käsitteitä pitäisi myös selkeyttää. Turvapaikanhakija ei todellakaan ole pakolainen. Lain mukaan määritellään tarkasti, mikä on pakolainen. Kun turvapaikan on saanut, on pakolainen tai sellainen pakolainen, joka YK:n määrittelemänä esimerkiksi joltain pakolaisleiriltä otetaan. Laissa on hyvin tarkasti määritelty nämä asiat. Ei ole mitään mahdollisuutta, että hyväksyttäisiin pakolaiseksi ainoastaan parempaa elintasoja tavoitteleva maastamuuttaja.

Kun täällä ed. Taina hyvin ansiokkaasti puhui siitä, että tietoa pitäisi jakaa niiden, joilla on itsellään sitä, joilla on mahdollisuus ja kanavat tiedon jakamiseen, niin tätä minäkin kyllä kovasti painottaisin, että nämä perusasiat edes kerrottaisiin ihmisille. Tällä tavoin vältettäisiin sitä hirvittävää hysteriaa, joka asiasta yritetään aikaansaada.

Valiokuntahan todellakin lähtee siitä, että turvapaikkaoikeus olisi harkinnanvarainen. Tämä saattaa johtaa linjaratkaisuihin, joissa turvapaikan saantiin vaikuttaisi ensisijaisesti esimerkiksi pakolaisen kotimaa tai pakolaisryhmän koko, ja tällaiset ryhmiä koskevat linjapäätökset eivät kyllä sovellu ratkaisuihin, joissa peruste on yksilöllinen suojan tarve.

Paljon puhutussa 30 §:ssä on todellakin lueteltu ne erityiset syyt, jotka mahdollistavat turvapaikan epäämisen. Ne ovat mielestäni pakolaissopimuksen mukaisia ja riittäviä, ja näin ollen oikeusharkintaa ei olisi tarvinnut niin laajasti ilmaista, kuin nyt tuossa muodossa voidaan antaa.

Niin kuin keskustelussa jo on tullut ilmi, käsitys siitä, että 30 § voidaan kirjoittaa subjektiiviseen muotoon, oli hyvin laajasti esillä. Valiokunnan äänestystulos 15 — 2 ei todellakaan vastaa sitä, mikä on ollut ihmisten käsitys valiokunnassa, ja se käsitys perustui hyvin laajasti siihen, mitä eri asiantuntijat tuosta kohdasta sanoivat. Sellaiset asiantuntijat kuin YK:n pakolaisvaltuutettu, pakolaisneuvonnan juristit, Suomen Punainen Risti, Amnesty, Ulkomaalaisyhdistys jne. ja myös oikeusasiamies olivat sitä mieltä, että tämä voidaan kirjoittaa tähän subjektiiviseen

muotoon ja silti on aivan tarpeeksi mahdollisuuksia asian käsittelyyn siten, että automaattista oikeutta kenelläkään ei ole.

On valitettavaa, että kuitenkin palattiin siihen muotoon, joka hallituksen esityksessä on. Niitä syitä, miksi näin tehtiin, on täällä jo koetettu selittää. Totesin jo äsken, että ne selitykset, joita täällä ed. Björkstrand esitti, eivät kyllä minua laisinkaan vakuuttaneet ja joiden mukaan tämä muotoilu olisi jopa parempi pakolaisen oikeusturvan kannalta.

On hyvä, että lakiin kirjoitettiin nopeutetun menettelyn muoto silloin, kun on kysymyksessä ilmeisen perusteettomat turvapaikkahakemukset. Pakolaisen oikeusturvasta huolehtiminen ei suinkaan tarkoita rajojen valvomatonta avaamista, vaan sitä, että on sekä oikeusturva että myös mahdollisuus estää väärinkäytökset. Niitäkin on tietenkin olemassa. Kaikki tällaiset lieveilmiöt on poistettava nimenomaan kehittämällä ulkomaalaishallintoa niin, että viivytyksettä voidaan ilmeisen perusteettomat turvapaikkahakemukset käsitellä ja samalla huolehtia perusoikeusturvasta, niin kuin täällä jo moneen kertaan on todettu, myös YK:n pakolaisasiain valtuutetun periaatteiden mukaisesti. Se on tavattoman tärkeää.

Mutta kuitenkin ilmeisen perusteettomien hakemusten käsittely on poikkeusmenettely, ja siksi valiokunnan olisi tullut korostaa mietinnössään nopeutetun menettelyn poikkeusluonnetta. Kuten useat asiantuntijat, tässä äsken mainitutkin, korostivat, tässäkin tapauksessa päätöksen tulee perustua perusteelliseen henkilökohtaiseen puhutteluun eli turvapaikan hakijalla tulee olla käytössään tulkkauksen ja oikeusapua ja hänellä pitää olla oikeus esittää hakemuksensa perusteet. Kaikki nämä pitää samalla turvata, kun poikkeusmenettely otetaan käyttöön.

Olemme vastalauseessa kiinnittäneet huomiota myös lakiehdotuksen siihen kohtaan, jossa myös alle 18-vuotiaan säilöönotto ulkomaalaislain nojalla olisi mahdollista. Meidän mielestämme lastensuojelulain mukaiset toimenpiteet mahdollistavat lapsen väliaikaisen huostaanoton ja tarvittavat järjestelyt perheyhteyden säilyttämiseksi. Sen vuoksi alle 18-vuotiaista ei tulisi ottaa säilöön, jos sosiaaliviranomainen tai ulkomaalaisvaltuutettu sitä vastustaa.

Tässä ei ole suinkaan kysymys siitä, ettei täällä olevaa alle 18-vuotiaista ulkomaala-

laista voisi pidättää, jos häntä epäillään rikoksesta, mutta säilöönottopykälä ulkomaalaislaissa onkin aivan toisenlainen. Siinähan todetaan, että voidaan ottaa ulkomaalainen säilöön, jos epäillään hänen täällä oleskellessaan tekeneen rikoksia. Ei ole kysymys siis tavallisesta rikoksesta epäillyn pidättämisestä. Minusta on aivan väärin, että tapauksessa, jossa täysi-ikäisiä täällä olevia ulkomaalaisia näin epäillään, samalla myös heidän alle 18-vuotiaat lapsensa otetaan säilöön. Se ei missään nimessä vastaa myöskään YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen henkeä, jonka me täällä olemme ratifioimassa.

Lopuksi vielä puutun siihen, että valiokunnan käsittelyssä kohta poikkeusmääräysten antamisesta myös muuttui, hämmästyttävää kyllä. Niukka vähemmistö, johon kuului, joutui puolustamaan hallituksen esitystä. Valiokunta sen sijaan hyväksyi yhden äänen enemmistöllä sen käytännön, mikä nykyisessä laissa on. Hallituksen esityksessähän on valtioneuvoston oikeus antaa laista — siis tästä ulkomaalaislaista — poikkeussäännöksiä rajattu erittäin vakaviin sodan kaltaisiin poikkeustilanteisiin, kuten ilmeiseen terrorismin uhkaan. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan säädös on tarkistettu vastamaan Suomea velvoittavien ihmisoikeussopimusten vaatimuksia. Sen vuoksi hallituksen esityksen muotoilu vastaisi paremmin tämän päivän tarpeita, ja tosiasiaa mitään perusteluja ei esitetty valiokunnassa, minkä vuoksi on palattu nykyisen lainsäädännön vanhaan sanamuotoon.

Ed. Donner (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En halua jatkaa keskustelua kovin paljon 30 §:stä, koska ed. Kuuskoski-Vikatmaan ja ed. Wahlströmin eriävässä mielipiteessä on myös useita muita pykäläiä, jotka toivottavasti voidaan saada muutettua käsittelyssä.

Parilla sanalla vain puuttuisin sanaan kiemurtelu, jota on minusta äsken käytetty. Jos henkilö, joka on eduskuntaan valittu julkisesti, esittää älylliset vaikeutensa ottaa kantaa jossakin kysymyksessä ja ne motiivit, joiden perusteella hän käyttäytyy jollakin tavalla, niin se on ehkä harvinaista, mutta halusin sen sanoa niin rehellisesti kuin pystyn. Jos sitä yleensä täällä pidetään poliittisesti tai muuten arveluttavana, en voi sanoa muuta kuin, että tässä minä seison. Nämä

vaikkeudet tulevat seuraamaan meitä myöskin vastaisuudessa, kun joudumme valitsemaan vähemmän tai enemmän humaaniin ihmisoikeuskannan välillä. Tämä nyt ei tätä ratkaise, mutta toivon mukaan jokainen miettii eduskunnassa vakavasti, minkä kannan tähän kysymykseen ottaa nyt ja vastaisuudessa.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Varsin hyvin ymmärrän sen tilanteen jossa hallituspuolueen edustaja on silloin, kun hän on eri mieltä. Olen hyvin vakavasti kokenut joskus aikoinaan sen, mitä seuraa siitä, että periaatteellisissa asioissa ollaan eri mieltä. Mutta jos se asia on todella syvästi periaatteellinen, tietysti pitäisi olla eri mieltä loppuun saakka. Sitä minä lähinnä tarkoitan kiemurtelulla. Silloin pitäisi myös painaa sitä punaista nappia. Yleensä näissä asioissa on se vaihtoehto, että hyväksytään kokonaislinja, ja minä jopa ymmärrän sen linjan, minkä hallituspuolueitten edustajat ovat hyväksyneet. Pitää löytää yksi yhteinen linja ja minusta se on loogista. Joko ollaan tämän hallituksen linjan takana tai sitten ei olla hallituksessa mukana. Silloin, kun on syvästä periaatteesta kysymys, näitten kahden välillä pitää valita.

Ed. Väänänen: Herra puhemies! Tänä lauantai-illan hetkenä, kun on kuunnellut tätä keskustelua ... (Välihuutoja) — Varmaan tullaan kohta lauantaihin, aivan oikein. Joka tapauksessa saunailta on ja jokaisella on vähän tietysti haluja sinnepäin.

Kun on kuunnellut tätä keskustelua, niin on miettinyt, miten suunnattoman paljon työtä tämänkin lain aikaansaamisessa on tehty. Ensin virkamiehet ovat puurtaneet sen parissa ja hallitus on sitä revideerannut. Sitten se on tullut valiokuntakäsittelyyn ja tässä tapauksessa kahteen valiokuntaan, joista lakivaliokunta on kuukausimääriä sitä käsittelyt ja kuunnellut suuren määrän asiantuntijoita, kunnes mietintö on tullut ulkoasiainvaliokuntaan. Se puolestaan on kuullut suuret määrät asiantuntijoita ja pohtinut ja harkinnut, keskustellut, muuttanut.

Mikä on tulos, kun se tulee julkisuuteen, ja miten sitä käsitellään? Minua huvitti, kun oman puolueeni kentältä on tullut paljon vihaista palautetta. On sanottu, että miten te nyt olette menneet sen Eeva Kuuskoski-

Vikatmaan kannalle tässä asiassa, teidänkin ryhmänne. Ei se ole paikallansa. Sitä on ruvennut miettimään, mistä kansalaisille on syntynyt tällainen käsitys. En ole tullut mihinkään muuhun tulokseen kuin siihen, että kun tästä on julkisuudessa kerrottu, silloin tämä 30 § ja sen kohtalo ulkoasiainvaliokunnassa ilmeisesti on mielletty monien taholla sillä tavoin, että se peruspohja, mistä ulkoasiainvaliokunta sopi, todellakin oli subjektiivinen oikeus. On nähty, että eduskunnan ulkoasiainvaliokunta on joutunut pahasti perääntymään ja eduskunta tullut yliajeksi, kun tästä periaatteesta ja tästä hyväksytystä kannasta on jouduttu palaamaan toisenlaiselle kannalle. On ollut vain kaksi urhoollista ja rohkeaa, jotka pitivät päänsä ja mielensä.

Tosiasiasa minun mielestäni se perusta, johon esimerkiksi valiokunnan vakinaisista jäsenistä melkoinen osa päätyi ja jonka puolesta otti kantaa, oli nimenomaan tämä hallituksen 30 §:n 1 momentin muotoilu, ”turvapaikka voidaan antaa”, jossa pidettiin huoli siitä, että Suomi haluaa säilyttää vapaan harkintavallan turvapaikan hakemusten suhteen. Tämän haluaisin todella julkisuuteen saada selvitettyksi. Tämä oli se peruskanta, jonka keskustan valiokuntaryhmä ed. Kuuskoski-Vikatmaata lukuunottamatta hyväksyi ja jonka mukaan myöhemmin valiokunnan useat jäsenet tarkistivat näkemyksiään. Hyvin paljon tietysti riippui siitä, oliko äänestyksessä mukana nämä kolme suurta perusryhmää eduskunnasta vai oliko mukana pienryhmien edustajia, joilla on ollut omat näkemyksensä tässä asiassa. Joka tapauksessa on tuntunut hankalalta se, että julkisuuteen välittyy hyvin oikoinen, mutkaton ja sanoisiko lyhennetty versio siitä, mitä todellisuudessa on tapahtunut.

Tähän haluan senkin vuoksi kiinnittää huomiota, kun keskustan ryhmä valiokunnassa koetti vielä huolehtia siitä, että ulkoasiainvaliokunnan mietintöön liittyvässä eräässä toisessa kohdassa olisi palattu tälle varsin selkeälle linjalle, joka tuli valiokunnan kannaksi 30 §:n osalta. Ulkoasiainvaliokunnan mietintöön sisältyy nimittäin lausuma, jossa Ruotsin, Norjan ja Tanskan esimerkiksiin viitaten esitetään kuitenkin vielä selvettäväksi mahdollisuutta, että Suomenkin lainsäädännössä turvapaikanhakijalle myönnettäisiin subjektiivinen oikeus turvapaik-

kaan. Me koetimme saada tätä kohtaa valiokunnan mietinnön tekstistä pois, mutta hävisimme äänestyksessä, jonka vuoksi keskustan valiokuntaryhmä laati vastalauseen, jossa todetaan: "Katsomme, ettei Suomen tule muuttaa pakolaispolitiikkansa periaatteita eikä omaksua muiden Pohjoismaiden lainsäädännössä noudatettua subjektiivisen oikeuden periaatetta mietintötekstissäkään." Tästä olemme laatineet vastalauseen, joka tietysti tulee esille asian ratkaisevassa käsittelyssä.

Siihen, että julkisuudessa on minunkin valiokuntaryhmäni kannanotto käsitelty niin väärin, ehkä osaltaan on ollut syynä myös se, että tekemämme vastalauseen ruotsinnoksessa on ratkaiseva kieltosana tekstistä jäänyt pois, jolloin teksti antaa ymmärtää täysin päinvastoin, että Suomen olisi syytä muuttaa pakolaispolitiikkansa periaatteita. Tämä on nyt kuitenkin koetettu sekä virkamiehistöle että julkisuuteen myös korjata niin, että toivottavasti viesti menee perille siitä, että käännöksessä on ollut virhe.

Haluamme myös kiinnittää huomiota siihen, että turvapaikka-oikeuden käsittelyssä nopean toiminnan pitäisi olla mahdollinen. Kuukausia kestävä odotus ja epävarmuus luovat turvapaikanhakijassa erittäin suurta turvattomuutta, ja pitkä odotusaika aiheuttaa monenlaisia vaikeita ongelmia. Tulisi ratkaista pakolaiskysymykset suhteellisen nopeasti. Se on ei vain pakolaisten vaan myös oman maamme etu. Tämän vuoksi olemme yhdessä kristillisen liiton edustajan kanssa kirjoittaneet vastalauseen, jossa edellytämme, että uuden ulkomaalaislain toteuttamiseen myönnetään riittävät voimavarat, jotta Ulkomaalaiskeskuksessa oleva hakemusruuhka saadaan puretuksi ja hakemukset vastaisuudessa käsiteltyksi pääsääntöisesti yhden kuukauden määräajassa. Tämä on myös vastalause, jonka lakivaliokunnan keskustalaiset jäsenet lakivaliokunnan lausuntoon esittivät.

Ed. U. Leppänen: Herra puhemies! Suomen ulkomaalaislainsäädäntö on lähtenyt siitä, että tänne on melkein mahdotonta kenenkään päästä. Veikko Vennamo on minulle kertonut, että tarkoituksella ja tietoisesti vuonna 1945 tehtiin lait sellaisiksi, että Suomeen ei pääse juuri ketään. Näinhän on tosiasiaa käynytkin. Suomessa on tällä hetkellä ulkomaalaisia vähemmän kuin vuo-

sisadan alussa. Suomi on ollut hyvin suljettu yhteiskunta vuosikymmeniä. Siitä on ollut myös monia kielteisiä seurauksia. Tänä päivänä näemme, miten Suomessa suhtaudutaan ennakkoluuloisesti ulkomaalaisiin.

On hyvä, että laki nyt saadaan jollakin tavalla uudistettua. Se on tärkeintä, samoin se, että laki saadaan myös voimaan nopeasti, koska hallituksen esitys ja eduskunnan korjaukset joka tapauksessa merkitsevät aika tärkeää askelta eteenpäin.

Mitä tulee nyt täällä käytyyn keskusteluun 30 §:stä, se ei sinänsä ole kovin olennainen asia, eikä se ainakaan ole kovin olennaista, miten ed. Donner tässä asiassa äänestää, vaikkakaan häntä ei mitenkään pidä syytellä asiassa. Tuskin hänen kantansa, äänestää hän miten tahansa, ratkaisee lain voimaansaattamisen.

Kun keskustelua on käyty, myös eduskunnassa keskustelu on enimmäkseen kosketellut turvapaikkakysymystä ja pakolaisia. Mutta on muistettava, että oikeastaan paljon suuremmista ryhmistä loppujen lopuksi on kysymys, muiden ulkomaalaisten käsittelystä ja kohtelusta Suomeen saavuttaessa Suomen rajoilla, vaikka sinänsä kysymys ei välttämättä ole pelkästään ulkomaalaislaista. Viitataan vain siihen, että Suomen viranomaiset kohtelevat tällä hetkellä varsin byrokraattisesti esimerkiksi Virosta tulevia ihmisiä, jotka eivät ole tulossa tänne pysyvästi asumaan, vaan hetkeksi täällä käymään. Siinäkin suhteessa kannattaisi jollakin tavalla kiinnittää huomiota siihen, että meidän pitää kohdella ulkomailta saapuvia rajoillamme asianmukaisesti ja sivistysvaltion tapaan.

Kiinnitän huomiota erääseen yksityiskohtaan lain säätämisessä. Nimittäin suomalaisen kanssa avioliittoon menneen ulkomaalaisen Suomeen saapumisen osalta tilanne eräiltä osin heikkenee. Nimittäin vanhan lainsäädännön mukaan, jossa oleskeluluvan myöntämistä säädellään asetuksessa, asetuksessa sanotaan niin, että ulkomaalainen, joka on solminut Suomessa pätevän avioliiton suomalaisen kanssa, voi odottaa oleskeluluvan käsittelyä Suomessa. Tämä on siis vanhan lain ja asetuksen mukainen käytäntö.

Mutta uudessa laissa 20 §:ssä säädetään seuraavasti: "Ilman oleskelulupaa maahan saapuvalla voidaan määräaikainen oleskelulupa myöntää Suomessa, jos ulkomaalainen on jo ennen Suomeen saapumistaan asunut

yhdessä Suomessa asuvan aviopuolisonsa kanssa tai elänyt avioliitonomaisissa olosuhteissa Suomessa asuvan henkilön kanssa.” Tämä muuttaa nykyistä säädöstä varsin ratkaisevasti. Nimittäin avioliitto ei ole enää riittävä peruste saavuttaessa Suomeen. Uuden lainsäädännön perusteella voidaan harakita sitä, voiko suomalaisen kanssa avioliittoon mennyt päästä Suomeen vai ei, tai jos hän tulee tänne turistina, hän joutuu palaamaan omaan maahansa odottamaan oleskeluluvan käsittelyä.

Ulkoasiainvaliokunnassakaan ei näy tähän asiaan kiinnitetyn huomiota. Minä ymmärrän, mistä se johtuu. Suomessa on alettu pelätä, että kun tänne tulee aviopuolisoita, jollakin tavalla avioliitot eivät ole todellisia. Tämä on siis tärkein syy, miksi laki on näin kirjoitettu. Minä en voi ymmärtää tällaisissa peloissa olevan varsinaisesti mitään järkeä, koska viranomainen ei missään olosuhteissa oikeastaan voi tulla väliin ja päättää, mistä syystä avioliitto on solmittu. On aivan järjetön lähtökohta, että viranomainen voisi päättää, onko avioliitto todellinen vai ei. Tässä suhteessa uusi laki on kirjoitettu todella huonosti ja ennakkoluuloisesti. Sitä ei enää voi korjata tässä käsittelyssä eduskunnassa, mutta kiinnitän huomiota vastaisuuden varalle tähän kysymykseen.

Herra puhemies! Tässä ensimmäisessä käsittelyssä en ryhdy puhumaan laajemmalti suomalaisten asenteista ja koko ulkomaalaispolitiikasta sinänsä, mutta toivottavasti myöhemmissä käsittelyissä palaan siihen.

Ed. Alaranta: Arvoisa puhemies! Olen seurannut keskustelua sekä ulkomaalaislaista että myös Ahvenanmaan itsehallintolaista eräiden puheenvuorojen osalta murheellisella mielellä ja siksi rohkenen vielä käyttää eduskunnan istunnon aikaa omaan puheenvuorooni.

Erityisesti ed. Riihijärven puheenvuoro Ahvenanmaa-lain yhteydessä herätti minussa samoja tunteita ja ajatuksia, joita se herätti myös ed. Pulliaisessa, kun hän käytti siinä yhteydessä mielestäni oikein osuvan ja hyvän vastauspuheenvuoron. Itselleni tuli mieleen ed. Riihijärven puheenvuoroa kuunnellessa, onko ed. Riihijärvi ollut liian pitkiä aikoja poissa entiseltä työpaikaltaan, Iisalmen kirkosta. Poliitiikka on nykyään niin kovaa ja osin likaistakin, että täytyy olla koko ajan

tarkkana, ettei se turmelisi ihmistä kokonaan. Valtahan turmelee tunnetusti.

Jotta ed. Riihijärven puheenvuoro ei jäisi ainoaksi papin puheenvuoroksi näissä asioissa, joihin viittasin, perustelen lyhyesti omaa lähestymiskulmaani ulkomaalaiskeskusteluun.

Minunkin lähestymiskulmani niin kuin monien muidenkin puhujien pakolaiskeskustelussa on periaatteellinen eikä niinkään käytännöllinen. Myönnän, että on monia käytännön ongelmia, jotka pitää voida hoitaa ja joita täytyy voida miettiä. Niihin täällä ulkoasiainvaliokunnan jäsenet ja muutkin edustajat ovat jo niin paljon puuttuneet, että en itse siitä puhu.

Joka tapauksessa on tosiasia, että me olemme eläneet tilanteeseen, jolloin Suomi on joutunut pakolaiskysymyksessä vastaanottavaksi maaksi. Kansojen virta on muuttanut kulkusuuntaansa. Kymmenien vuosien ajan virta on ollut täältä pois päin, milloin vuolaampana, milloin hiljaisempana, milloin nälkävuosien, milloin sotien, milloin työttömyyden ja taloudellisen laman seurauksena. Meiltä on menty pakolaisiksi Pohjois-Norjaan, Ruotsiin, Amerikkaan, Australiaan. Nyt me olemme saaneet pakolaisia muualta, esimerkiksi Vietnamista ja Somaliasta. He ovat meille ihmisinä outoja. Miten me kohtaamme heidät?

Itse ajattelen niin, että tuo pakolaisena maahamme pyrkivä ihminen pitää yrittää konkretisoida tutuksi ihmiseksi. Kun pakolaisasiaa käsitellään suurena asiakokonaisuutena, kaikki siihen liittyvä inhimillinen traagikka unohtuu, se on helppo sivuuttaa. Siksi pitää henkilöidä pakolaisasia. Sitä ei pidä henkilöidä siten, kuten nyt on tehty, että leimataan kaikki pakolaiset rikollisiksi, oman edun tavoittelijoiksi tai ns. elintasopakolaisiksi, jota nimitystä keskustelussa on usein käytetty. Olisin tässä asiassa kyllä hyvin varovainen, kun muistaa niitä ihmisiä, jotka 60-luvulla muuttivat omaltakin kotiseudultaan Ruotsiin. Hekin olivat elintasopakolaisia.

Tätä asiaa pitää henkilöidä minusta niin, että pitää ajatella esimerkiksi sitä kymmenen lapsen somaliäitiä, joka yhden tyttärensä kanssa pääsi pakenemaan Suomeen ja kertoi lehdessä, ettei hän tiedä muiden lastensa kohtalosta. Pitää ajatella myös sitä nuorta lääkäriä, jolta jäi vaimo ja lapset Somaliaan,

mutta joka itse kuoleman uhan edessä pääsi pakenemaan ja pääsi Suomeen. Tai pitää ajatella niinpäin, että kun meiltä siirrettiin sodan jaloista lapsia Ruotsiin, mitä me vanhempina ajattelisimme, jos omat lapsemme eivät olisi saaneet turvapaikkaa, vaan heidät olisi palautettu takaisin sodan jalkoihin.

Tähän ajatuskulkuun vaikuttaa se, että oman perheeni historiassa on ihmisiä, joiden papereissa lukee ammatin tilalla "Karjalan pakolainen". Avioliittoonkuulutustodistuksessa esimerkiksi lukee näin. Oli eräskin 18-vuotias tyttö, joka siskonsa ja veljensä kanssa juoksi henkensä edestä pakoon, pääsi Suomeen ja sai elää täällä inhimillisen elämän.

Tämän päivän kaikki pakolaiset ovat pakomatalla isänmaastaan, joka ei ole pystynyt antamaan heille perusturvallisuutta. Siksi he tarvitsevat nyt väliaikaisen turvapaikan, kun he odottavat mahdollista paluutaan isänmaahansa.

Meille evakkotaipaleiden kansalle on tullut mahdollisuus maksaa takaisin kiitollisuuden velkaa omista pakolaisvuosistamme. Ihonväriä, rodulla tai kansallisuudella ei ole tässä merkitystä, koska kaikki ihmiset ovat samoja Luojan luomia ihmisiä ja sellaisina yhtä arvokkaita keskenään. Kun tämän sanon, kerron samalla oman ajatteluni perustan: se on raamatullinen. Tämä näkökulma on minusta jäänyt vielä tästä keskustelusta pois, ja siksi sen tähän tuon.

Raamatussa on monia esimerkkejä siitä, kuinka ihmiset ovat joutuneet vihan, vainon, nälän tai muiden syiden vuoksi jättämään kotinsa ja kotimaansa ja elämään pakolaisina pitkiä aikoja. Tutuimpia lienee Joosefin ja hänen kotiväkinsä asuminen Egyptissä nä-länhädän takia. Itse Vapahtaja joutui elämänsä ensimmäisinä vuosina olemaan paossa kuningas Herodeksen vihaa. Ehkä meistä joku muistaa koulun uskontotunnilta kau-niin kuvan, jossa oli teksti: Pako Egyptiin.

Haluan muistuttaa meiliimme Vapahtajan opetuksen lähimmäisenrakkaudesta Vuori-saarnassa: "Mitä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää te samoin heille." Viimeisen tuomion kuvauksessa ovat hänen tällaiset sanansa: "Minä olin koditon, ja te otitte minut huoneeseen."

Meiltä kysytään tässä asiassa laupiaan samarialaisen mieltä, hänen, joka ei mennyt ohi, joka ei ollut välinpitämätön. Tässä

voinee todeta sen, että ohi kulki sekä eräs pappi että eräs kirkonpalvelija — heidän puoluekantansa ei kyllä ole tiedossa.

Tässä keskustelussa on ollut sellaisiakin äänenpainoja, että pakolaiset ovat vaaraksi meille. Haluan sanoa, että mielestäni pakolaisista vaarallisempi ja pelottavampi vihollinen meille on moderni suomalainen ihminen, joka ajaa vain omaa etuaan, joka toteuttaa vain omia tarkoituksiperiään, joka on itsekäs ja itserakas ihminen.

Arvoisa puhemies! Ulkoasiainvaliokunnan mietintöön jätettyjen vastalauseiden ero au-keaa hitaasti ulkopuoliselle. Onneksi tässä on muutama päivä aikaa miettiä, minkä kannal-le asettuu.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely ju-listetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suu-reen valiokuntaan.

12) Ehdotus laiksi ulkomaalaisvaltuutetusta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 169

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 31

Puhemies: Käsittelyn pohjana on ul-koasiainvaliokunnan mietintö n:o 31.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely ju-listetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suu-reen valiokuntaan.

13) Ehdotus laiksi Euroopan sosiaalisen peruskirjan ja siihen liittyvän lisäpöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 266

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 32

Puhemies: Käsittelyn pohjana on ul-koasiainvaliokunnan mietintö n:o 32.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

14) Ehdotus laiksi investointiverolain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 316
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 106

Puhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 106.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

15) Ehdotukset laiksi poliisin hallinnosta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 221
Lakialoite n:o 119
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 42

Puhemies: Käsittelyn pohjana on laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 42.

Keskustelu:

Ed. Kalima: Herra puhemies! Lain käsittely on ollut valiokunnassa vaikea ja monitahoinen prosessi. Tämän prosessin aikana on kuultu koko joukko asiantuntijoita, ja on todettava, että asiantuntijoiden kirjo on ollut laaja. Lähtökohta on kuitenkin se, että poliisin hallinto on uudistettava. Se on vanhanaikaista ja osin jälkeenyänyttäkin. Keskustelua on vaivannut pelko siitä, että muodostettaisiin lääninpoliisi, joka jollakin tavoin toimisi epätarkoituksenmukaisesti poliisihallinnossa. Edelleen on pelätty sitä, että poliisin turvallisuuspalvelujen saaminen lain säätämisen jälkeen kävisi entistä hankalamaksi, vaikka laissa itse asiassa tuosta asiasta ei juurikaan lausuta.

Tämän prosessin aikana valiokunta on päättänyt ehdottamaan koko joukon muutoksia lakiesitykseen. Ensimmäinen muutos si-

sältyy 8 §:ään, jossa olennaista on 2 momentin muutos, jossa poliisialuetta muodostettaessa kuullaan asianomaisia kuntia. Tämä mielestämme on välttämätöntä, jotta kuntien näkökulma tulee riittävästi esille.

Erikoista sitä vastoin oli se, että lain käsittelyn yhteydessä esitettiin useaan otteeseen se näkemys, että Helsingin poliisilaitos pitäisi erottaa sisäasiainministeriön alaisuudesta ja saattaa Uudenmaan lääninhallituksen alaisuuteen, vaikka Helsingin poliisilaitos on niin suuri yksikkö, että tämä käytännössä on nykyvoimavaroin lääninhallitukselle mahdotonta ja aiheuttaisi erittäin paljon uutta byrokratiaa ja hankaluutta, joka on tarpeetonta. Sen takia onkin tyydytyksellä todettava, että Helsingin poliisilaitoksen asema tässä suhteessa on jätetty ennalleen.

Sekä keskusrikospoliisin että liikkuvan poliisin asema on kovasti mietityttänyt, ja nyt on päädytty esittämään 9 §:ään tiettyjä lisäyksiä, jotka mahdollistavat ennen kaikkea sen, että keskusrikospoliisi, joka tällä hetkelläkin ylläpitää poliisin tietojärjestelmiä, saa tämän tehtävän nimenomaan lakisääteisenä. Samoin näyttää siltä, että keskusrikospoliisilla on läänintoimistoja sillä tavoin joka läänissä, että voimavarojen tehokas, tarkoituksenmukainen käyttäminen ei ole onnistunut parhaalla tavalla. Sen takia 9 §:n viimeiseen momenttiin on esitetty lisäystä, jonka mukaan keskusrikospoliisi voisi toimia usean läänin alueella ja tällä tavoin voitaisiin taroituksenmukaisemmin käyttää keskusrikospoliisin voimavaroja.

Varsin paljon keskustelua aiheutti 18 §, ennen kaikkea sen sanamuoto ja kysymys siitä, missä määrin sisäasiainministeriöllä on oikeus antaa määräyksiä keskusrikospoliisille, suojelupoliisille ja liikkuvalla poliisille. Tässä oli sellainen ongelma, että kun hallituksen esityksessä esitettiin nykyisen poliisilain 4—6 §:n kumoamista, tämä oikeus olisi ikään kuin jäänyt pois. Sen takia valiokunta on kirjoittanut norminanto-oikeuden uudestaan 18 §:ään. Asia oli käsiteltävänä myös perustuslakivaliokunnassa, joka totesi, että näin voidaan menetellä.

Muuan varsin ongelmallinen asia ja epäkohta mielestäni lakiin jää, ja se koskee Helsinki-Vantaan lentoaseman poliisiasioiden hoitamista. Nimittäin nyt on päädytty sellaiseen ratkaisuun, että liikkuvan poliisin yksikkö, joka toimii Helsinki-Vantaan poliisi-

siasemalla, tulisi Vantaan nimismiespiirin alaisuuteen. Tästä aiheutuisi toimivaltasäänösten mukaan se, että kun siellä on esimerkiksi kaappaustilanne, toimia johtaisi Vantaan nimismies. Myös lisäresurssien saaminen tällaisessa tilanteessa ei ole aina niin helppoa kuin kuvittelisi. Sen takia mietintöön on otettu ponsi siitä, että hallituksen tulee seurata sitä, millä tavoin Helsinki-Vantaan lentoaseman poliisihoidollinen tila jatkossa kehittyä.

Lopuksi tyydytyksellä totean, että lakialoitteessani mainitut asiat ovat valiokunnan mietintöön koko lailla tulleet sisällytetyiksi. Vaikka aloite muodollisesti hylätäänkin, se jatkaa käytännössä omaa elämäänsä laissa.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Pohdiskelin henkilökohtaisesti ja ryhmissämmekin poliisihallintolakia ja sitä, mitä sen kanssa pitäisi tehdä. Asiantuntijoiden kuulemisen tuloksena tuli hyvin ristiriitaiset tunnelmat, tiedotkaan eivät aina sattuneet yksiin. Poliisin edustajatkin, esimerkiksi jos otettiin poliisimestari Helsingin kaupungista ja Vantaalta tai Espoosta vallesmanni, tuntuivat olevan vähän outoja herroja toisilleen ja melkein pä tukkanuottasilla. Tämä itse asiassa ratkaisi kannan. Se ratkaisi sen sille puolelle, että kun näin voi olla tilanne, silloin täytyy jonkun ratkaista tämä asia, kuinka se on, ja sitä kaikki noudattakoot, myös poliisimiehet ja poliisirouvat. Niin me asetuimme hallitusrintamaan siinä mielessä, että tuimme kantaa, jonka hallituspuolueet keskenään neuvottelivat valiokuntaryhmiensä kautta. Toivottavasti olemme samalla kannalla lopun saakka.

Ed. Dromberg: Herra puhemies! Poliisihallintolaki oli kaiken kaikkiaan tietenkin käsittelyssä sikäli hankala, että koko Uudenmaan läänin tilanne, kuten me kaikki tiedämme, on sellainen, että on valtava pula nimenomaan poliisin viroista Espoossa, Vantaalla ja keskisellä Uudellamaalla. Kun Helsinki-Vantaan lentoasema on nyt, niin kuin lain perusteluissa on määritelty, tulossa Vantaalle, todellakin minusta oli erinomainen asia, että mietinnössä päästiin yhteisymmärrykseen siitä, että myös poliisin resursseja suunnattaisiin Uudellemaalle ja nimenomaan tietenkin myös Helsinki-Vantaan lentoasemalle.

Mutta edelleenkin jäi kaivertamaan Helsingin poliisilaitoksen asema. Olisi ollut loogista ja johdonmukaista, että se olisi ollut Uudenmaan lääninhallituksen alainen niin kuin kaikki muutkin toiminnot, jotka koskevat poliisia, jotta johtosuhteet olisivat olleet linjassa lain sisällön kanssa. Mutta todennäköisesti yhteistoiminta, jota peräänkuulutettiin, varmasti tulee toimimaan myös tältä pohjalta, joskin siinä varmasti on vaikeuksia johtuen siitä, että ristiriidat ovat olleet aika suuriakin pääkaupunkiseudulla, mutta kun resurssit saadaan kuntoon, uskon, että tässä tilanteessa päästään huomattavasti eteenpäin.

Ed. Kokko: Herra puhemies! Käyttämättä tässä yhteydessä kovin laajaa puheenvuoroa totean vain lyhyesti, että poliisihallinto kaipaa luonnollisesti uudistamista. Kuitenkin hallituksen esitys lähtee liikkeelle supistamaan poliisipalveluja juuri alapäästä eli kansalaisten osalta. Tämä ei mielestämme ole oikea kohde. Ehdotukseen sisältyy myös monia ristiriitoja. Tästä syystä olemme vastalauseessamme ehdottaneet lakiehdotuksen hylkäämistä. Palaamme laajemmin perusteluihin toisessa käsittelyssä.

Ed. Joenpalo: Herra puhemies! Päinvastoin kuin ed. Dromberg, joka epäili, että laki oli valiokunnassa hankala, toteaisin, että laki oli sinänsä aika helppo meidän käsittellä mutta hankalaa siellä olivat eri tahoja edustaneet poliisimiehet, jotka riitelivät hyvin voimakkaasti ja äänekkäästi keskenään lain muodosta ja voimaannpanosta.

Hankalaksi lain käsittelyn teki se, että siihen tuli pieni maakuntahenkkinen kisailu, jossa Uudenmaan läänin kansanedustaja ja Helsinkiä edustanut kansanedustaja ottivat yhteen aika voimakkaasti, ja jos asian olen oikein ymmärtänyt, se tapahtui valitettavasti sillä tavalla, että itse asia hieman kärsi Uudenmaan voittaessa ottelun.

Kun viitattiin siihen, että Uudenmaan läänin alueella on erityisiä ongelmia poliisin palvelujen saatavuudessa lähinnä riittämättömien resurssien johdosta, muistutan tässäkin yhteydessä siitä, että aivan vastaava tilanne on monissa muissakin eteläisissä lääneissä. Poliisin resursseja ei ole lisätty kasvavien tehtävien ja ongelmien myötä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

16) Ehdotukset laiksi Kyrönjoen erityissuojelusta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 34

Lakialoite n:o 49/1987 vp.

Toivomusaloitteet n:ot 226 ja 227/1989 vp. sekä 260

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 43

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 43.

Keskustelu:

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ilta on jo ehtinyt varsin pitkälle, mutta aivan muutama sana asiasta ja lähinnä erittäin myönteisessä hengessä. Minusta on erinomaisen hyvä asia, että laki- ja talousvaliokunta pystyi pitkän prosessin tuloksena päättämään sille kannalle, että Kyrönjoen erityissuojelua viedään eteenpäin ja nimenomaan sillä tavalla, että lakiesitys voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Se oli varsin rohkea teko, koska se merkitsee, että Jyllinkosken Sähkö Oy:n korvausosuus tulee oikeusteitse selvitettäväksi, ja koska siitä ei tiedetä, mikä tulos on, niin se tietysti on saattanut herättää eräillä tahoilla tiettyjä epäilyksiä ja pelkoja suurista kustannuksista. Kun nimenomaan näin on, osoittaa suurta siviilirohkeutta, että tälle tielle valiokunnan suuri enemmistö lähti. Tervehdimme sitä vihreinä erittäin suurella ilolla.

Ed. Joenpalo: Arvoisa puhemies! Kun käsitelimme lakia valiokunnassa, ajattelin ääneen asian, jonka sanon tässäkin ääneen: Onko se varsinaista suojelua, että tällaisen joen, josta jo kaksi kolmasosaa on padottu ja valjastettu voimalaitoksien käyttöön, viimeinen kolmannes taikka viimeiset kosket jätetään käyttämättä?

Olen ajatellut sillä tavalla asiaa, että meidän pitäisi käyttää niitä niukkoja taloudellisia resursseja, joita suojelutarkoituksiin on, niitten jokien suojeluun, jotka ovat kokonaan rakentamattomia, ja rakentaa sellaiset joet loppuun, joissa rakentaminen jo vuosien saatossa on aloitettu. En vastustanut lakia valiokunnassa enkä usko sitä tässäkin yhteydessä vastustavani, mutta tällaista pohdiskelua pitäisi käydä: Mikä on tosiaan niitten jokien asema, joissa rakentaminen on jo aloitettu?

Kun jatkamme asian käsittelyä myöhemmin, tulisi keskustella myös puheenjohtaja Suomisen energiapolitiittisista linjauksista. Minun mielestäni se sopisi tämän asian yhteyteen käsiteltäväksi, koska tässäkin puhutaan energiasta, tosin aivan pienistä tuotantomääristä.

Ed. Jurva: Arvoisa puhemies! Edellisen puhujan esityksestä poiketen olen kyllä vahvasti hallituksen esityksen kannalla ja perustelen sitä sillä, että ympäri Suomea on luonnonsuojelualueita ja suojeltuja jokia, mutta Etelä-Pohjanmaalla on Lauhanvuoren kansallispuisto ainoa ja nyt sitten Kyrönjoki, joka on tärkeä vesistö Vaasan vesitalouden ja myös vaelluskalojen kannalta. Katson, että hallituksen esitys todella on paikallaan, ja valiokunnassa olinkin tämän kannalla.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

17) Ehdotus laiksi Kolin kansallispuistosta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 307

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 44

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 44.

Keskustelu:

Ed. Kokko: Arvoisa puhemies! Vaikka ilta ehtii varsin pitkälle, niin muutama sana

Kolin kansallispuistoa koskevasta lakiesityksestä valiokunnan kannalta.

Käsiteltävänä oleva esitys laiksi Kolin kansallispuistosta on nyt ehtinyt ensimmäiseen käsittelyyn täysistunnossa. Koli on ollut pitkään tunnettu Pohjois-Karjalan vaara-alue. Sen sijainti ja ainutlaatuinen luonto on tehnyt siitä suosituksen matkailukohteen maassamme. Jylhän luonnon lisäksi suosiota on lisännyt siellä olevien laskettelurinteiden olemassaolo.

Laki- ja talousvaliokunta kuuli tätä asiaa valmistellessaan runsaasti asiantuntijoita. Samoin siitä hankittiin eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunnan lausunto. Asiaa käsiteltäessä kukaan ei ole vastustanut lakiesityksen mukaisen valtion maalle tulevan kansallispuiston perustamista. Sen sijaan varsin paljon keskustelua ja vastustusta on herättänyt lain perusteluihin otettu maininta yksityismaille tehtävästä laajennuksesta. Sen tavoiterajaus on piirretty hallituksen esityksen liitteenä olevaan karttaan. Tällainen menettely lienee ainutkertaista.

Vaikka tavoiterajauksella ei ole suoranaisia välittömiä oikeusvaikutuksia, sillä on välillisesti monia tällaisia. Maat on tosin tarkoitettu hankkia valtiolle vapaaehtoisin kaupun perustelujen mukaan. Kuitenkin kartan olemassaolo rajoittaa heti maan käyttöä: rakentamista ja esimerkiksi hakkuita alueella. Näin se rajoittaa alueen asukkaiden omaisuuden käyttöä. Rajauksen sisälle jääviä asukkaita ei ole kuultu, eikä heillä ole ollut minkäänlaista valitusoikeutta, kuten esimerkiksi seutukaavoituksessa on. Näihin seikkoihin on perustuslakivaliokunta lausunnossaan erityisesti myös kiinnittänyt huomiota. Lähes puolet perustuslakivaliokunnan jäsenistä on ollut sitä mieltä, että asia olisi käsiteltävä vaikeutetussa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Laki- ja talousvaliokunta on mietinnössään todennut myös lisäalueiden sitovuuden ja perusteettomuuden ja esittää, että tällaista sitovuutta ei ole. Kuitenkin karttapiirros on olemassa ja sitä voidaan käytännössä toteuttaa eduskunnan ponsista huolimatta.

Keskustan vastalauseessa ehdotetaan 4 §:n 2 momentin poistamista lakiesityksestä, jolloin tuo sitovuus poistuisi. Toisessa, ed. Jurvan vastalauseessa on ehdotettu 4 §:ään lisättäväksi maininta maan hankinnasta vapaaehtoisin kaupun.

Laajennusalueen hankinnassa olisi mielestäni voitu menetellä myös toisin eli olla sitomatta sitä lakiesityksen perusteluihin. Asiaa olisi voitu hoitaa alueen asukkaiden kanssa yhteistyössä vapaaehtoisin kaupun ilman tavoiterajauksen olemassaoloa. Näin hankitut alueet olisi voitu liittää kansallispuistoon, tai jos ne ovat erillisiä, perustaa näistä valtion maista oma lain mukainen kansallispuistonsa.

Luonnonsuojelualueiden ja kansallispuistojen perustaminen on luonnollisesti tarpeellista. Asioita tulisi hoitaa luonnonsuojelulain mukaisesti ja mahdollisimman hyvässä yhteistyössä alueen asukkaiden kanssa eikä vippaskonsteja käyttäen. Viittaan tässä yhteydessä myös Perämeren kansallispuistoesitykseen. Siinä oli mukaan otettu lainvastaisesti yksityiset vesialueet. Asiantuntijoita kuultuaan valiokunta poisti ne lakiesityksestä, joka sitten voitiin hyväksyä yksimielisesti.

Korostan vielä, että Kolin kansallispuiston osalta ei ole kysymys suojelun vastustamisesta, vaan menettelytavoista. Toivon, että ympäristöministeriö esityksiä valmistellessaan menetteli lain mukaisesti ja olisi reilusti yhteistyössä alueen asukkaiden kanssa. Näin välttyttäisiin turhilta kärhämillä. Nyt Kolin laajennusalueen menettelystä on tehty tutkimuspyyntö Euroopan neuvoston ihmisoikeustoimikunnalle.

Laki- ja talousvaliokunta edellyttää, että laskettelurinteiden säilyminen tulisi edelleen sallia kansallispuiston alueella. Näin turvataan osaltaan matkailun säilyminen Pohjois-Karjalassa.

Ympäristöministeri syytteli eräässä lehtihaastattelussa laki- ja talousvaliokuntaa hidastelusta äskettäin. Tietysti arvostelua on aina helppo osoittaa. Näen kuitenkin, että myös ministeriön lainvalmistelutyön laadussa olisi toivomisen varaa. Monissa esityksissä on ollut paljon epätarkkuuksia, jopa lainvastaisuutta. Tästä on hyvänä esimerkkinä jo edellä mainitsemani Perämeren kansallispuiston perustamisesitys. Vastoin luonnonsuojelulain määräyksiä siihen esitettiin mukaan otettavaksi noin 5 000 hehtaaria yksityisiä vesialueita. Asia tuli kuntoon valiokuntakäsittelyn aikana, kun ministeriö muutti esitystä.

Toinen esimerkki: Ulkoilulain muutosesitys jäi valiokunnassa hyväksymättä aivan viime vaiheessa siinä olevien monien puutteiden

den vuoksi. Se kaipaa valiokunnan mielestä uutta valmistelua. Tällaiset epätarkkuudet viivästyttävät aina osaltaan valiokuntakäsittelyä.

Ilta-Sanomien on ottanut valiokunnan viime päivinä pysyvästi kirjoittelun kohteeksi. Erittäin epäasialliseen kirjoitteluun ei ole syytä suuremmin puuttua. Mutta kun lehdelä näyttää vastineen julkaiseminen olevan vastoin hyvää lehtimiestapaa mahdotonta, haluan tässä oikaista vain pari asiaa, joista on annettu täysin virheellinen kuva:

Valiokunnan matka suoritettiin eduskunnan joululoman aikana silloin, kun Itämeren konferenssi oli koolla Eduskuntatalossa. Eli matka ei haitannut valiokunnan kokoontumista.

Toiseksi, jos valiokuntaa moititaan hitaudesta, toimittajan olisi syytä ensin todeta valiokunnan valmistamien mietintöjen määrä. Vuoden 1990 valtiopäivien aikana laki- ja talousvaliokunnasta on valmistunut 47 mietintöä, joka nähtävästi on kolmanneksi suurin määrä verrattuna muihin valiokuntiin. Mielestäni toimitukselta on lupa odottaa suurempaa asiallisuutta, ei suinkaan hutkimista. Asiallista kysyttävää muistan lehden toimittajilla neljän vuoden aikana olleen varsin harvoin.

Arvoisa puhemies! I vastalauseen mukaisesti tulemme toisessa käsittelyssä tekemään 4 §:n 2 momentin poistoehdotuksen.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Laki- ja talousvaliokunta sai valmiiksi mietinnön Kolin kansallispuistolaista viime metreillä. (Ed. Joenpalo: Ei ollut ulosmarssimisia!) — Eipä ollut! — Valiokuntahan päättää päivänsä muutaman viikon päästä. Merkittävää on, että kaikki keskeiset asiantuntijat ovat katsoivat, että ratkaisu on saatava pian, oli se sisällöltään millainen tahansa. Pahinta olisi kaikkien paikallisten kannalta, jos epätietoisuus jatkuisi pitkään.

Kolin kansallispuiston tukena on laaja yleinen mielipide. Sitä kuvastavat yli 86 000 allekirjoittajan vetoisuus ja hyvin lukuisten kulttuurijärjestöjen myönteiset kannanotot. Kolin kansallispuistolle on todella vankat luonnontieteelliset, luonnonkauneus- ja kulttuuriperusteet. Puhumme paljon Suomi-kuvasta. Siitä on tänäkin päivänä useammassa eri yhteydessä puhuttu. Kolin maisema on kansallismaisema. Sitä meidän viciin lapsena

katsomaan. Se on innoittanut niin kirjailijoita, säveltäjiä kuin taidemaalareita. Johan Julius Christian Sibelius kävi Kolilla viime ja tämän vuosisadan puolella. Edellisellä matkalla löytyivät innoituksen kipinät Kareliasarjaan, jälkimmäisellä Sibeliuksen seitsemästä sinfoniasta nerokkaimpana pidettyyn neljänteen sinfoniaan. Eero Järnefelt kuului Sibeliuksen matkaseurueeseen; hänen siveltimensä jälkeenkin syntyivät tunnetut Koli-aulut.

Kolin maiseman alla perustana ja pohjana on geologisesti merkittävä kallioperä. Tämän toi julki myös Geologiliitto, antaessaan perustuslakivaliokunnalle lausuntonsa. Kolin kansallispuiston tavoiterajauksen sisäpuolelle jää nimittäin geologisesti arvokkain osa Kolin vaara-alueesta. Tämän Ipatilta Vesivaaraan ulottuvan vaarakakson kiviin on tallentunut ainutlaatuinen osa maapallomme historiaa runsaan 2 miljardin vuoden takaa.

Kolin kansallispuistoalueeseen kuuluvat tunnusomaisena lehtometsät ja lukuisat uhanalaiset eliölajit. Tähän mennessä suoritettut maastotutkimukset ovat osoittaneet, että kasvitieteellisesti arvokkaat esiintymät jakautuvat varsin tasaisesti tavoiterajauksen sisäpuolella, mutta niitä on myös rajan ulkopuolella sen läheisyydessä. Sekä yleensä kasviston, mutta myös metsä- ja suoekosysteemien osalta Kolin alue on tieteellisesti merkittävä vaihteluväylä, jota eteläisten ja pohjoisten kasvillisuusvyöhykkeiden välillä.

Paimenenvaara on kokonaisuudessaan osoittautunut kasvistoltaan erittäin arvokkaaksi. Useat eteläiset lajit esiintyvät alueella pohjois- tai koillisrajoillaan ja vastaavasti monen pohjoisen lajin eteläisimpiä esiintymiä on juuri Kolin alue. On aivan selvää, että vain tavoiterajaus voi suojata Paimenenvaaran, Kolin länsirinteen ja koko vaarakakson eteläosan luonnonsuojellisesti arvokkaat ja keskeiset osat.

Tavoiterajausalueen luonnon todellinen ja akuutti uhka on lomarakentaminen, jota on pyritty edistämään rantakaavoin. Paimenenvaara ja Kolivaaran länsirinteele suunniteltu rantakaava merkitsee, että Jerojärven on rantaviivaa 20 senttiä jokaista vuodepaikkaa kohti. Samanlainen pätkä saadaan letto- ja rantaisesta Paimenenlamasta, joka kuitenkin kuuluu soidensuojelun perusohjelmaan. Kaava sisältää mm. 20 000 kerrosneliometriä rakennusoikeutta Akka-Kolin rinteeseen.

On selvää, että alueen elollisen luonnon

uhanalaiselle osalle tämä olisi varteenotettava uhka. On myös selvää, että tällainen alueen kattaminen rakennuksilla peittää myös geologisesti arvokkaita osia. Tahot, jotka ovat ilmoittaneet keskeiseksi tavoitteekseen kansallispuistohankkeen tuhoamisen, ovat tarjonneet eräiden yksityisten maa-alueiden suojelemista. Tällainen sirpalesuojelu ei kuitenkaan poista perusongelmaa eli tiheän lomarakentamisen uhkaa, jota vallitseva kaavakäytäntö ei pysty ohjaamaan. Nämä suojeluhakemukset ovat myös hyvin epämääräisiä. Monissa hakemuksissa ei ole määritelty suojelutavoitteita eli millaisilta toimilta kyseinen alue halutaan yksityisesti suojella.

Tavoiterajausalueella on 17 tilaa, jotka saavat tuloja mm. metsätaloudesta. Kuitenkin tiloista vain kaksi on varsinaista maanviljelystilaa. Metsätilojen osalta on mahdollisuus aluevaihoilla tarjota metsätalouden jatkuminen tulevaisuudessa. Nytkin metsäpalstat sijaitsevat usein kilometrien päässä tilan päärakennuksesta. Samoin kuntien omistamat maat ovat joko ostettavissa tai vaihdettavissa toisiin maa-alueisiin. Jos asioita jatkossa tässä hengessä hoidetaan, on valtion syytä osoittaa alueelle kehittämishakaa hyväksyttävien hankkeiden edistämiseen.

Arvoisa puhemies! Kolilla ovat ajautuneet törmäyskurssille hyvin laaja ja merkittävä yleinen mielipide, suorastaan kansallinen etu, ja muutaman yksityisen maanomistajan etu. Moniarvoisessa yhteiskunnassa on luontevaa, että on erilaisia arvoja ja arvostuksia. Niitä punnitaan sitten eri tilanteissa, mm. vaaleissa. Hyvä kuitenkin on, että laki- ja talousvaliokunnasta löytyi selvä enemmistö, joka halusi saada käsiteltyä tässä eduskunnassa tämän lain muuttamatta itse lakiteksin asiallista sisältöä. Toivokaamme, että koko eduskunnan selvä enemmistö on samaa mieltä.

Ed. Jurva: Arvoisa puhemies! Hallitus on käsitellyssä olevassa esityksessään ehdottanut noin 1 135 hehtaarin suuruisen luonnonsuojelulain mukaisen kansallispuiston perustamista Kolin alueelle Pohjois-Karjalaan Lieksan kaupungissa. Hankkeen tarkoituksena on perustelujen mukaan suojella osa Pielisen rannalla olevasta luonnonsuojelun ja matkailun kannalta tärkeästä Kolin vaara-alueesta. Esitetty hanke on sinänsä kannatet-

tava ja hyvä, onhan sillä tarkoitus suojella merkittävää kansallismaisemaamme, kuten ed. Pulliainenkin edellä huomioi.

Hallituksen lakiesityksessä laiksi Kolin kansallispuistosta ja siihen liittyvässä asetuksessa on valitettavasti lukuisia kohtia, joita SMP ei paikallisten asukkaiden etujen nimesä ei ole voinut hyväksyä. Luonnonsuojelulliset näkökohdat on mielestämme voitava sovittaa yksin paikallisten alueella asuvien ihmisten elinkeinojen ja mielipiteiden kanssa. Valtiovallan tehtävänä ei voi eikä saa olla luonnonsuojelun nimissä riistää suurelta joukolta ihmisiä heidän jokapäiväistä toimeentuloaan ja käytännössä estää maan erään alueen, Kolin, asukkaita kehittämästä kyläänsä toimivaksi ja riittävät elinehdot turvaavaksi.

SMP:n taholta on lain valiokuntakäsittelyn aikana tuotu esiin ne seikat, joihin Kolin kansallispuistosta annetussa hallituksen esityksessä halusimme muutosta. Olennaisinta mielestämme on, että jo olemassa olevia matkailuun liittyviä toimintoja ei lopeteta tai estetä ja että mahdollinen puiston laajentaminen tapahtuu ainoastaan yhteisöjen maille vapaaehtoisin kaupun. Toisin sanoen alueen laajentaminen yksityisten maille tulee ehdottomasti torjua, sillä on vaikea vetää rajaa pakolla tai painostuksen alla ja toisaalta vapaaehtoisesti tehdyn kaupan välille. Hyvin helposti yhteiskunnalla on mahdollisuus painostaa yksityistä maanomistajaa asettamalla lukuisia rajoituksia hänen maankäytölleen lopulta myymään maansa näennäisesti vapaaehtoisilla kaupoilla.

Samoin kansallispuiston alueen sisälle jäävien tilojen toimintaedellytykset on turvattava ja niille on maksettava täysi korvaus maa- ja metsätalouden harjoittamiselle kansallispuiston perustamisesta koituvista haitoista ja lisäkustannuksista. Tämän kaltaisia lisäkustannuksia muodostuu helposti, sillä mm. metsätalouden harjoittaminen ei käy enää yhtä helposti kuin alueen ollessa normaalin metsäalueen sisällä. Samoin maatalouden harjoittamiseen syntyy väkisin omia rajoituksia, jotka joko nostavat kustannuksia tai alentavat maan tuottoa. Näiden lisäkustannusten tai tuoton alentamisen haittojen jättäminen maanomistajan harteille ei ole luonnonsuojelulain hengenkaan mukaista. Tämän takia korvausten on oltava täysimääräisiä ja niiden on tultava viivyttämättä.

Laki- ja talousvaliokunta ei käsittelyssään ottanut valitettavasti kovinkaan laajasti huomioon esittämäni kritiikkiä hallituksen esitykseen. Muutamilta osilta lain perusteluihin tuli kuitenkin haluamani sisältöisiä korjauksia. Lain perusteluihin valiokunnan toimesta kirjattiin käytännössä sen sisältöinen ajatus, että alueella nykyisin toimivat laskettelurinteet ja niiden hissit sekä Kolin hotellin toiminta mahdollistetaan myös jatkossa nykyisten vuokrasopimusten umpeuduttua. Olisi mielestäni täysin järjetöntä lähteä sen kaltaiseen toimintaan, että aikoinaan jopa valtion tuella perustetut matkailukohteet purettaisiin ja alue uudelleen metsitettäisiin. Tämä olisi niin valtiontaloudellisesti hölmöläisten hommaa kuin myös vähentäisi entistään alueella asuvien ihmisten toimeentulomahdollisuuksia.

Lakiin ei kuitenkaan valitettavasti saatu muutoksia jo edellä mainitsemani kansallispuiston laajentamisesta luopumiseksi, korvausten saamiseksi puiston sisälle jäävien tilojen tuoton heikkenemiselle eikä myöskään mainintaa mahdollisten laajennuskauppojen ehdottomasta vapaaehtoisuudesta. Myöskään riittäviä mainintoja kansallispuiston perustamisen aiheuttaman elinkeinotulon menetyksen korvaamisesta Lieksan kaupungin alueella ei ole takeita. Takeet tosin olisivat ehkä symbolisia, vaikka ne mietintöön olisi saatukin. Onhan tästä useita käytännön kokemuksen esimerkkejä Urho Kekkonen kansallispuiston alueella Lapissa. Luonnonsuojeluhankkeiden yhteydessä annetut työpaikkalupaukset ovat useasti osoittautuneet pitkän päälle katteettomiksi.

Katson, että ympäristöministeriön toimesta on maassamme lähdetty sille linjalle, ettei paikallisten asukkaiden mielipidettä luonnonsuojeluhankkeissa kannata eikä haluta kuunnella. Ympäristöministeriön niin kutsuille asiantuntijoille on täysin yhdentekevää, pystyvätkö alueella ihmiset enää alueen perustamisen jälkeen tulemaan taloudellisesti toimeen vai eivät. Heitä voitaisiin tietyllä tavalla verrata Amerikan intiaaneihin, joilta riistettiin elämisen mahdollisuus, tosin intiaanien tapauksessa ottamalla alue valkoisten teho- ja hyötykäyttöön. Tässä tapauksessa tilanne on päinvastainen eli kolilaisilta halutaan riistää heidän mahdollisuutensa kehittää omaa kyläänsä ja aluettaan nykyaikaiseksi, toimivaksi kyläyhteisöksi tämän päi-

vän elinkeinomahdollisuuksien puitteissa.

Toivon, että eduskunta voisi vielä lain täysistuntokäsittelyssä tarkasti miettiä tehtävien päätösten todelliset seuraukset ja merkitykset ja ottaa laki- ja talousvaliokunnan mietintöön jättämäni vastalauseeseen sisältyvät muutosehdotukset huomioon. Tätä toivovat myös Pohjois-Karjalan ja ennen kaikkea Kolin alueen asukkaat, sillä he haluavat edelleenkin asua ja hankkia toimeentulonsa omilla asuinsijoillaan ja synnyinseuduillaan.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ed. Jurvan äskeisessä puheenvuorossa oli poikkeuksellisen paljon virheitä. Totean vain muutaman asian.

Ensinnäkin hän väitti, että suurelta joukolta riistetään elinkeino. Tavoiterajausalueella on 17 tilaa, kuten totesin, joista vain kaksi on varsinaista maanviljelystilaa. Muut saavat jonkin verran tuloja metsätaloudesta. Kaikkien osalta asia voidaan hoitaa maanvaihoilla.

Ed. Jurva edusti näkemystä, että yksityisiltä ei saisi valtiolle ostaa sellaista maata, joka liitettäisiin kansallispuistoon sitten, kun se on valtion omistuksessa. Tämä on äärimmäisen persoonallinen näkemys. Tällä hetkellä jo on tilanne, että eräät perikunnat ovat tarjoamassa tiluksiaan valtion ostettavaksi eikä niitä voisi liittää kansallispuistoon.

Sitten hän kokonaan ohitti sellaisen mahdollisuuden, että metsäalueiden vaihoilla tilat saavat metsää lähempää kuin missä ne metsäpalstat tällä hetkellä sijaitsevat. Valtio on jo ostanut tavoiterajauksen ulkopuolelta metsäalueita, jotka ovat käytettävissä vaihtometsäalueena jne.

Ed. Dromberg: Arvoisa puhemies! Haluaisin muutaman sanan ed. Jurvan puheesta vielä kommentoida. Kun valiokunnassa asiaa käsiteltiin, niin hyvin laajasti selvitettiin tavoiterajauksia ja niitä ongelmia, mitkä siihen liittyvät, eikä asia todellakaan aivan ongelmaton ole, josta syystä valiokunta mielestäni hyvin painokkaasti lausui niistä ongelmista, jotka saattavat juuri tästä johtuen tulla esille, ja nimenomaan vapaaehtoisin kauppoihin puututtiin. Valiokunnan mietinnössä sanotaan, että valiokunta "edellyttää myös, että kansallispuistoa laajennettaessa maanhankinnat tapahtuvat ainoastaan vapaaehtoisin kaupun tai maanvaihdoin".

Mielestäni me olimme hyvin yksimielisiä, kun me tämän edellytyksen ja ponnien mietintöön laitoimme.

Sen lisäksi ed. Jurva toi esille matkailun ja matkailuelinkeinon kehittämisen tuolla alueella ja sanoi, että se tuli hänen tahdostaan mietintöön. Kyllä oli täysin yhteinen valiokunnan tahto, että tämä haluttiin nimenomaan säilyttää myös ponnien muodossa, jonka nyt luen: ”Lisäksi valiokunta edellyttää, että Kolin seudun matkailun ja muun elinkeinotoiminnan kehittämiseksi tehdään pikaisesti periaatepäätös ja että kansallispuiston hoitoa ja opastamista varten palkataan riittävästi henkilöstöä. Vielä valiokunta edellyttää, että alueella sijaitsevat matkailupalvelujen ja rinnetoimintojen alueet ja toiminnot turvataan Kolin kansallispuistoa toteutettaessa.”

Ed. Jurva: Arvoisa puhemies! Lain 4 §:ään olisin halunnut sanat ”vapaaehtoisilla kaupoilla”, myös lakiin, ei vain mietintöön, koska ne, jotka lakia käytännössä toteuttavat, lukevat vain sen, mikä lakipykälässä on.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

18) Ehdotukset laeiksi luonnonsuojelulain muuttamisesta ja yleisten asiakirjojen julkisuudesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 33

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 45

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 45.

Keskustelu:

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Tässäkin yhteydessä on syytä tuoda julki ilonsa siitä, että tämä jonkin verran hankalaksi osoittautunut hallituksen esitys on saatu mietinnön muodossa ison salin käsittelyyn.

Valiokunnan arvoisa puheenjohtaja ed. Kokko arvosteli hetki sitten sitä, että lainvalmistelutyö ministeriössä ei ole ollut kohdallaan. Tässäkin eräältä osin on kysymys vähän siitä. Nimittäin ongelmalliseksi osoittautui hallituksen esityksen 21 a §, jossa kytketään toiminta kansallispuistoissa ja kaivoslaki toisiinsa. Ei syntynyt ministeriössä ensimmäisellä eikä toisella yrittämällä sellaista lain pykälän muotoa, että se olisi ollut hyväksyttävissä. Niinpä valiokunta joutui tuon pykälän kokonaan poistamaan ja toimomaan, että laadinta onnistuisi vaaliajan kuluessa niin, että uusi eduskunta saisi sen käsiteltäväkseen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

19) Ehdotukset laeiksi eräiden kunnan ympäristönsuojelulautakuntaa, terveyslautakuntaa ja rakennuslautakuntaa koskevien säännösten muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 295

Lakialoite n:o 25/1988 vp.

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 46

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 46.

Keskustelu:

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Viime vuosikymmenen jälkipuoliskolla ympäristönsuojelu pelasti monen aihepulan karsivan juhlapuhujan. Monet puheet olivat todella vain puheita. Ne eivät kuvastaneet ympäristönsuojelun edellyttämää asennemuutosta. Ne eivät ole johtaneet ympäristön tilan vaatimiin toimiin sen parantamiseksi. Tätä kuvaa hyvin tilanne ympäristönsuojeluvirkojen perustamisessa kuntiin. Valtionosuuksia olisi jaossa tänä vuonna 55 virkaan, mutta kunnat ovat hakeneet vain noin 40 virkaa. Ympäristönsuojelu on jäämässä mui-

den asioiden jalkoihin kunnissa. Tätä jalkoihinjäämistä on tuettu viime aikoina myös lainsäädännöllisin toimin.

Kuntien ympäristönsuojeluhallinnon kehittämiseen tähtäävästä starttikeskustelusta eduskunnassa on vain reilut viisi vuotta. Juuri kun uusi systeemi oli saatu ajettua sisään, tuli mahdollisuus joko vapaakuntat tai hallintokokeilun nimellä siirtää ympäristönsuojeluasioiden hoito pois ympäristönsuojelulautakunnalta. Me vihreät emme ole ylipäättään vastustaneet erilaisia kokeiluja, joten emme vastustaneet näitäkään, vaikka pelkasimme, että huonostihan tässä kuntien ympäristönsuojeluasioiden hoidolle käy. Vain noin puolet kokeilukunnista on säilyttänyt itsenäisen ympäristönsuojelulautakunnan. Esimerkiksi Oulun läänissä on ympäristönsuojelulautakunta enää 19:ssä läänin 52 kunnasta. Monet kunnat ovat siirtäneet ympäristönsuojeluasiat rakennuslautakunnalle, kun toiveet olivat sen suuntaisia, että ympäristönsuojelulautakunta ja terveyslautakunnan valvontajaosto olisi yhdistetty.

Tämä tilanne on jo herättänyt monet lääninhallitukset ja ympäristöministeriön virkamiehet kutsumaan kuntien edustajat neuvonpitoon. Olisi voinut kuvitella, että tässä tilanteessa ei olisi tuotu eduskuntaan ympäristönsuojelulautakuntien tappolakia, mutta näin vain tehtiin. Ympäristöministeri Kaj Bärklund, SDP, halusi lähettää kunnille signaalin, ettei ympäristönsuojelu ole todellakaan mikään erityisen tärkeä asia kunnissa.

Hallituksen esityksen n:o 295 mukaan ympäristönsuojelulautakunnan tehtävät voitaisiin kaikissa kunnissa antaa myös muun lautakunnan hoidettaviksi. Nyt on syytä palauttaa mieliin, mitä edellinen ympäristöministeri Matti Ahde, SDP, lausui eduskunnassa perjantaina 13 päivänä joulukuuta 1985, kun lakiehdotusta kuntien ympäristönsuojelulautakunnista käsiteltiin. Näin ministeri Ahde: "Minä henkilökohtaisesti pidän nimenomaan sitä, että tehtävät annetaan nimeltä mainiten ympäristönsuojelulautakunnalle, ehkä kaikkein tärkeimpänä yksityiskohtana koko tässä laissa. Luulen myös, että tällä tavalla lautakuntaan valitut henkilöt ovat orientoituneet ympäristöön ja luonnon-suojeluun enemmän kuin silloin, jos tehtävät annettaisiin jollekin muulle lautakunnalle, jonka henkilövalinnoissa annetaan painoarvo aivan toisen tyyppiselle asiantuntemukselle.

Laki kuntien ympäristönsuojelulautakunnasta on ehkä meidän ympäristönsuojeluhallintomme kannalta historiallisesti merkittävin. Minä pidän tätä kaikkein merkittävimpänä ympäristöhallinnollisena ratkaisuna Suomessa tähän mennessä tehdyistä ratkaisuista. Sitä voidaan pitää merkitykseltään suurempana kuin ministeriön perustamista, ja on aivan selvää, että tämän ratkaisun seurauksena kuntiin ja kentälle syntyy myös hallintoon aivan uudentyyppistä aktiivisuutta ympäristönsuojeluasioissa." Näin siis totesi ympäristöministeri Ahde, SDP, eduskunnassa viisi vuotta ja kaksi kuukautta sitten.

Nyt ympäristöministeri Bärklund, SDP, on sitä mieltä, että tästä kaikkein merkittävimmästä ympäristöhallinnollisesta ratkaisusta on päästävä eroon. Pääjohtaja tuhoaa sen, minkä toimitusjohtaja sai aikaan. Vesi- ja ympäristöhallituksen pääjohtajan ministerin ominaisuudessa allekirjoittaman esityksen mukaan ympäristönsuojelulautakunnan tehtävät voitaisiin kaikissa kunnissa antaa myös muun lautakunnan hoidettaviksi. Tällaiseen johtopäätökseen hän on päätenyt vapaakunta- ja hallintokokeilujen ollessa parhaillaan käynnissä itse asiassa käytännössä alkuvaiheessa ja elinympäristömme tila heikkenevistään heikkenee.

Ei kukaan voi tämän jälkeen luottaa SDP:hen ympäristönsuojeluasioissa. On todella niin, ettei luonnon tila anna missään nimessä oikeutusta tämän laatuille ratkaisuille. Aikaa kuluu ja ympäristön tila heikkenee. Nyt jos koskaan tarvitaan määrätietoisia signaaleja kentälle ja kuntiin luonnon puolesta sen tuhoamista vastaan. Vihreät eivät voi hyväksyä tällaista politiikkaa. Jos eduskunta tyhmyyksissään menee hyväksymään tämän hallituksen esityksen, presidentti sen vahvistaa, on uuden eduskunnan ensi töikseen se kumottava.

Arvoisa puhemies! Lopuksi lyhyt tiedonanto, joka ei ole mennyt perille erälle edustajavereille. Minulta on kysytty, miksi vihreiden ns. vaihtoehtohallituksessa ei ole lainkaan ympäristöministeriä. Vaihtoehtohallituksesta kertovassa tiedotteessa todettiin aikanaan sanatarkasti seuraavasti: "Nykyisissä olosuhteissa ympäristöministeriötä ei tietenkään voida lakkauttaa, koska ympäristöasiat tarvitsevat oman keskitetyn linnakkeen. Samasta syystä vihreät vastustavat ehdottomasti käynnissä olevaa hanketta kun-

nallisten ympäristönsuojelulautakuntien lakauttamiseksi.”

Vihreiden omassa vielä utopiana olevassa mallissa jokaisessa ministeriössä olisi ympäristöosasto tai ympäristöasiamiehistö niin, että ympäristöasiat tulevat hallinnonaloitain läpäisyperiaatteella hoidetuiksi. Nythän mitään tällaista ei ole kuntatasollakaan. Ympäristöasioita ei edes yritetä ottaa läpäisyperiaatteella huomioon päätöksenteossa. Ympäristöasiat ovat yhä selvemmin jäämässä lapsipuolen asemaan kunnallisessa päätöksenteossa, kun tarve on juuri päinvastoin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

20) Ehdotus laiksi nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluista

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 320
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 33

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 33.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

21) Ehdotus laiksi valtiopäiväjärjestyksen 48 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Lakialoite n:o 139
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 18

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 18.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

Ensimmäinen varapuhemies: Edustajille tänään jaettu hallituksen esitys n:o 324 voitaneen nyt esitellä valiokuntaan lähettämistä varten.

Hyväksytään.

Hallituksen esitys n:o 324 laiksi yksityisen työnantajan kansaneläkemaksun poikkeuksellisesta alentamisesta vuonna 1991 annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaalivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Alaranta: Arvoisa puhemies! Tämä tilanne ei vastaa tietenkään aitoa keskustelutilannetta. Tämä vastaa ehkä paremminkin saksalaisten määritelmää opetuksesta: ”Wenn alle schlafen und einer spricht, so nennt man es Unterricht.” Joka tapauksessa minun täytyy ryhmäni pyynnöstä käyttää tässä puheenvuoro, jos ei muita niin ainakin eduskunnan pöytäkirjoja varten.

Hallitus on tänään antanut eduskunnalle pikakäsittelyyn tämän esityksen yksityisen työnantajan kansaneläkemaksun alentamisesta 1 prosenttiyksiköllä tämän vuoden loppuun asti. Hallitus on tullut tässä asiassa Suomen keskustan kannalle. Kustan eduskuntaryhmä äänestyytti viime joulukuussa tämän asian käsittelyssä eduskuntaa siitä, että alennusta olisi jatkettu vuoden loppuun asti jo silloin eikä keskeytetty sitä syyskuun lopussa, kuten hallitus silloin esitti. Hallituspuolueiden kansanedustajat äänestivät silloin esityksemme nurin. Samat kansanedustajat äänestävät ensi viikolla meidän silloisen vastalauseemme mukaisen hallituksen esityksen puolesta. Tällaista politiikka on.

Me perustelimme joulukuussa tämän hallituksen esityksen mukaista vastalauseeseen sisältyvää esitystämme näin: ”Hallitus on

perustellut esitystään sinänsä oikein siten, että taloudelliset näkymät yritysten kilpailukyvyyn suhteen ovat heikkenemässä ennakoitua nopeammin. Sen vuoksi onkin perusteltua alentaa työntäjän kelamaksua työllisyyden tukemiseksi. Erittäin suuria käytännöllisiä ja hallinnollisia ongelmia aiheutuu kuitenkin siitä, että alimman maksuluokan eli yhteensä yli 100 000 työntäjän maksama kelamaksu muuttuu vuoden aikana alennusten johdosta kaikkiaan kolmeen kertaan, vuoden alussa, heinäkuun alussa ja lokakuun alussa. Tämä merkitsee lisätyötä sekä työntäjille että Kansaneläkelaitokselle. Muutoksista saattaa aiheutua sekaannusta ja virheellisyyksiä mm. maksujen tilityksissä. Olemme valiokunnassa ehdottaneet, että jo aiemmin päätetyt ja tämän hallituksen esityksen mukaiset alennukset olisivat voimassa vuoden 1991 loppuun saakka. Se olisi perusteltua senkin vuoksi, ettei ole näköpiirissä sellaisia seikkoja, jotka puoltaisivat yksityisten työntäjien kelamaksujen korotusta vuoden 1991 loppupuolella.”

Me tietysti kannatamme nyt annettua hallituksen esitystä, vaikka olisimme toivoneet, että alennus olisi ensimmäisessä maksuluokassa voitu toteuttaa vielä esitettyä suurempana myös alkuvuodesta eli se olisi laskettu 2,15 prosenttiin, kuten tapahtuu heinäkuun alusta hallituksen esityksen mukaan.

Kiinnitän huomiota myös siihen, että näin menetellen ero julkisen ja yksityisen työntäjän välillä taas kasvaa. Linaan vielä vastalauseitamme: ”Nyt ehdotettu muutos kasvattaa osaltaan yksityisen ja julkisen sektorin eroa. Yksityisten ja julkisten palvelujen ero on kuitenkin liukuva. Julkinen sektori ostaa entistä useammin yksityisten yritysten palveluja, ja tulostavasti yksiköt julkishallinnossa ovat toimintatavoiltaan lähestyneet yksityistä sektoria. Tavoitteena tulee olla julkisen sektorin sosiaaliturvamaksujen alentaminen.”

Nämä lainaukset ovat oppositiopuolueen lainauksia ja korostuksia eivätkä tietenkään ole voineet hallitusta vakuuttaa. Siksi lopuksi lainaan vielä sosiaalivaliokunnan mietinnön sitä osaa, josta valiokunta oli täysin yksimielinen ja joka siis joulukuussa muuttui myös eduskunnan tahdoksi valiokunnan esityksen mukaan. Seuraava lainaus osoittaa, kuinka paljon hallitus eduskuntaa kuuntelee: ”Sosiaalivaliokunta ei pidä perusteltuna,

että sosiaaliturvamaksuja käytetään suhdanepolitiikan välineenä. Kansaneläkelaitoksen rahoitus tulee turvata vakaalla ja pysyvällä tavalla, joka antaa mahdollisuuden pitkäjänteiseen suunnitteluun. Maksun suuruuden vaihtelu kesken vuoden aiheuttaa tarpeetonta työtä ja kustannuksia. Vaikka valtion takuusuorituksilla voidaan välttää rahoituskriisi, tulee kuitenkin laitoksen toimintatavalla turvata. Pyrkimys työllisyyden parantamiseen varsinkin työvoimavaltaista pienyritystoimintaa tukemalla on perusteltua. Tällaisen kehityksen tulee perustua pysyvään järjestelmään, joka samalla takaa sosiaaliturvan rahoituksen. Valiokunta toteaa laatineensa asiasta jo useana vuonna lausumia, joiden tulee johtaa hallituksen esitykseen.”

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaalivaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon

22) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 16 (HE n:o 321)

23) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 17 (HE n:o 262)

24) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 19 puhemiesneuvoston ehdotuksesta eduskunnan työjärjestyksen muuttamisesta

25) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 33 (K n:o 11)

26) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 34 (K n:o 18)

27) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 105 (K n:o 19)

28) Talousvaliokunnan mietintö n:o 18 (K n:o 15/1989 vp. ja 14)

**29) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o
47 (HE n:o 100)**

Täysistunto lopetetaan kello 19.44.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola

Ensimmäinen varapuhemies: Edus-
kunnan seuraava täysistunto on ensi maa-
nantaina kello 12.
